

KKTC
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ DENETİMİ EKONOMİSİ
VE PLANLAMASI BİLİM DALI

KKTC MİLLETVEKİLLERİNİN (IV. DÖNEM)
YÖNETİCİLİK ÖZELLİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hacer ERSEVEN

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Halil AYTEKİN

LEFKOŞA 2003

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Hacer Erseven'e ait "KKTC Dördüncü Dönem Milletvekillerinin Partilerine Göre Yöneticilik Özellikleri" adlı YÜKSEK LİSANS tezinin, 15 Kasım 2003 tarihinde, Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yapılan savunması jürimiz tarafından başarılı bulunmuştur.

Başkan:.....

Prof. Dr. Coşkun DEĞİRMENCİOĞLU

Üye:.....

Doç. Dr. Halil AYTEKİN

Üye:.....

Doç. Dr. Aydın ANKAY

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

15/11/2003

Yrd. Doç. Dr. Ahmet PEHLİVAN
Enstitü Müdür Yardımcısı

ÖNSÖZ

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin temelini oluşturan ve halkımızın yaşamına yön veren toplumsal değerler demeti içinde demokrasimizin son derece özgün bir yeri vardır. Diğer tüm toplumsal değerlerimiz gibi demokrasimiz de büyük ve özverili mücadeleler sonunda kazanılmıştır.

Toplumun ve çağın gereklerine göre, elde edilen birikimlerden de yararlanılarak sürekli evrimler geçirmekte olan demokrasi, bizim ülkemizde de gelişme ve kökleşme süreci içindedir. Bu süreç devam ederken, halkımız " demokrasi" sözcüğüyle tanımlanan bu uzlaşma ve hoşgörü rejiminin sağladığı özgürlükçü ortamda temsiliyet yetkisini yasama organımıza vermiştir.

Halk adına, halkın beklentileri doğrultusunda yürütülmesi gereken yasama etkinlikleri, demokrasinin vazgeçilmez bir yaşam biçimine dönüşmesinde itici ve dinamik bir rol oynamaktadır. Bu rolün başarıya ulaştırılmasının sorumluluğu ise halkımızın özgür iradesiyle seçilmiş ve görevlendirilmiş olan milletvekillerine düşmektedir.

Genel Seçimlerin yaklaştığı şu kritik günlerde halkımız yine bir demokrasi sınavı verecektir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin varlığının ve Avrupa Birliği'ne katılımın en çok tartışıldığı bu dönemde Milletvekillerimiz ve temsil ettikleri partileri hakkında yapmış olduğum araştırmanın yarar sağlayacağı kanısındayım.

Araştırmanın gerçekleşmesi bir çok kişinin katkılarıyla mümkün olabilmektedir. Özellikle araştırmanın başlatılması, sürdürülmesi ve sonuçlandırılmasında bilimsel tutum ve yaklaşımlarıyla beni yönlendiren tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Halil Aytekin'e en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca araştırma süresince verileri çözümlemede bana yardımcı olan sevgili arkadaşım Selim Özmenek'e, Meclis Kütüphanesindeki kaynaklara ulaşmamda bana her zaman yardımcı olan Sibel Yemenicioğlu'na, anketlerimi hiç tereddüt etmeden, bilime katkı koymak amacıyla memnuniyetle dolduran sevgili milletvekillerimize, Yüksek Lisans için beni her zaman yüreklendirip destekleyen kayın babam Güvenç Erseven'e ve beni milletvekilleriyle görüştüren, anketlerimin hemen toplanmasında bana büyük yardımları dokunan canım babam Derviş Çobanoğlu'na çok çok teşekkür ederim.

Çalışmamı, hayatımın en güzel rengi olarak nitelendirdiğim oğlum Güvenç Erseven'e ithaf ediyorum.

Lefkoşa, Kasım 2003

Hacer Erseven

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ONAY BELGESİ	IV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ	VIII
ÖZET	IX
SUMARRY.....	X
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
1. 1571' DEN GÜNÜMÜZE KIBRIS TÜRK YÖNETİMLERİ	
1.1 Osmanlı ve İngiliz Dönemlerinde Adadaki İdari Yapı.....	2-12
1.2 İngiliz Yönetimi Döneminde Kıbrıs Türkleri'nin	
Siyasi Örgütlenmesi	12 - 14
1.3 1960' a Kadar Siyasi Alanda Sunulan Plânlar	15 - 24
1.4 Kıbrıs Cumhuriyeti	25 - 29
1.5 1963 Sonrası Türk Yönetimleri	
A – Genel Komite	30
B - Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi	31 - 32
C – Otonom Türk Yönetimi	32 - 33
D – Kıbrıs Türk Federe Devleti	33 - 35
E – Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	35 - 37
PROBLEM DURUMU.....	37 - 39
Problem Cümlesi	40
Alt Problemler	40
Araştırmanın Amacı	40
Tanımlar	40 - 42
Sayıtlılar	43
Sınırlamalar	43
Kısaltmalar	44

BÖLÜM II

2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR VE YAYINLAR

- 2.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar 45 - 46
- 2.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar 46 - 50

BÖLÜM III

YÖNTEM

- Araştırmanın Modeli 51
- Evren 51 - 52
- Örneklem 52
- Veri Toplama Aracı 53
- Verilerin Toplanması 54
- Verilerin Çözümlemesi 54

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM.....

1. Kişisel Bilgilerle İlgili Bulgular.....
- 1.1 Milletvekillerinin Cinsiyete Göre Durumları..... 55 - 56
- 1.2 Milletvekillerinin Yaş Durumları 56
- 1.3 Milletvekillerinin Partilere Göre Dağılımı..... 57 - 58
- 1.4 Milletvekillerinin Öğrenim Durumları..... 58 - 59
2. Alt Probleme İlişkin Bulgular.....
- 2.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....
- Milletvekillerinin Partilerine Göre Yöneticilik Özellikleri 59 - 75
- 2.2 İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular
- Milletvekillerinin Cinsiyete Göre Yöneticilik Özellikleri 76
- 2.3 Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular
- Milletvekillerinin Öğrenim Durumuna Göre Yöneticilik Özellikleri 76
- 2.4 Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular
- Milletvekillerinin Yaş Durumuna Göre Yöneticilik Özellikleri 77

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç 78 - 81

Öneriler 82

KAYNAKÇA 83 - 87

EKLER

Ek – 1 Kıbrıs'ta Osmanlı Yönetimi..... 88

Ek – 2 1878 'den 1925'e Adaya Tayin Olunan Yüksek Komiserler..... 88 -89

Ek – 3 31 Temmuz 1960'da Yapılan Seçimlerde Temsilciler Meclisi üyeliğini

Kazananlar..... 89 - 91

Ek – 4 Genel Komite..... 91 -92

Ek – 5 Kıbrıs Geçici Türk Yönetim'inin Temel Kuralları..... 92 - 94

Ek – 6 Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Bakanlar Kurulu 94

Ek – 7 Kıbrıs Türk Federe Devleti Kurucu Meclis Üyeleri..... 95 - 96

Ek – 8 Kıbrıs türk Federe Devleti Meclisi 2. Dönem Milletvekilleri..... 97 - 99

Ek – 9 KKTC Meclisi'nin İlk Milletvekilleri..... 99 - 101

Ek – 10 Milletvekilliği Erken Genel Seçimleri..... 101 - 103

Ek – 11 KKTC Meclisi'nin IV. Dönem Milletvekilleri..... 103 - 105

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo – 1 : Milletvekillerinin Partilere Göre Dağılımı	52
Tablo – 2 : Anketteki Önermelere Katılım Derecelerine Verilen Ağırlıklar ve Bu Ağırlıkların Sınırları	53
Tablo – 3 : Milletvekillerinin Cinsiyete Göre Durumu.....	55
Tablo – 4 : Milletvekillerinin Yaş Durumu	56
Tablo – 5 : Milletvekillerinin Partilere Göre Durumu	57
Tablo – 6 : Milletvekillerinin Öğrenim Durumları	58
Tablo – 7 : Politikacılar Kendi ya da Partilerinin Çıkarlarından Çok Genel Kamu Çıkarını Düşünürler	59
Tablo – 8 : Geleneksel Olarak İdarenin Sorumluluk Alanına Giren İşlere Politikacıların Karışması Çağdaş Siyasal Hayatın Sakıncalı Yanını Teşkil Etmektedir.....	60
Tablo – 9 : Günümüz Sorunları, Siyasal Hayatın Gereklerinden Daha Çok Teknolojik Kriterlere Önem Verilmesini Zorunlu Kılmaktadır	61
Tablo – 10: Özel Çıkar Gruplarının Çatışmaları, Genel Kamu Yararını Önemli Ölçüde Zedeler	62

Tablo – 11: Çok Karmaşık Bir Yapıya Sahip Olan Modern Toplumda Vatandaşların Hüküme İşlerini Kontrol Etmesine İmkân Yoktur.....	63
Tablo – 12: Her Zaman Güçlü ve Yetenekli Liderlere İhtiyaç Vardır.....	64
Tablo – 13: Doğru Karar Vermeseler de Kişilere Oy Hakkı Varilmelidir.....	65
Tablo – 14: Uzun Sürede Neyin Kendi Çıkarına Olduğunu Pek az Kimse Bilir.....	66
Tablo – 15: Ülke sorunlarını Kişinin Dert Edinmesi Faydasızdır. Çünkü Bu Konularda Kimsenin Elinden Birşey Gelmez.....	67
Tablo – 16: Devamlı Olarak Başkalarının Sorunlarıyla İlgilenmek İmkânsız Olduğundan, Güç Durumda Bulunan Arkadaşlara Yardım Edilemediği Durumları Kınamamak Gerekir.....	68
Tablo – 17: Herkes Özel Proje İşlere Gönüllü Olarak Katılmayı Görev Bilmeldir.....	68
Tablo – 18: Kişi Başkalarının Dertleri İle Haşır Neşir Olmak Zorunda Kalmasa ve Kendi Sorunları İle başbaşa Kalabilse Manen ve Maddeten Çok Daha Rahat Eder.....	69
Tablo – 19: Hükümetin Güçlü Olması ve Verimlilik İlkesine Uyması, Program ve Projelerin Niteliğinden Çok Daha Önemlidir.....	70

Tablo – 20: Hakikat Genellikle İlmî Fikirlerde Saklı Olduğundan Siyasal Tartışmalarda Aşırı Tutum Almaktan Kaçınmak Gerekir.....	71
---	-----------

Tablo – 21: Siyasal Liderler İddialı Proje ve Uzun Süreli Plânlardan Çok Kısa Sürede ne Yapılabilir Konusu Üzerinde Durmalıdırlar.....	72
---	-----------

Tablo – 22: Partilere Göre Milletvekillerinin Yöneticilik Özelliklerine İlişkin Önergelerin Genel Ortalama Verileri.....	74
---	-----------

Tablo – 23: Milletvekillerinin Partilere Göre Yöneticilik Özelliklerine Yönelik Anova Testi Sonuçları.....	75
---	-----------

Tablo – 24: Cinsiyete Göre Milletvekillerinin Yöneticilik Özellikleri.....	76
---	-----------

Tablo – 25: Öğrenim Durumuna Göre Milletvekillerinin Yöneticilik Özelliklerine İlişkin Anova Testi Sonuçları.....	76
--	-----------

Tablo – 26: Yaş Durumuna Göre Milletvekillerinin Yöneticilik Özelliklerine İlişkin Anova Testi Sonuçları.....	77
--	-----------

ŞEKİLLER LİSTESİ

Partilere göre milletvekillerinin yöneticilik özelliklerine ilişkin önergelerin genel ortalama verilerini gösteren grafik	74
--	----

ÖZET

Bu araştırmayla, KKTC dördüncü dönem milletvekillerinin yöneticilik özellikleri ve partiler arasındaki farklılıklarının tesbit edilmesi amaçlanmıştır. Bunun için milletvekillerinin yöneticilik özellikleri anket formuyla toplanarak, aralarında fark olup olmadığı karşılaştırılmıştır. Bu araştırma genel tarama türünde, betimsel bir çalışmadır.

Amaca ulaşmak için 48 milletvekiline iki bölümden oluşan anket uygulanmıştır. Birinci bölümünde onlar hakkında kişisel bilgiler elde etmeye yönelik sorular sorulmuştur (cinsiyet, yaş, parti, öğrenim durumu). 15 maddeden oluşan ikinci bölümde ise, milletvekillerinin genel kamu çıkarını düşünme, demokratik tutum, ülke ve vatandaş sorunlarıyla ilgilenme, siyasal liderlik, program ve projelere katılımı ilgili önermeler yer almıştır.

Anket yoluyla elde edilen verilerin analizinde SPSS paket programından yararlanılmıştır. Araştırmanın alt amaçlarında KKTC Milletvekillerinin yöneticilik özelliklerini belirlemek için frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir. Partiler arası farklılıklar incelenirken “ varyans analizi” kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda milletvekillerinin partilere göre yöneticilik özellikleri açısından aralarında anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır. Önermelere katılım açısından ilk sıralarda Bağımsızlar ve Ulusal Birlik Partisi yer alırken en az katılan partiler ise Toplumcu Kurtuluş Partisi ile Cumhuriyetçi Türk Partisi olmuştur.

Araştırma sonucunda yöneticilik özelliği açısından kadın – erkek milletvekilleri arasında bir fark bulunamamıştır.

Öğrenim durumunun da, milletvekillerini yöneticilik özellikleri açısından birbirinden ayırteden bir etken olmadığı ortaya çıkmıştır.

Farklı yaş gruplarında olan milletvekillerinin yöneticilik özellikleri arasında bir fark bulunamamıştır.

Bu sonuçlara karşılık mecliste kadın milletvekillerinin sayısının artırılması, gençlere de yönetimde fırsat verilmesi, Milletvekillerinin göreve gelmeden önce veya göreve geldikten sonra yönetim konularında uzman kişilerden bilgi edinmeleri önerilmiştir.

SUMMARY

This research has tried to put forward the differences between the administration of the members of parliament belonging to different parties. The survey has been done with a questionnaire in order to see whether there's a difference between Members of parliament in their administration ability. The survey has been done with a general sample, describing technique.

In order to reach a result, 48 Members of Parliament took part in a two part questionnaire. The first part of the questionnaire included personal question, (gender, age, education, party etc). The second part of the questionnaire included 15 questions concerning their thoughts on public profits, democratic belief, concerns for the benefits of the country and the individual, political administration, attending programmes and projects etc.

The result of the survey has been analyzed with the SPSS package programme.

Frequency, percent, average and standard averages has been included in order to research the administration abilities of the different Members of Parliament. When looking at the variety analysis has been used. As a result of the survey it seems there's an essential difference between the Members of Parliament belonging to different parties in their administration. As for the agreement of the suggestions made the Independent Party and the UBP had the highest rate.

According to the research there has been found no difference between males and females in their administration. Also there has been found no relationship between the level of education of the Members of Parliament and their administration ability. Neither is there a connection between the age and the administration ability.

As a result, there should be an increase of the numbers of female Members of Parliament as well as an increase of young leaders. It has also been suggested that Members of Parliament should, either before they have been elected or while their duties, should be trained by professional people about administration.

BÖLÜM I

GİRİŞ :

Araştırmamda, 12 Aralık 1998’de yapılan son genel seçimlerde meclise girmeye hak kazanmış milletvekillerinin yöneticilik özelliklerini, milletvekillerinin temsil ettiği partiler arasındaki bu yöndeki farklılıkları tarafsız olarak incelemeye çalıştım.

Siyasal partiyi, bir program etrafında toplanmış, siyasi iktidarı elde etmek ya da paylaşmak amacını güden, sürekli bir örgüte sahip kuruluşlar olarak tanımlayabiliriz. Burada en önemli unsur, siyasi iktidarı “ ele geçirmek” veya hiçdeğilse onu başka partilerle “paylaşmak” amacıdır. Bütün partilerin ortak hedefini oluşturan bu unsur, onları diğer sosyal gruplardan (özellikle, siyasi iktidarın kullanılışını sadece etkilemeye çalışan baskı gruplarından) ayırdetmeye yarayan başlıca kriterdir. Bunun yanında ikinci önemli kriter de, siyasi partilerin geçici kuruluşlar olamayıp, sürekli ve ülke çapında oldukça yaygın bir örgüte sahip bulunmalarıdır. Bu da, partileri parlamento içinde kurulan gruplardan, kliklerden, siyasi kulüplerden ayıran bir nitelik olarak belirir. (Kapani, 2001: 160)

Milletlerin bugünkü devlet, siyaset ve yönetim anlayışlarının, geçmişin mirasından etkilenmediğini söylemek mümkün değildir. Toplumlar, önceki nesillerden miras olarak aldıkları kurumların, değerlerin ve davranış biçimlerinin yükünü taşırlar. İnsanlar bugünü yaşarken ve geleceği düşünürken hep geçmişin etkisi altında kalırlar. Dünyü incelemekten ve analiz etmeden bugünümüzü ve geleceğimizi sağlam olarak inşa edemeyiz (Eryılmaz, 1992: 9) Bu nedenle, çalışmamın birinci bölümünde 1571’den günümüze Kıbrıs Türklerinin yönetimlerini ayrıntılı olarak ele aldım. Bu bölümde Adadaki Osmanlı yönetim sisteminden, İngiliz yönetimine, 1960 Kıbrıs Cumhuriyetinden Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne kadar olan dönem incelenmiştir.

İkinci bölümde bu konuyla ilgili yurt dışında ve yurt içinde yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Verilerin nasıl toplandığı ve değerlendirildiği anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde araştırmada elde edilen bulgular ve bu bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir. Milletvekillerinin sadece partilerine göre değil,

cinsiyet, öğrenim durumu ve yaşlarına göre yöneticilikte aralarında farkın olup olmadığı araştırılmıştır.

Beşinci bölümde bulgulardan sonuç çıkarılması ve buna ilişkin önerilerin geliştirilmesine yer verilmiştir.

1571'DEN GÜNÜMÜZE KIBRIS TÜRK YÖNETİMLERİ

Kıbrıs Adası 1 Temmuz 1570 – 1 Ağustos 1571 tarihleri arasında yapılan savaşlar sonunda Türk hâkimiyetine girmişti. Fetihten sonra Lefkoşa merkez olmak üzere Kıbrıs idari yönden bir “ Beylerbeylik” haline getirildi (Alasya, 1992: 3; Beratlı, 1995: 217; Çay, 1989: 10; Çevikel, 2000: 61). Doğrudan merkeze bağlanan Kıbrıs Beylerbeyliği'ne Avlonya Beyi Muzaffer paşa, tayin olmuştu (Beratlı, 1995: 217; Yolak, 1989: 17). Kıbrıs Beylerbeyliği'nin gelişmesi ve savunmasının güçlendirilmesi amacıyla Anadolu' dan Alâiye, Karaman'dan İçel, Zülkadriye' den Sis ve Halep' ten Tarsus, ayrıca Tarbluşşam sancakları da Beylerbeyliğe bağlandı. Muzaffer Paşa bu sancakların da beylerbeyi oldu (Çay, 1989: 10; Yolak, 1989: 17; Çevikel, 2000: 61). Bir müddet sonra Tarbluşşam Kıbrıs Beylerbeyliğinden alınacaktır. Kıbrıs dışında 4 sancağın Kıbrıs'a bağlanması buraların tımarlı askerlerinden adanın yararlanması içindi. Ayrıca Kıbrıs' ın kendisi de üç sancağa ayrılmıştı. Bunlar; Mağusa, Girne ve Baf Sancaklarıydı. Böylece toplam 8 sancaktan oluşan Kıbrıs Beylerbeyliği, ya da Eyâleti oluşturuldu. Venedik dönemindeki gibi, Lefkoşa yine adanın başkenti olarak kalmış ve Paşa' nın Sancağı olarak tanımlanmıştı. Bu arada idari, askeri, mali ve hukuki müesseseler de oluşturulmuştur (Çevikel, 2000: 62; Hill, IV, 1952: 10 – 13; Gazioğlu, 1994: 122). Baf ve Girne' ye de Mirlivâ rütbesinde idareciler tayin edildi (Çay, 1989: 10). Aynı zamanda, adada on kadı görevlendirilmiş, DefterEminliği, Tımar Tezkireciliği ve Defterdarlık ihdas edilmişti (Beratlı, 1995: 217).

Türk idaresinin başlangıcında ada 16 kazaya ayrılmıştı. Bu kazalar şunlardı: Tuzla, Limasol, Piskobu, Gilân, Evdim, Mağusa, Karpas, Dağ, Değirmenlik, Baf, Kukla, Hirsofu, Lefke, Omorfo, Mesarya ve Girne idi. Lefkoşa' nın hükümet merkezi olması nedeniyle, özel bir idaresi vardı (Bedevi, 1966: 127; Çay, 1989: 11) .

Hiyerarşi bakımından Kıbrıs Beylerbeyi, Rumeli Beylerbeyine eşit sayılırdı. Beylerbeyi zamanla vali ünvanıyla da anılmaya başlandı (Gazioğlu, 1994: 123). Beylerbeyinin yokluğunda onun yerine Lefkoşa' daki Yeniçeri Ağası bakardı. Kıbrıs Beylerbeyi, İmparatorluğun diğer yerlerindeki Beylerbeyiler gibi, kendilerinin başkanlığını yaptıkları bir divan toplar ve memleketin önemli sorunlarını burada görüşürdü. Beylerbeyi' nin yetkisi geniş olmakla beraber Divan – ı Hümayun'un emirleriyle hareket etmek zorundaydı. Divan – ı Hümayun' da görüşülmesi gereken önemli konular kaydedilerek, Divan çavuşlarıyla İstanbul'a gönderilirdi. Konu padişahın en üst danışma meclisi olan Divan – Hümayun' da görüşüldükten sonra alınan kararlar padişaha arz edilir ve hüküm haline gelirdi. Beylerbeyleri, Divan kararlarını ancak hükümlere uygun olarak uygulamaya koyardı. Divan – ı Hümayun kararları , Beylerbeyine Hatt – ı Hümayun adı verilen emirler halinde bildirilirdi.

Kıbrıs' taki divan İstanbul'daki Divan – ı Hümayun' un küçük bir benzeri idi. Divan' da şu üyeler yer alıyordu:

- Divan Efendisi: Baş kâtipti.
- Tezkereci: Yazı işlerine bakan kimse olup, divan efendisine bağlıydı.
- Hazine defterdarı: Para işlerine bakan, hazineden sorumlu kişi olup, Lefkoşa' daki 4 Ağadan en önde geleni idi.
- Defterdar Emiri: Hazine ile ilgili defteri tutan ve Tapu Müdürlüğü görevini yapan kimse idi.
- Ruznameci: Günlük gelir ve giderlerin kaydını tutan kâtipti.
- Yeniçeri Ağası: Beylerbeyine karşı sorumlu en yüksek rütbeli askerdi.

Divan haftanın belli günlerinde toplanarak, adanın tüm yönetim sorunlarını görüşüp karara bağlardı (An, 1996: 78).

Kıbrıs' ın ayrı bir il olarak paşalık adıyla İstanbul' dan atanan 2 tuğlu Beylerbeyi tarafından yönetilmesi 1640 yılına kadar devam etti. Girit Savaşı yıllarında (1645 – 1669) Ada'da sosyal ve ekonomik güçlükler sebebiyle nüfusun gittikçe azaldığı görülmektedir. Nüfusun azalması, ticari hayatın bozulması Kıbrıs Beylerbeyliği gelirlerinde düşüşe sebep oldu. Bu sebeple 1670 tarihinde Kıbrıs Beylerbeyliği kaldırılarak Ada, Kaptan paşalığa bağlandı (Çay, 1989: 10). Kaptan Paşa veya Kaptan – ı Derya, bugünkü adıyla Amiral rütbesiyle deniz kuvvetleri

komutanlığı görevini yürütmekteydi ve Osmanlı İmparatorluğu' na bağlı Ege ve Akdeniz' deki adaların yönetiminden sorumluydu (Gazioğlu , 1994; 124).

Ada Kaptan Paşa' ya bağlandıktan sonra Kıbrıs' ta oturan bir Müsellim, adayının adına idare etmekteydi. Adanın yeni statüsü gereği, Kaptan paşa' ya maişet adıyla bir miktar vergi ödenirdi. Vergiyi halktan, o dönemde, ağalar toplamaktaydı. Bu nedenle ağalar, adanın genel vergilendirme ve bu vergilerin toplanmasından sorumlu olarak büyük bir güç ve kudret sahibi olmuşlardır. Hristiyan halktan toplanan vergiler (Haraç) için ise, İstanbul' dan Haraccı adı verilen bir görevli gönderilirdi. (Beratlı, 1995: 218) Parayı toplayan ağalar arasında oluşan kıskançlık ve anlaşmazlık sonucunda 1685 yılında Mehmet Boyacıoğlu İsyanı patlak verdi. Bu isyan 1687 yılında bastırıldı. İsyan hareketi, adanın Kaptan Paşalığa bağlı bir Müsellim eliyle yönetilmesinin yetersiz ve yanlış bir uygulama olduğunu ortaya çıkardı.

1703 yılında, Hill'e (IV, 1952: 73 – 75) göre, ada Vezir – i a' zam'a “ hass” olarak verilecek ve ada yönetimi Vezir – i a'azamdan iltizam yoluyla satın alacak olan “muhassıl” isimli bir görevlinin eline geçecektir. Adanın bütün idari işleri ve her türlü verginin toplanması işlemi eskiden farklı kişiler tarafından üstlenilmişken, şimdi bütün yetkiler tek bir kişinin elinde toplanmıştı. Ağaların yarattığı huzursuzluk ve tedirginliğin ortadan kaldırılması, adada huzur ve sükûnetin yeniden sağlanması için, muhassılın iç yönetim yetkileri ve askeri sorumlulukları artırıldı.. Ayrıca başkent Lefkoşa' ya bağlı 4 Ağalık, direkt olarak muhassılın emri altına sokuldu (Gazioğlu, 1994: 125). Bu şekilde başlayan muhassıllık idaresi 1745 – 1748 yılları arasındaki bir vezirin yönettiği bağımsız bir valilik dönemi hariç, 1785'e kadar devam etmiştir (Çevikel, 2000; 62 – 63).

1745 – 1748 yılları arasında Kıbrıs, Başvezirin Has' ı olmaktan çıktı. Ve daha bağımsız bir il olarak 3 tuğlu paşa tarafından yönetilmeye başlandı. Fakat adanın yönetimi 1748' den sonra yine muhassıllara verildi (Gazioğlu, “1994: 125).

1785 yılında Kıbrıs, Alasya (1977) , Metin (1959) ve Gazioğlu' na (1994: 125) göre Sadrazam'a bağlı muhassıllıktan çıkarılıp doğrudan Divan – ı Hümayun'a bağlı bir muhassılın idaresine verilmekle bağımsız bir muhassıllık yapılmıştır. Hill'e (IV, 1952; 100) ve Yolak'a (1989 ; 17) göre ise ada bu tarihte Divan – ı

Hümayun'a değil, tekrar Kaptan Paşalığa bağlanmıştır. Çevikel' in (2000: 63) eserinde yer alan Uzunçarşılı'ya göre ise Kıbrıs görünüşte Kaptan Paşalığa bağlanmış olmakla birlikte, idareci olarak Kaptan Paşa' nın aday göstereceği kişinin (muhassıl) resmî tayini Divan – ı Hümayun tarafından yapılacaktı.

Özetlemek gerekirse, ada, Vezir- i a'zâmın “ hass”ı olmaktan çıkarılıp, yani doğrudan onun kontrolü altında bulunan bir muhassılın elinden alınıp, Kaptan Paşa' nın teklifi ve Divan – ı Hümayûn'un tayini ile göreve gelecek bir muhassılın idaresine verilmiştir. İnsiyatif Kaptan paşa' ya geçmiştir. Bu idare şekli Abdul Mecit'in 1839 yılında başlattığı yenilik hareketi günlerine kadar devam etti. Tanzimat fermanı'yla başlayan yenilik hareketi sırasında ise Kıbrıs, Rodos Paşalığı' na, yani Cezair – i Bahr – i Sefid'e bağlı bir sancak haline getirilerek idaresine “ kaymakam” ünvanıyla bir mutasarrıf tayin edildi (Metin, 1959: 168). Tanzimat Fermanı' nın gayrimüslimlere sağladığı yeni haklar sonucu olarak Kıbrıs' ta da Divan içerisinde gayrimüslim temsilciler yer almaya başladı. Tanzimatın ilk yıllarında 8 kişi olan Divan üyelerinin 4'ü Türk, diğer 4' ü ise gayrimüslimler idi. Gayrimüslimleri ise Başpikopos, Ortodoks başpapazı ile Maronit ve Ermeniler' den birer üye temsil etmekteydi (Çay, 1989: 11). Daha sonra Divan üye sayısı 13' e kadar çıkarılmıştır. Ancak bu durum da uzun sürmedi ve Kıbrıs' ın statüsü 1861' de yeniden değiştirildi; Ada Rodos Paşalığı' ndan alınarak üçüncü kez doğrudan doğruya Bab – ı Ali' ye bağlı mutasarrıflık yapıldı. Kaza yöneticileri de müdürlükten kaymakamlığa yükseltildi. 1868 yılında ise Kıbrıs vilâyet sisteminin gereği olarak Çanakkale Vilâyetine bağlı bir mutasarrıflık oldu. Ancak önemli meselelerde Çanakkale' den gerekli emir gelinceye kadar hayli zaman geçmesi halkın şikâyetine neden olması sonucu 1870' de Kıbrıs Çanakkale valiliğinden alınarak, eskiden olduğu gibi doğrudan doğruya merkeze bağlı müstakil bir mutasarrıflık haline getirildi. 1876 yılında İstanbul' da oluşturulan Kurucu Meclis'e Kıbrıs' tan da temsilci gönderilmesi kararlaştırıldı. Ancak çok geçmeden 1878 yılında ada yeniden Rodos' taki valiliğe bağlandı (Gazioğlu, 1994: 126; Bedevi, 1966: 145; Yolak, 1989: 18). (EK – 1)

Ada' nın 1878' de İngiltere' ye geçici olarak devrinden Kıbrıs Cumhuriyeti' nin kuruluşuna kadar geçen İngiliz Sömürge dönemini iki safhada incelemek

mümkündür. Birinci safha, Kıbrıs' ın geçici olarak İngiltere' ye devrinden 1914 tarihinde Ada' nın resmen İngilizler tarafından ilhakına kadar sürmektedir. Kıbrıs' ın İngiliz idaresindeki ikinci safhası, bir Crown Colony “ Taç Koloni” olarak Kıbrıs Cumhuriyeti' nin ilânına kadar geçen süredir.

12 Temmuz 1878 tarihinde Amiral Lord John Hay ile Osmanlı Valisi Sami Paşa' nın hazır bulundukları bir tören sonunda Ada' nın fiili idaresi İngiltere' ye devredilmiştir. İngiltere Kraliçesi tarafından Ada' nın idaresine memur edilen sir Garnet Wolseley “ Yüksek Komiser” ve “ Başkomutan” ünvanlarını taşıdığı halde kendisine bağlı İngiliz ve Hint birliklerinden meydana gelen kuvvetleriyle 22 Temmuz 1878 günü Lârnaka' da karaya çıkarak görevine fiilen başlamıştı (Çay, 1989: 17).(EK – 2).

Sir Garnet Wolseley' e Kraliçe Hükümeti tarafından, Rodos valisinin ve mutasarrıfın üzerindeki bütün yetkilerin aynını icra hakkı verilmişti. Fakat bu yetkilerin hükümeti tarafından kendisine verilmesi, Yüksek Komiser' in aday bir İngiliz toprağı olarak kabul etmesi için yeterli bir neden değildi. Zira Osmanlı Devleti Kıbrıs' ı birtakım şartlarla İngilizlere terkederken sadece adanın idaresini devrediyordu ve Kıbrıs Osmanlı İmparatorluğu' nun bir parçası olmakta devam ediyordu. Böyle olmakla birlikte İngiltere daha ilk günlerden itibaren aday İngiltere İmparatorluğu' na ait bir Crown Colony gibi idare etmeye başlamıştı (Gazioğlu, 1994: 18). İlk başlarda Kıbrıs' ın merkezden yönetimi için İngiliz Dışişleri Bakanlığı bünyesinde bir “ Kıbrıs Bölümü” (Cyprus Department) kurulmuş, fakat İngiliz Hükümeti'nin 1880 yılında adanın yönetimini Koloniler Bakanlığına devretmeye karar vermesinden sonra, bu bölüm kaldırılarak, Kıbrıs' ın yönetiminden Londra' daki Koloniler Bakanlığı sorumlu olmaya başlamıştır. Bu olay, İngiltere' nin Kıbrıs' ı Malta gibi bir Taç Koloni'si olarak kabul ettiğinin göstergesidir (Gürel, 1984: 35; Gazioğlu, 1994: 24). Adadaki İngiliz Valilerinden olan R. Ross' un “ Kıbrıs Anıları” adlı eserinde İngiltere' nin Kıbrıs' ı stratejik ve emperyalist gayelerden ötürü aldığını yoksa Kıbrıslıları Türk yönetiminden kurtarmak veya bir iddia öne sürerek işgal etmediğini belirtmektedir (Aktaran: Debeş , 1993: 22).

İlk Yüksek Komiser olan Garnet Wolseley, adanın Türk Valisinin yerini aldıktan sonra, 6 kazanın yönetimlerini ellerinde bulunduran Türk kaymakamları

yerine de 6 tane İngiliz memur atar. İngiliz yönetiminin yerleşmesinde, İngiliz memurların Kıbrıs'ta konuşulan yerel dilleri bilmemeleri yüzünden, birçok güçlüklerle karşılaşılır. İngilizce yanında Rumca ve Türkçe de yönetimde ve mahkemelerde resmi dil olarak kabul edilir. Memurlar işe alınırken bu üç dilden de sınava tabi tutulurlar (An, 1996: 92; Zia, 1975: 82).

14 Eylül 1878' de, daha önce diğer İngiliz Kraliyet Kolonileri hakkında kabul edilmiş olan bir (Krallık) Konsey Emirnâmesi (Order in Council) Kıbrıs için çıkartıldı. Böylece adanın idari yapısını belirleyen ilk İngiliz Anayasası yürürlüğe sokuldu.(Hill, 1952: 416) Buna göre, Kraliyet Hükümeti adada kanun çıkarılması işini kontrol edecek ve Yüksek Komiser, Kraliyet Hükümeti tarafından tâyin edilen bir Meclisin muvaffakatiyle kanun yapabilecekti. İcra organı hakkında ise hiç bir kaide tesbit edilmiş değildi. Konsey Emirnâmesi' nin üçüncü maddesine göre, bu, Yüksek Komiser' in zaman zaman vereceği talimata uygun olarak yürütülecekti. Kendisine, İngiliz birliklerinin kumandanı olarak yüksek rütbeli subayı muvakkaten seçme selâhiyeti de verilmişti. Buna ek olarak, icra heyetinde bir münhal olursa, buraya da bir üye tâyin edilebilirdi (Zia, 1975: 84 – 85).

Aynı Konsey Emirnâmesi, Yüksek Komiser' e yasama görevinde yardım edecek bir Yasama Meclisi' nin kurulmasını da şart koşmaktaydı. Bu Konsey' in üye sayısı dörtten az, sekizden çok olmayacak ve yarısı yönetimde görevli memurlardan, öteki yarısı ise memur olmayanlardan oluşacaktı. Konsey' in niteliği, bir danışma kurulu niteliğindeydi. Memur olmayan üyeler de Yüksek Komiser tarafından seçilecek, Kraliçenin onayına sunulacaktı. Yüksek Komiser gerekli bulduğunda, üyelerin görevine son verme yetkisine sahip bulunduğu gibi, Konseye başkanlık da edecekti. Bunun yanısıra, bir de yürütme işinden sorumlu olan Yürütme Konsey'i kurulacaktı ki, bunun ayrıntıları düzenlenmeden, yetkiler Yüksek Komiser'e bırakılıyordu.

1879 Nisan'ında Wolseley tarafından seçilen Yasama Konsey'i üyeleri, Ağustos ayı içerisinde kraliçe tarafından onaylandı. (İlk konsey' in memur olmayan üyeleri; Mustafa Fuat efendi, R. Mattei, G. Glykys) ve ilk “ meclis” göreve başlamış oldu. Altı üyeli bu ilk konseyin memur olmayan üç üyesinden biri Türk, biri İtalyan asıllı bir Kıbrıslı, öteki ise bir Rumdu (Gürel, 1984: 36).

İcra Meclisi ise (Executive Council), Yüksek Komiser' in başkanlığında, yüksek rütbeli dört hükümet memurundan (Başsavcı, Müsteşar, Defterdar ve Polis Başkumandanı) oluşmaktaydı. İcra işlerinde Yüksek Komisere yardımcı olmak üzere kurulmuştu. Yüksek Komiser bu dört üyeden başka, gerekli gördüğü takdirde üç de ek üye tayin edebilirdi. Ek üyeler, tavsiyelerine lüzum görüldükçe toplantıya çağırılırlardı. 1890 yılında İcra Meclisi'ne biri Türk, biri Rum olmak üzere iki de yerli üye alındı. 1897' de ise, Rum üye sayısı ikiye çıkarıldı (Bedevi, 1966: 168).

30 Kasım 1882' de İngiltere Kraliçe Konseyi tarafından hazırlanmış bir iradeyle 14 Eylül 1878 tarihli irade iptal edildi. Getirilen yeni düzenlemeye göre yeni meclis, 3 Türk, 6 İngiliz ve 9 Rum olmak üzere 18 üyeden oluşuyordu. Üyeler arasındaki bu oran çok ince düşünülmüştü. 9 Rum, 3 Türk ve 6 İngiliz üyeye karşı birleşerek tek bir blok meydana getirirse; Yüksek Komiser' in oyu ile istenen tarafın kazanması sağlanabiliyordu. İngiliz Yüksek Komiser' inin başkanlık ettiği Kavanin Meclisi' nin 12 Kıbrıslı üyesi seçimle belirleniyor, seçimsiz gelen İngiliz üyeler ise Kıbrıs' taki kamu kurumlarında görevli olan ve zaman zaman kraliçenin imzası ve mührü ile Sömürgeler bakanı' nın önerisiyle atanan kimselerdendi (An, 1996: 97; Gürel, 1984: 42). Hukuken bir Türk ülkesi olan Kıbrıs' ta Rumların Yasama Meclisi' nde 9 üye ile temsil edilmesinden Türkler memnun olmadılar ve durumu protesto ettiler. Türkler bu haksızlığa rağmen Ada' da varlıklarını korumak için genel olarak tabii 6 üye ile işbirliği yaparak oy eşitliği sağlamak zorunda kaldılar ve başkanın ayırıcı oyu ile çoğunluk elde edilmesi yoluna gittiler (Alasya, 1939: 143).

I. Dünya Savaşı' nın başlaması ve kısa süre sonra Osmanlı Devleti' nin 29 Ekim 1914' te Almanya' nın yanında savaşa katılmasını fırsat bilen İngiltere, geçici olmak kaydıyla yönetimine aldığı Kıbrıs' ı 5 Kasım 1914'te tek taraflı olarak ilhak etmiştir (Serter, 2002: 60).

Kıbrıs' ın işgali dolayısıyla Ada' da yeni bir statü ortaya çıktı. Türkiye, Lozan Konferansı' na kadar bu tek taraflı işgali tanımadı. Türk İstiklâl savaşı kazanıldıktan sonra 24 Temmuz 1923' te imzalanan Lozan Antlaşması ile yeni Türk Devleti, İtilâf devletleri tarafından resmen tanınmıştı. Kıbrıs, Batı Trakya, Musul gibi milli sınırlarımız dışında kalan vatan toprakları için fazla birşey yapılamadı. Neticede

Türkiye, Kıbrıs' ın İngiliz mülkü olmasını Lozan Antlaşması' nın 20. maddesi ile tanımak zorunda kaldı (Çay, 1989: 22).

1914 Senesinde İngilizlerin Ada' yı tek taraflı olarak İngiltere' ye ilhak etmeleri Anayasa' ya herhangi bir değişiklik getirmedi. Rumların geniş yetki talepleri ise aralıksız devam etti. Fakat bu istekleri reddedildi. 1920 senesinde Yasama Meclisi' nin Rum üyeleri toptan istifa ile 1921 senesi seçimlerini boykot ettiler. Sadece 2 maronit papaz meclis üyesi oldu (Fevzioğlu, 1998: 16).

16 Aralık 1922' de Başpiskopos, Sömürgeler Bakanına bir muhtıra sunarak tam bir idari muhtariyet istediklerini bildirdi. Bu teklife göre, mecliste nüfus oranına göre Türk ve Rum üyeler bulunacak, fakat tabii olarak çoğunlukta olacağından her türlü idari ve siyasi yetki Rumların eline geçecekti. Papaza verilen cevapta bunun uygun olmadığı bildirildi (Alasya, 1988: 144).

1924' de İngiltere Başbakanı Ramsay Macdonald Avam Kamarası'nda bir soruyu yanıtlarken “ Majestelerinin hükümeti Kıbrıs' ın politik statüsü hakkında herhangi bir değişiklik düşünmemektedir” demesine rağmen Kıbrıs bir yıl sonra resmen bir Taç Kolonisi olarak tanınır ve geçici olan Kıbrıs Yüksek Komiserliği mevkisi vali ile değiştirilir (Ross, 1993: 22).

Kıbrıs' ın İngiltere' ye ilhakını kabul eden Lozan muahedesi İngilizler tarafından 6 Ağustos 1924' te tasdik edilmişti. 1925 yılı 10 Martında İngiliz Kralı V. George Kıbrıs' ın statüsünün İngiliz taç kolonisine (Crown Colony) çevrilmesini ve adaya koloni adının verilmesini sağlayan bir ihtira beratını (Letters patent) imza ve Birleşik Krallığın mühürü ile tasvip etti (Storss – O'Brien: 29; Kızılyürek, 1983: 33).

31 Temmuz 1920' den beri ada yüksek komiseri olan Sir Malcolm Stevenson, 1 Mayıs 1925' den itibaren valiliğe tayin edilerek Kıbrıs' ın ilk İngiliz Valisi oldu (Gazioğlu, 1960: 34).

10 Mart 1925' de Kıbrıs' ın bir “ Taç Kolonisi” durumuna getirilmesi, Kıbrıs Anayasasında önemli sayılamayacak birkaç değişikliğe neden olmuştur. 6 Şubat tarihli bir Order in Council ile anayasada yapılan değişiklikler 1 Mayıs' ta “ Cyprus Gazette” (Kıbrıs resmi gazetesi) de ilân edildi. (Hill, 1952: 427 – 429) Buna göre: 18 üyeden teşekkül eden Teşrii Meclisin (Kavanin Meclisi) üye sayısı 24'e

yükseltiliyordu. Fakat bu artış sadece Rumların ve İngilizlerin lehine idi. Meclisteki Rum üye adedi 9' dan 12' ye ve hükümetin tayin ettiği resmi üyelerin adedi de 6'dan 9'a yükseltildi. Türk üye sayısı ise hiç bir değişikliğe uğramamış, 1882 anayasasında olduğu gibi 3 kişi olarak kalmıştı. İngilizler ise resmi üye sayısını 9' a çıkarmakla, mecliste Rumların mutlak çoğunluğu ele geçirmelerini önlediler. Hükümetin tayin ettiği 9 resmi üye ile 3 Türk üyenin birleşmesi ile oylar eşit oluyor ve bu takdirde karar meclis başkanı olan İngiliz Valiye kalıyordu. Neticede meclisteki Rum üye sayısının arttırılması ile Rumlara daha geniş bir yetki verilmiyor, 1882 anayasasının esası ve mahiyeti muhafaza ediliyordu (Gazioğlu, 1960: 59).

1 Mayıs 1925 tarihli emirnameye göre, Meşveret Meclisi' nde 4 yüksek memur (Sömürge Sekreteri, Başsavcı, Defterdar ve Yüksek Komiser) ile 2 Rum ve 1 Türk üyeye yer verilir. Atamalarda Kıbrıslıların kullanılması ve Kavanin Meclisi' nin seçilmiş üyeleri arasından Meşveret meclisi için 3 ek üye alma zorunluluğu kaldırıldı. Zaten Meşveret Meclisi politik konuları tartışıyordu, ama sadece danışma görevi vardı, karar alamazdı (An, 1996: 111).

1931 yılında, Kıbrıs Rumları İngiliz Hükümetine karşı isyan ettiler. İsyanın belli başlı üç nedeni vardı; Nedenlerden biri, İngiltere' nin adada sömürgeci bir siyaset izlemesi ve Asya ve Afrika' daki sömürgelerinde yaptığı gibi, mahalli muhtariyet konusunda en küçük hakları dahi Kıbrıs halkına tanımamasıydı. İkincisi, Adanın iktisadi durumunun gün geçtikçe bozulması ve ekonomik krizin başlamasıydı. Üçüncüsü, Rumların Kıbrıs' ı Yunanistan'a bağlamak için sistemli bir propaganda yürütmeleri idi.

Kıbrıs Kilisesi, adanın Yunanistan'a ilhakını sağlamak amacıyla el altından sürekli olarak propaganda yapıyor ve isyan için gerekli ortamı yaratmaya çalışıyordu. 1931 yılındaki ekonomik krizin ortaya çıkması ve İngiltere' nin tutumu, İngiliz yönetimine karşı olan hoşnutsuzluğu artırmıştı. Bunun üzerine Kilise, fiili teşebbüse girişmeye karar verdi (Bedevi, 1966: 173).

1926' da Ada'ya vali olarak gelen Sir Ronald Storrs (İsmail, 1986: 59) 'un memurlarla ilgili olarak hazırlamış olduğu vergi tarhları konusundaki kanun tasarısı, Kıbrıs Teşrii Meclisi' nde (Legislative Council) bulunan Rum delegeler tarafından reddedilmişti (Kürşad ,Altan, Egeli, 1978:101; Gürel, 1984:136). Bunun üzerine

vali bir “ Order in Council”e başvurmuştu. Meclis üyesi Kitium piskoposu Nikodemos, 17 Ekimde , bir toplantıya çağırdığı meclisteki Rum üyelerine meclise sunulmak üzere hazırladığı bir bildiri okudu. Bu bildiride hedeflerinin Enosis olduğu açıkça ortaya çıkmıştı (Çay, 1989: 26; Serter, 2002: 66 – 67). Aynı gün meclis üyeliğinden istifa eden Kitium Piskoposu’ na diğer rum üyeler de katıldı. 21 Ekim gecesi isyan Lefkoşa’ da başladı. Vilâyet Konağına yürüyen isyancılar konağı ateşe verdiler. İsyan adanın her yanına yayıldı. Sonunda, Kitium piskoposu ile diğer arkadaşları adadan sürüldüler. İsyan bir hafta içerisinde bastırıldı (Gazioğlu, 1994: 36).

1931’ de gerçekleşen isyan hareketiyle İngiliz Hükümeti, 12 Kasım 1931 tarihli bir kararla Kavanin Meclisi’ ni lağveder ve yasama yetkisi valiye verilir. Sorumlu yerel yönetimler ve diğer seçimle işbaşına gelen kurumların faaliyetine de son verilir (An, 1996: 116). Hükümet, bu sert tedbirler yanında başka tedbirler de almıştı; Yunanistan’ ın Kıbrıs Konsolosu Alexis Kyrou bu isyanda rolü olduğu gerekçesiyle Yunanistan’a geri gönderildi. Siyasi partiler kapatıldı. Basına sansür kondu. Okullarda Türk ve Yunan tarihinin okutulmasına son verildi. Muhtarların seçim yerine hükümet tarafından atanma zorunluluğu getirildi. İzinsiz bayrak çekilmesi yasaklandı (Gürel, 1984: 141; Çay, 1989 : 27).

1933’ te vali, bir “ Danışma Meclisi” kurdu. Bu meclisin üyelerinden 4’ü Rum ve 1’i Türkten ibaret olmak üzere 5 üyeden oluşmaktaydı. Kilise 1931’ deki isyanda organizatör olduğu için bu mecliste yer almamıştı (Alasya,1988:145).

Büyük kasabaları temsilen, gayri resmi eşraftan seçilen kişiler şunlardı: Mağuda’ dan Mihalakis J. Louzidis, Baf’ tan Neofitos Nikolaidis, Leymosun’ dan Paul Pavlidis, Lefkoşa’ dan A. Triantafillidis ve Mağusa’ dan Mehmet Zekâ Bey. Danışma Meclisi’ nin Kıbrıslı üyeleri, yasa tasarıları, yıllık tahminler, anayasanın yeniden düzenlenmesi sorunu ve benzeri konuları görüşerek düşüncelerini bildireceklerdi. Bu organda görev almayı kabul eden Rumlar, fanatik unsurlar tarafından derhal halk düşmanı olarak damgalanır ve hatta eski Kavanin Meclis üyesi ve hükümetle işbirliği yapmak isteyenler arasında ileri gelenlerden biri olan A. Triantafillidis 13 Ocak 1934’de öldürülür (An, 1996: 116; Çay, 1989: 28).

1931 İsyanı sonunda adada İngilizlerin uyguladığı bu sert idare II. Dünya Savaşı sonlarına kadar devam etti ve 1943 yılından itibaren hafifletilmeye başlandı (Gazioğlu, 1994: 37).

İNGİLİZ YÖNETİMİ DÖNEMİNDE KIBRIS TÜRKLERİNİN SİYASİ ÖRGÜTLENMESİ

Adanın İngiltere'nin eline geçmesinden sonra Rumların Enosis faaliyetlerini yoğunlaştırması, Kıbrıs Türk halkı arasında büyük endişelerin doğmasına neden olmuştur.

Bir yandan kilise, bir yandan da sayıları 10'u aşan Rum gazeteleri Enosis'in gerçekleştirilmesi için sürekli çaba içinde bulunuyorlardı. Bu durum karşısında Türk aydınları 1880'li yılların sonuna doğru Osmanlı Kırathanesi'ni kurdu.

Bu örgütün belli bir tüzüğü, kayıtlı üyeleri olmamasına rağmen bir siyasi örgütlenme niteliği taşımaktaydı. Bugün elimizde bulunan ve en eski Türkçe gazetelerden biri olan Zaman Gazetesi Kırathane- i Osmani'nin yayın organı olarak ortaya çıkmıştı (İsmail, 1998: 15).

Kırathane- i Osmani'de toplanan aydınların görüşlerini daha iyi anlamak için çıkardıkları “ Zaman” Gazete'sinin şu yayın ilkelerine bakmak gerekmektedir:

- İngiliz Sömürgeciliği ile savaşmak
- Ulusal bilinci ayakta tutmak, Anavatana güven ve bağlılığı devam ettirmek,
- Kıbrıs sorununu yalnız Rumların bakış açısından dünyaya duyurmaya çalışan kalabalık Rum gazeteleri ile savaşmak
- Enosis'e karşı durmak,
- Dünya kamuoyuna, Türklerin sesini duyurmak
- Türk Toplumunu her alanda kalkındırmak, Türk esnaf ve işçilerinin haklarını korumak.
- Türk ahlâk ve eğitimine hizmet etmektir (Fevzioğlu, 1998: 12).

Rumların örgütlü Enosis kışkırtmalarına karşın ilk örgütlü Türk hareketi 10 Aralık 1918'de toplanan Meclis – i Milli idi. Meclis – i Milli'nin temel amacı, öncelikle I. Dünya Savaşı boyunca suskun kalan Kıbrıslı Türklerin ulusal varlığını içte ve dışta duyurmaktır.

O zamanki Kıbrıs Müftüsü Hacı Hafız Efendi'nin başkanlığı'nda, adanın her tarafından gelen temsilcilerle bir " Meclis – i Milli" (1. Ulusal Lefkoşa Kongresi) oluşturuldu. " Meclis – i Milli", üç gün süren toplantı sonunda aldığı bir kararla, adanın yeniden Osmanlı idaresine verilmesini talep etti. Ayrıca, Kıbrıs Rumlarının Enosis faaliyetlerinin Kıbrıs Türklerince endişe ile karşılandığını belirterek, Paris'te toplanacak Barış Konferansı'na Kıbrıs Türklerini temsilen Hacı Hafız Ziyai Efendi'nin adadan çıkmasına izin vermedi. Bu kısa ömürlü Meclis, Kıbrıs Türklerinin ilk meclisidir denebilir (Serter, 2002: 63; Yolak, 1989: 29).

Kıbrıs Türkleri'nin bir siyasal parti kimliğindeki ilk örgütlenmesi 1924 yılında " Kıbrıs Türk Cemaat – ı İslamiyesi" adlı örgüt olduğu bilinmektedir. Müftü ve öğretmen Hacı Hafız Ziyai Efendi tarafından kurulan bu örgütün amacı, kendisinden önce kurulan Osmanlı Kırathanesi ve Meclis – i Milli gibi, " Kıbrıs Türklerinin tehlikede olan varlığını ve geleceği ile çıkarlarını korumak" tır (İsmail, 1986; 72).

30 Kasım 1926'da adaya vali olarak gelen Sir Ronald Storrs, ada Türklerinin haklarını bir bir ortadan kaldırmaya ve Türklere karşı ayrımcılık uygulamaya başlamıştı.

Diğer yandan da valinin yönetiminde çalışan Kavanin Meclisi'nde Türk üyelerin sayısı azaltılıyor ve Türk Halkının sesinin mecliste güçlü bir şekilde yansımaları engellenmek isteniyordu. Bundan da önemlisi, seçimlerde, İngiliz sömürge yönetiminin desteğini alan İngiliz taraftarı adaylar seçiliyordu.

İşte böyle bir ortamda; 1930 yılı seçimleri yaklaşırken, İngiliz yönetiminin ayrımcı tutumuna ve Türk toplumunun haklarının gasbedilmesine karşı mücadele etme gereğine inanan Kemalist Kıbrıslı Türk aydınlar, Mehmet Necati Özkan'ın (Mısırlıazade) önderliğinde " Milli Cephe Partisi" ni kurdular. Bu grubun temsilcilerinden oluşan Halkçılar listesi ile, 1930 yılı Kavanin Meclisi seçimlerine katıldılar. Parti, 2. Dünya Savaşı koşulları nedeniyle faaliyetlerine son verdi (Fevzioğlu, 1998: 19).

1931 İsyanı nedeniyle, 1940 yılına kadar dondurulan siyasi faaliyetler, bu tarihte Belediye seçimlerinin yapılmasına izin verildiği için yeniden bir canlanma içine girer. 1930 seçimlerinde Kavanin Meclisi'ne seçilen Milli Cephe'nin önderlerinden Necati Özkan ve Fadıl Korkut bir grup, Dr Fazıl Küçük ve Necmi Avkıran da bir başka grup olarak seçime katılmışlardı. Bu gruplar 1942 yılında bölünmeye son vermek için Av. Fadıl Korkut başkanlığında birleştiler. Böylece KATAK (Kıbrıs Adası Türk Azınlıklar Kurumu) kurulmuş oldu. KATAK, Kıbrıs'ta kurulan ilk Türk partisidir (İsmail,1998: 32).

KATAK, 1913 yılında kurulan ve daha sonra etkinliğini yitiren “ Cemaat – ı İslam Teşkilâtı” ndan sonra, otuz yıllık bir süre sonrasında kurulan ikinci örgüt oluyordu. KATAK, Kıbrıs'ta ayrı bir Türk varlığının olduğunu ve Kıbrıs Türklerinin Enosis'e karşı çıktığını kanıtlaması ve dünyaya duyurması amaçlarını temel ilke olarak benimsemişti. KATAK, kısa bir süre içinde adanın dört bir yanında örgütlenirken, Kıbrıs Türk halkının da umut bağladığı bir kurum haline gelmişti (Akkurt, 2000: 17). KATAK, tüzüğü ve programı olan bir siyasal örgütlenmeydi. Daha önceki örgütlenmelerden farkı da, kendine politik hedefler seçmesiydi (Fevzioğlu, 1998; 23). Ancak partinin kurulmasından kısa bir süre sonra takip edilecek siyaset konusunda, üyeler arasında ciddi fikir ayrılıklarının ortaya çıkması üzerine Dr. Fazıl Küçük ve arkadaşları, 12 Nisan 1944'te KATAK'tan ayrılarak KMTHP (Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi)' ni kurdular. 1948 Yılında KATAK ile KMTHP, Kıbrıs Milli Türk Birliği adıyla birleşerek, partinin genel sekreterliğine Dr. Fazıl Küçük getirildi (Metin, 1959; 193).

Kıbrıs Rumlarının Enosis mücadelesini hızlandırmaları, Kıbrıs'taki tüm Türk kurum ve kuruluşlarının “ Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu” adı altında birleşmelerine neden oldu (1949). Federasyon başkanlığına Faiz Kaymak getirildi. 1957 Yılıının sonlarında da Başsavcılık görevinden istifa eden Rauf R. Denктаş, Federasyon başkanlığına getirildi (Serter, 2002: 74).

1960'A KADAR SİYASİ ALANDA SUNULAN PLÂNLAR

İkinci Dünya savaşı' nın uyandırdığı demokrat düşünceler Kıbrıs'ta da kendisini hissettirmeye başlamıştır. Bunun üzerine sömürgeler bakanlığı Kıbrıs'ta demokratik bir idare kurma işini Lord Winster'a vermiştir (Metin, 1959:194).1946 Yılında, Kıbrıs Valiliğine Lord Winster tayin olundu. Yeni Vali, Kıbrıs Anayasasında reformlar yapmak üzere teşebbüse geçti (Akkurt, 2000: 18 – 19). Bu arada İngiliz Hükümeti , 1931 yılında çıkarılan kilise kanunlarını feshetmiş, sürgüne gönderilenlerin tekrar Kıbrıs'a dönmelerine izin vermişti (Gazioğlu, 1960: 66) .

Vali adaya geldikten sonra bir Danışma Meclisi oluşturur. Bu Meclisin görevi, vali tarafından sunulacak olan önerileri görüşmek ve görüş bildirmektir. Meclisin karar alma veya istediği gibi bir anayasa yapma yetkisi yoktu. Meclis 19 kişiden oluşacaktı. Bu üyelerin sadece 4'ü Türk olacaktı. Türklerin bunu protesto etmeleriyle Türk üyelerin sayısı 7' ye çıkarıldı. Rumlar 12 üyeye sahipti. Bu meclisi, milliyetçi Rumlar ve kilise desteklemedi. Sadece solcu Rumlar iştirak etti. Bu Danışma Meclisi, Belediye başkanlarından, kurum ve kuruluşların, işçi Birliklerinin, Ticaret Odasının temsilcilerinden meydana gelecek ve Meclise Kıbrıs Başhâkimi Sir Edward Jackson başkanlık edecekti (İsmail,1986: 73; Gazioğlu, 1960: 67; Nikos Kraniotis:13).

Danışma Meclisi ilk toplantısını Başhâkim Sir Edward Jackson başkanlığında 7 Kasım 1947 'de yapar. Bu toplantıda başkan, İngiltere' nin adaya uygulamak istediği muhtar idarenin esaslarını açıklar. Ancak bir çoğunluk oluşturan 8 Rum delegenin, daha başlangıçta self – government , yani meclisin yetkilerinin tam bir muhtar idare anayasası hazırlaması, konusunun tartışılmasında ısrar etmesiyle olumlu bir sonuç alınması umudu azalır (An, 1996: 121).

Bu plâna göre bir azınlık- çoğunluk sistemi kurulacak. Meclis Başkanı, Meclis üyeleri dışından Vali tarafından seçilecekti. Yürütme organında İngiliz Vali tarafından atanmış üyeler olacaktı. Genel yürütme sorumlusu, İngiltere Hükümeti' nin temsilcisi olarak Vali olacaktı. Yeni anayasa içerisinde valinin korunmuş özel hakları ve vetosu olacaktı.

Kavanin Meclisi'nde, azınlıkların da yeter sayıda temsilcileri bulunacaktı. Ayrıca azınlıkları ilgilendiren her yasa, İngiliz hükümetinin onayından geçecekti (İsmail, 1986: 74).

13 Kasım tarihinde yapılan toplantıda Rum üyelerin ileri gelenleri (G. Klerides, Lefkoşa Belediye Başkanı ve Ploudi Servas , Limasol Belediye Başkanı,) açıklanan anayasanın çok yetersiz olduğunu ileri sürerek tam bir muhtariyet talep ettiler. Anayasanın bütün idari ve icrai yetkilerin valinin elinde kaldığını belirttiler.

Türk üyeler ise önerilere daha olumlu yaklaşmışlardır. Onlara göre, Türk topluluğunun Rum çoğunluğunun eline teslim edilmemesi gerekmektedir. Bundan dolayı “ otonomy” veya “full self government” i reddediyorlardı (Gazioğlu, 1960: 73).

6 ay süreyle çıkmaza giren görüşmelere yeniden başlamak için Valiye gönderilen 7 Mayıs 1948 tarihli bir hükümet bildirisi ile, anayasal reform için 7 Kasım 1947’ de Meclis tarafından hazırlanan plan temeli üzerinde yeni öneriler yapılır. 1948 yılında bu kez Jackson Plânı diye bilinen ikinci bir muhtariyet planı taraflara sunulur (An, 1996: 121).

Bu yeni anayasaya göre, “ Yasama Meclisi” kurulacak ve üyeler seçimle belirlenecekti. Yasama Meclisi'nde kat'i bir çoğunluk olacak, memur olan tabii üyeler mümkün olduğu kadar az sayıda bulunacaktı. 22 seçilmiş üyenin 18'i Rum ve 4'ü Türk olacaktı. Resmi üyeler sömürge müsteşarı, baş savcı, kıdemli kaymakam ve defterdar olmak üzere 4 kişiden oluşacaktı. Meclis Başkanı üyeler dışında Vali tarafından tayin edilecekti. Başkanın yasama konularında oy hakkı olamayacak, fakat oyların eşitliği halinde oy kullanmasının doğru olup olmayacağı hakkında Danışma Meclisi tavsiyelerde bulunabilecekti.

Yasama Meclisi, Ada' nın statüsü hariç, her konuyu müzakere edebilecekti. Dışişleri, savunma, azınlık hakları ve anayasa tādili teklifleri meclise gelmeden önce başkan tarafından validen mütalâa ve muvafakatına arz olunacaktır. Valiye yasama sahasında kamu yararına haklar tanınacaktır.

İcraat işlerini vali yürütecek ve kendisine bir İcraat meclisi yardımcı olacaktır. İcraat Meclisi'ne, Yasama Meclisi'nden 3 Rum ve 1 Türk üye katılacak ve resmi memurlar da katılacaktır.

İcraat Meclisi üyeleri devlet dairelerinin müsteşarı olacak ve emirlerindeki dairelerin çalışma esasını tesbit edeceklerdir (Alasya, 1988: 147). Bu Anayasa tasarısı 10 Rum, 7 Türk ve 1 Maronit'ten oluşan bir kurulda 20 Mayıs 1948'de görüşüldü. Ancak Rumlar, " Self Government"i savunarak bu tasarıyı geri çevirirken, Türk üyeler, Rauf R. Denктаş, Hasan Şaşmaz, H. İrfan ve Kenan Bey'ler ise " teklif edilen plânın Türk cemaatinin çıkarlarına uygun ve bu safhada ideal bir plân" olduğunu söyleyerek planı destekleyeceklerini açıklamışlardır (İsmail, 1986: 75).

Rumların planı reddetmesi üzerine vali Lord Winster, Londra ile görüştüktan sonra 12 Ağustos 1948'de Meclisin dağıldığını açıklar. Kendi seçtiği bir danışma Meclisi aracılığı ile adayı istediği gibi merkezden aldığı talimatlara göre yönetmeyi sürdürür (An, 1996: 123). 1948'den sonra Kıbrıs kilisesi tarafından yaratılan hava, Kıbrıs Rumlarının ne şekilde olursa olsun hiç bir muhtar idareyi kabul etmeyecekleri ve sadece ilhaka razı olacakları izlenimini bırakıyordu. Bunun için 1948'den 1954 yılına kadar geçen 6 yıl içerisinde İngiltere Hükümeti muhtariyet meselesini bir daha gündeme getirmemiştir (Gazioğlu, 1960: 82).

1950'li yıllar, İngiltere'nin ada üzerindeki egemenliğinin ve Kıbrıs'ın gelecekteki siyasi ve hukuki statüsünün yoğun olarak tartışıldığı yıllar olmuştur. İngiltere önceleri " Self Government" çerçevesinde bir çözüm önerisiyle ortaya çıkmış ve Kıbrıs üzerindeki egemenliğini Kıbrıslılara özerklik vererek sürdürmeyi planlamıştır. Ne ki " self Government" önerisi, sömürgeciliğin hızla tasfiye bir dönemde milletlerarası destek bulamamış; Kıbrıslı Rum örgütler Enosis hedefine yönelik silahlı eylemlere girişmiştir. (Denктаş, 1986: 8)

Kilise, 1950 yılında bir ilhak plebisiti hazırlayarak Kıbrıs Rumlarının % 96' sının ENOSİS lehine oy kullandığını bütün dünyaya ilân etmiştir

1954'de çok alevlenen ve bir tehlikle arzitmeye başlayan ilhak kampanyasına engel olmak amacıyla İngiliz Hükümeti, adaya muhtariyet verme teklifini yeniden gündeme getirmiştir. İngiliz Sömürgeler Bakanı yardımcısı Hopkinson parlâmentoda yaptığı konuşmada hükümetin yeni bir anayasa teklifi niyetini açıklarken, adanın el değiştirmesinin asla söz konusu olmayacağını da sert bir dille ifade etmiştir (Gazioğlu, 1960: 82).

Kıbrıs Rumları, Adanın asla el değiştirmeyeceği beyanı karşısında Sömürge yönetiminin 1954 yılında sunduğu yeni bir muhtariyet planını reddederek, sorunu aynı yıl Birleşmiş Milletler'e götürmeyi tercih etmişlerdir. (İsmail, 1986: 76). 1950 yılında Başpiskopos seçilen Makarios III. (Fevzioğlu, 1998: 27) Yunanistan'a giderek Başbakan Papagos'u bu konuda ikna etmiş ve Yunanistan'ın daimi delegesi Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine Kıbrıs halkına “ Self – Determinasyon” hakkının tanınmasını isteyen talebinin gündeme alınmasını istemiştir. Gündeme alındıysa da sonunda ilgili devletlerin meseleyi aralarında barışçı yollarla çözmesi kararına varıldı. Böylece 1954 Anayasa teklifi de sonuçsuz kaldı (Alasya, 1988:148).

Rumların bu faaliyetlerini ABD de desteklemekteydi. Orta – Doğu'daki petrol yatakları ve bölge ülkeleri üzerinde nüfuzunu artırma çabası içinde olan ABD, bölgede en etkin devlet olan İngiltere ile çıkar aslında bir çıkar çatışması içerisindeydi. ABD, bu nedenle Yunanistan'ı da yanına çekmek için enosis'i destekler bir durumda görülüyö, İngiltere' nin Orta – Doğu ile ilgilenemeyecek şekilde Kıbrıs işiyle meşgul olmasını istiyordu.

İngiltere bu durum karşısında, Kıbrıs'taki Türklerin geleceği ve Kıbrıs'ın stratejik durumu açısından Kıbrıs ile yakından ilgilenen, ancak uluslararası anlaşmalara olan bağlılığı nedeni ile Kıbrıs'taki gelişmelere taraf olmamaya çalışan Türkiye' yi de soruna doğrudan taraf yapmayı bir çıkar yol olarak gördü. Bu durumda Yunanistan, Enosis talebi karşısında İngiltere, Kıbrıs Türklerini ve Türkiye' yi kendi yanında taraf olarak bulacaktı (İsmail, 1986: 77). İngiltere' nin o andaki genel siyaseti, yükselen Arap Milliyetçiliğine karşı Orta – Doğu'daki petrol çıkarlarını savunmak amacıyla, kendisine sömürge ilişkisiyle bağımlı bulunan Kıbrıs'a hayati çıkarlarının (Orta Doğu petroleri) zarar görmemesi için kurduğı stratejide bir yer vermeye dayanıyordu. Bu nedenle Kıbrıs'ı artık sürdüremeyeceği tam bağımlılık ilişkisinden bir yarı – bağımlılık statüsüne doğru kaydırmalıydı

Birleşmiş Milletlerin kararı Kıbrıs uyuşmazlığını sona erdirmemiş, aksine ada içinde ve Yunanistan'da enosis lehine hareketler daha da artmıştır. Bu durumda İngiltere Hükümeti, uyuşmazlığın üç ilgili devlet, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında çözümlenmesi için Londra'da bir konferans toplamaya karar verir.

(Gönlübol, 1993: 340) Konferansta, Türkiye'yi temsil eden heyetin başında Dışışleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu vardı. Yunanistan'ı temsilen Yunan Dışışleri Bakanı, Stefanopulos ve İngiltere'yi temsilen de Harold Mac Millan 'ın önderliğindeki heyetler katılmışlardır (Gazioğlu, 1960: 91).

Konferans'ın birinci bölümü 29 Ağustos 1955'te açıldı. Delegeler görüşlerini bildirdiler. Türkiye, statükonun devamını, aksi halde Türkiye'ye ilhak edilmesini, Yunanistan ise Kıbrıs'a kendi kaderini belirleme (Self – determinasyon) hakkı tanınmasını yani Rumların çoğunlukta olmasından istifade ederek Enosis'i gerçekleştirmeyi istemiştir (Serter, 2002: 95). İngiltere, Londra Konferansı' nda Dışışleri Bakanı MacMillan'ın adını taşıyan bir plan sunmuştur.

MacMillan planına göre çoğunluğa dayalı bir Meclis olacaktı. Kıbrıslı olacak olan Başbakan, Vali' nin de onayı ile Meclis tarafından seçilecekti. Bu arada belirlenen bazı konularda Türkiye, Yunanistan ve İngiltere tarafından oluşturulacak bir " l Komite" karar verecekti (Fevzioğlu, 1998: 29).

Muhtariyetle ilgili bu teklifin esaslarından anlaşılacağı gibi İngiltere, Kıbrıs'ta Malta adasını örnek olarak ayni mahiyette bir Self – government idaresini uygulamayı düşünmekteydi (Gazioğlu, 1960: 99).

Ancak bu öneri hem Yunanistan, hem de soruna henüz kapsamlı olarak girmeye hazır olmayan Menderes Hükümeti tarafından kabul edilmedi (İsmail, 1986: 78) Konferanstan sonra Yunanistan yeniden Birleşmiş Milletlere başvurdu (23 Eylül 1955) Ancak sorunun BM'de görüşülmesi reddedildi. Bundan sonra Kıbrıs'taki durum daha da gerginleşti.1 Nisan 1955'te faaliyete başlayan EOKA, tedhiş hareketlerini artırmıştı. İngiltere Hükümeti ise bu durum karşısında Mareşal Sir John Harding'i olağanşt yetkilerle Kıbrıs Valiliğine atar (Serter, 2002: 95).

İngiltere' nin Kıbrıs Valisi Mareşal Harding, tedhiş eylemlerinin artması üzerine başta Makarios olmak üzere Rum liderleriyle " Self – Government " zerinde anlaşmaya çalıştı. Kıbrıs Rum liderlerinin " Enosis" dışında herhangi bir görüşmeye yanaşmamaları zerine İngiliz idaresi başpiskopos Makarios, Girne Metropolitisi Kyprianu ve diğer Rum liderlerini Atina'ya gitmek üzere iken tutuklatarak Hint Okyanus'undaki Seychelle Adaları' na sürdü (Oberling, 1987: 46).

1956 senesinde İngiltere Hükümeti, Kıbrıs için bir anayasa hazırlamak üzere anayasa uzmanı Rt. Hon. Lord Radcliffe'i görevlendirir (Metin, 1959: 201). Hükümet, Radcliffe'den bazı şartlara uymak üzere bir anayasa tasarısı için tavsiyelerde bulunmasını istemiştir:

1. Anayasanın devamı süresince Kıbrıs'ın İngiliz hâkimiyeti altında kalması.
2. Kıbrıs'ın bir üs olarak kullanılması, Kraliçe hükümetinin beynelmilel teahhütlerinin ve Orta – Doğu'daki İngiliz menfaatlerinin korunması ve Birleşik Krallık ile müttefik olan ve ona bağlı bulunan diğer devletlerin menfaatlerinin gözetilmesi.
3. Dış İşleri, savunma ve iç güvenliği teşkil eden bütün konular ya Kraliçe Hükümetinin ya da valinin yetkisinde bırakılacak.
4. Bu şartlara tâbi olmak suretiyle anayasa, Liberal Demokrasi prensiplerine dayanacak ve Kıbrıs halkının seçilmiş temsilcilerine geniş bir şekilde selâhiyetli bir muhtariyet verilecektir. Aynı zamanda adadaki muhtelif cemaatlerin, dinlerin ve ırkların özel çıkarlarını hakkıyla korumak için lâzım gelen istisnai tahditler, tedbir ve garantileri ihtiva edecektir (Gazioğlu, 1960: 131).

Lord Radcliffe' in hazırlamış olduğu anayasa tasarısı 19 Aralık 1956' da açıklandı. Bu tasarıya göre; Vali, dışişleri, savunma ve güvenlikle ilgili yetkileri yanında adadaki askerlerin ve emniyet güçlerinin komutanı olacaktı. Vali kendisine bir muavin tayin edecek; anayasanın öngördüğü yetki ve ödevlere sahip olacaktı. Başbakan, bakanlar ve Yüksek Yargıçlar vali tarafından atanacak. Bir Kavanin Meclisi oluşturulacak ve bu mecliste sorumlu olan “ Kabine vekilleri” bulunacaktır. Kıbrıs'ın idaresi için gerekli kanunları yapmak Kavanin Meclisi'ne aittir. Kanunları vali tasdik edecek ve valinin onaylamadığı hiç bir yasa tasarısı kanunlaşmayacaktı. Maarif yönetimi ile radyo yönetimini de vali atayacaktı. Vali istediği zaman olağanüstü hal ilan edebilecekti (İsmail,1986:80 ; Metin, 1959: 202).

Türkler bakımından Radcliffe tasarısının özelliği Kıbrıslıların idaresine bırakılan alanlarda da Türklere ayrıca bir çeşit muhtariyet tanınmış olmasıydı. Bu, muhtariyet idarenin her bölümünde gözönüne alınmıştır. İlkönce kısmen

seçim ve kısmen tayinle üyeleri tesbit edilecek 36 kişilik Yasama Meclisi'nde 6 üyelik Türklere ayrılmıştı. Bu 6 üyeyi, Türk cemaati Türklere mahsus ayrı seçim listesinden seçeceklerdi. Türklerin işleriyle ilgili kanunların kabulü için Türk milletvekillerinin oylarının 2/3 'sinin sağlanması gerekiyordu. Yasama Meclisi'nin başkan veya başkan vekili bir Türk milletvekili olacak, hükümette de Türk işlerine bakacak bir Türk bakanı bulunacaktı. Türk işleri, ahval – i şahsiye, din, vakıflar, eğitim ve kültür kurumları olarak tesbit edilmişti (Gönlübol, 1993: 351).

Yüksek Mahkeme ve Güvence Mahkemesi kurulacak, görevli yargıçlar eşit sayıda Türk ve Rumlarda oluşacak. Başyargıçlar ise tarafsız olacak. Güvence Mahkemesi, azınlıkların haklarıyla ilgilenecek.

Yunanistan, tasarının tüm Kıbrıs'a Self – determinasyon hakkı tanımadığını bildirerek “ Radcliffe Anayasası” nı reddettiğini açıkladıktan sonra, Türkiye Başbakanı Adnan menderes, 28 aralık 1956 tarihinde toplanan Büyük Millet Meclisinde yaptığı konuşmada, Taksim tezinin, Türkiye hükümetince kabul edildiğini açıkladı(Fevzioğlu, 1998: 31).

Rum tedhişi Ada'da şiddetini daha da artırmıştı. Bunun üzerine İngiltere harekete geçmek zorunda kalır. 1957 yılı başından itibaren EOKA'ya yönelik İngiliz baskısı kısa zamanda sonuç verir. Bir çok tedhiş lideri ya yakalanır ya da öldürölür. Bunun üzerine EOKA 14 Mart 1957 tarihinde Makarios'un serbest bırakılması karşılığında tedhiş eylemlerine son vereceğini açıklamak zorunda kaldı. İngiltere ve Yunanistan birbirlerini suçlamak suretiyle meseleyi ayrı ayrı Birleşmiş Milletlere götördöler (18 şubat 1957). Bu arada 20 mart 1957'de Nato Genel Sekreteri Lord Ismay, Kıbrıs konusunda arabuluculuk yapmak üzere taraflara müraccat etti (Çay, 1989: 42).

Nato' nun arabuluculuk teklifi, İngiltere'de olduğu gibi Türkiye'de de iyi karşılandı. Yunanistan ise, Makarios'un serbest bırakılması ve ancak onunla Kıbrıs2ın istikbalinin müzakere edilmesini talebederek Nato' nun teklifini reddetti. Yunanistan'a göre bu yapılmadığı takdirde, Nato' nun arabuluculuğu hiçbir işe yaramayacaktı.

1957 yazı sonunda vali Sir John Harding'in 2 yıllık görev süresi bitmişti. Bunun üzerine 21 Ekimde gerek İngiltere'de gerekse Kıbrıs'ta yayınlanan bir tebliğde Harding'in yerine, Jameika valisi ve başkomutan Sir Hung Foot'un tayin edildiği bildiriliyordu.

Tedhişçiliğin durdurulması için Makarios, İngiliz Hükümeti' nin istediği şekilde bir beyanatta bulunmadığı halde 28 Mart günü Kıbrıs'a dönmek üzere serbest bırakıldı. Makarios'un serbest bırakılmasıyla başlayan yeni devre diplomatik temaslarla geçti. Bu temaslar Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında yapılıyordu. Çeşitli görüş ayrılıkları ve fikir teatileri içinde geçen bu devrede, İngilizleri olağanüstü hal kanunlarının bir kısmını bağışlayarak havayı yumuşatmaya çalıştı. Fakat İngilizlerin üçlü konferans gayretleri boşa çıktı. Zira Yunanistan peşin garantiler ileri sürüyor ve self determination prensibinin önceden kabulünü istiyordu (Gazioglu, 1960:146 – 147 - 148).

EOKA' nın terör eylemleri bütün hızıyla sürerken, bu kez Başbakan MacMillan 1958 yılında yeni bir plan hazırlar. MacMillan'a göre planın amaçları şöyle özetlenebilir:"... Birleşik Krallığın uluslararası sorumluluklarını yerine getirebilmek için gerekli olan İngiliz üs ve tesislerini korumak, hayati bir bölgede Birleşik Krallık ve müttefikleri arasındaki işbirliğini kuvvetlendirmek...." (Erim, 1977: 81).

MacMillan, 19 Haziran 1958'de hazırlamış olduğu planı açıklamıştır. Bu plân, genel olarak Kıbrıs'taki Türk ve Rum cemaatler ile İngiltere, Türkiye ve Yunanistan arasında bir ortaklık kurulmasına dayanıyordu (Serter, 2002: 97). Plân Kıbrıs'ın geleceğini kesin olarak tesbit etme yerine yedi yıl devam edecek geçici bir yönetimi öngörüyordu. Yedi yıllık devre bittikten sonra İngiltere adanın egemenliğini Türkiye ve Yunanistan ile bu devletler de istediği takdirde paylaşabileceğini ifade ediyordu. Yedi yıllık geçici devrede İngiltere, Türkiye, Yunanistan ve Türk – Rum cemaatleri arasında yapılacak işbirliğine dayanan üçlü bir yönetim kurulacaktır. Kıbrıs'ın dışişleri, savunma ve iç güvenliği Radcliffe tasarısında olduğu gibi İngiltere tarafından tayin edilerek bir valinin mahfuz yetkisine bırakılıyordu. Yalnız MacMillan plânında valinin bu işler için

Türkiye ve Yunanistan'ın tayin edeceği birer temsilci ile istişare edeceği öngörülmüştü (Gönübol, 1993: 359).

plâna göre herkes çift tabiyetli olabilecek, Türk ve Rumların isteklerine göre, İngiliz uyruğuna ilaveten Türkler için Türk, Rumlar için de Yunan uyruğuna girme hakkı tanınacaktı (İsmail, 1986: 81).

Kıbrıs'ta biri Türk milletvekillerinden, diğeri Rum milletvekillerinden oluşacak iki Temsilciler Meclisi kurulacak. Her meclis, kendi halkını ilgilendiren sorunlarla meşgul olacaktı. Cemaat işlerinden başka adanın genel yönetim işleri valinin başkanlığında Türkiye ve Yunanistan temsilcileri ile Rum cemaat meclisinden 4 ve Türk cemaat meclisinden 2 üyeden kurulu bir konsey tarafından yürütülecekti (Serter, 2002: 97).

MacMillan bu plânı kabul ettirmek için Ankara ve Atina'ya bildirmiş, her iki hükümet de bunu kendi menfaatlerine uygun bulmayarak reddetmiştir.

Ada hakkındaki siyasi çıkmazı mutlaka halletmeye karar vermiş olan İngiltere Başbakanı MacMillan 19 haziran 1958 tarihinde ikinci MacMillan plânı denilen belgeyi bizzat Ankara ve Atina'yı ziyaret etmek suretiyle ilgili hükümetlere açıklamış, plân üzerinde görüşmeler yapmıştır. MacMillan plânını iki konuda değiştirmiştir. Bu değişiklikler, Türkiye ve Yunanistan temsilcilerinin vali başkanlığındaki konseye katılmasından ve çifte tabiyyet esasından vazgeçilmesidir. Birinci değişiklik için temsilcilerin daha serbest olarak görevlerini yapabilmeleri gerekçesi belirtilmiş, ikinci değişikliğin de hukuki güçlükleri gidermek için yapıldığı söylenmiştir (Gönübol, 1993: 362).

Fakat Yunan Hükümeti bu plânı da reddetmiş, Türkiye Hükümeti ise Taksim tezi esas olmak üzere yeni ortaklık plânını kabul ederek adaya temsilci tayin etmeye karar vermiştir. Bu karar üzerine Türk temsilciliğine orta elçi pâyesiyle Lefkoşa Başkonsolosu Burhan Işın tayin edilmiş ve 1 Ekim 1958 tarihinde fiilen işe başlamıştır (Metin, 1959: 207 – 208).

Plânın 1 Ekimden itibaren uygulamaya konması türkiye ve Kıbrıslı Türkler arasında memnunlukla karşılandı. Fakat Rumlar plânın uygulanmasını sabote etmek için mitingler, grevler, protesto gösterileri ve terör eylemleri düzenlediler. Sonuçta plânın daha ileriye götürülmesi olası olmadı (İsmail, 1986: 81).

Başpiskopos Makarios, bu plânın uygulanmasını önlemek için, geçici bir muhtariyet devresinden sonra adaya bağımsızlık verilmesini teklif etti. Makarios'un bu " Bağımsız Kıbrıs" fikri Yunan hükümeti tarafından da desteklendi.

Kıbrıs türk cemaati lideri Dr. Küçük, bağımsızlık fikrini şiddetle reddetti. Türk lideri, bir demecinde, Kıbrıs'ta bir tek milletin değil, iki ayrı toplumun bulunduğunu, Makarios'un Türk cemmatine vermek istediği garantilere güvenilemeyeceğini, zira bizzat Makarios'un iki cemaat arasındaki kin ve nefreti yıllardan beri kışkırtmış olduğunu, bağımsız bir Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmek demek olacağını belirtti (Halkın Sesi: 24 Eylül 1958; Armaoğlu, 1963: 490).

Bu durumun ardından Yunanistan bir de Nato yolunu denemeye karar verir. 24 Nisan 1958'de toplanan Nato toplantısında, sorun Yunanistan'ın başvurusu ile ele alınır. Bu arada 23 Nisanda Atina'yı ziyaret eden ve gizli görüşmeler yapan Nato genel Sekreteri Paul Henry Spaak, Nato toplantısına kendi adı ile anılan ve Yunanistan'ın istemlerini gözetken bir plân sunar (İsmail, 1986: 81).

Bu plâna göre; Türk ve Rum toplumları ayrı Meclislere sahip olacak, ayrıca ortak sorunlar için ayrı bir Meclis oluşturulacaktı. İç sorunların ele alınması için, İngiliz vali başkanlığında Rumların çoğunlukta olduğu bir bakanlar Kurulu oluşturulacak. İki toplumun Meclis Başkanları, yürütme görevlerini yerine getirmesi sırasında valiye yardımcı olacaktı.

Yunan Hükümeti ve Kıbrıs Rumları'nın kabul ettiği bu plâni, Türkiye benimsememiş ve reddetmiştir (Fevzioğlu, 1998: 32).

KIBRIS CUMHURİYETİ

1958 Yılıının Aralık ayı ortalarında Paris'ta yapılan Nato toplantılarına katılan Türk, Yunan ve İngiliz dışişleri bakanları, Kıbrıs konusunda muhtelif görüşmeler yaptılar. Bu görüşmelerde, üzerinde en fazla durulan, bağımsız bir Kıbrıs devleti'nin kurulması meselesi oldu.

1959 yılının Ocak ayı içinde ve Şubat ayı başlarında, Türk ve Yunan dışişleri bakanları birkaç defa daha biraraya gelerek görüşmeler yaptılar. daha sonra görüşmeler başbakanlar seviyesine çıkarıldı. Türkiye Başbakanı Adnan menderes, Yunan başbakanı Konstantin Karamanlis 11 Şubat'ta Zürih'te tam bir mutabakata vardılar. İki başbakan bağımsız bir Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması konusunda anlaştılar (Bedevi, 1966: 193).

19 Şubat 1959'da Londra'da İngiltere'nin de katılması ile yapılan konferansta Zürih Antlaşması tüm taraflarca onaylandı ve kurulacak Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının İngiltere, Türkiye ve Yunanistan tarafından garanti edilmesi kararlaştırıldı (Yolak, 1989: 34).

27 madde ve eklerden oluşan "Londra Antlaşması" nın önemli maddeleri şunlardı: Kıbrıs'ta bir cumhuriyet kurulacak, Cumhurbaşkanı Rum, yardımcısı ise Türk olacaktır. Cumhurbaşkanı ve yardımcısı kendi toplumları tarafından seçim usulüyle 5 yıllık bir zaman için seçilecekti (Fevzioglu, 1998: 33).

Kanun yapma yetkisi, % 70'i Rum, % 30'u Türk olan Temsilciler Meclisi'ne ait olacak.

(50 üyenin 35'i Rum 15'i Türk olacaktı.) Bakanlar Kurulu 7 Rum, 3 Türk üyeden teşekkül edecekti. Cumhurbaşkanı ve yardımcısının Dışleri, Savunma ve Emniyet meselelerini veto etme hakkı olacaktı. Temsilciler Meclisi'nden ayrı olarak her toplumun " Cemaat Meclisi" diye adlandırılan ayrı bir meclisi olacaktı. Bu Meclis, toplumsal harcamalar için vergi koyma hakkına da sahipti. Bu meclisler toplumların dini, eğitim, kültürelvb. İşlerinden de sorumlu olacaktı. Cumhuriyet yönetimi % 70 Rum ile % 30 Türkün katılımı ile oluşacaktı. İç güvenliği sağlayacak olan jandarma ve polis güçlerinden birinin komutanı Türk olacak, yardımcılarla komutanlar aynı toplumdan olmayacaktı (İsmail, 1986: 125).

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin % 60'ı Rum ve % 40'ı Türkten oluşan 2000 kişilik bir ordusu olacaktır. Mecburi askerlik hizmeti, Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaşkanı Yardımcısının müşterek kararı ile konabilecekti Ayrıca Cumhuriyet ülkesinin, yüzde yüze yaklaşan bir oranda yalnız bir cemaat üyelerinin oturduğu kısımlarında bulunan kuvvetler, o cemaate mensup olacaktı (Yolak, 1989: 51 – 52).

Cumhurbaşkanı ve yardımcısı tarafından müştereken tayin edilecek iki Rum, bir Türk ve bir tarafsız üyeden oluşan bir Yüksek Mahkeme kurulacaktır. Ceza davalarında mahkeme suçlunun cemaatine mensup hâkimlerden olacaktır. Mağdur başka bir cemaate mensup ise mahkeme Yüksek Mahkeme tarafından tayin edilen her iki cemaate mensup hâkimlerden oluşacaktı. Cumhurbaşkanı ve yardımcısı ayrı ayrı kendi cemaatlerine mensup idam cezası mahkûmlarını ayrı ayrı af yetkisine sahip olacaklardı (Gazioğlu, 1960: 186).

Cumhuriyetin en büyük 5 kentinde (Lefkoşa, Mağusa, Lârnaka, Limasol ve Baf) Türkler ayrı belediyeler kurabilecekler.

Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan, Türkiye ve İngiltere arasında yeni Kıbrıs Devleti'nin bağımsızlığını, ülke bütünlüğünü ve Anayasayı garanti edecek bir Garanti Antlaşması imzalanacak. Ayrıca Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunanistan ve Türkiye arasında bir Askeri İttifak Antlaşması akdedilecektir. Bu iki antlaşma Anayasa hükmünden sayılacaktır (Serter, 2002: 117; Alasya, 1992: 56 –57).

Kıbrıs uyuşmazlığına bu antlaşmalar ile bulunan çözüm şekli esas itibarıyla ilgili üç devletin ve iki cemaatin hak ve menfaatlerini bağdaştırmaya çalışmıştı. Ne Yunanistan ve Kıbrıs Rumları'nın adayı Yunanistan'a bağlama istekleri ne de Türkiye ve Kıbrıs Türkleri'nin adayı Taksim istekleri kabul edilmişti. Adada iki cemaatin ortaklığına dayanan ve Türkiye ve Yunanistan ile sıkı bir işbirliği yapacak bağımsız bir çeşit federal bir cumhuriyetin kurulması öngörülmüştü (Gönübol, 1993: 368).

İngiltere kendisi için Kıbrıs'ta önemli olan askeri üsleri, imzalanan Askeri İttifak Antlaşması ile elde etmişti. Buna göre Ağrotur, Piskobu, Paramal, Dikelya, Pergama, Ay Nikola ve Ksilofagu bölgelerinde İngiltere tam egemen olacaktı.İngiltere'ye ayrılan üslerin yüz ölçümü toplam 99 mil kare idi (Toluner, 1977: 74).

Türkiye Askeri İttifak Antlaşması gereğince Kıbrıs'ta kurulacak olan ortak karargâha 650 kişilik askeri bir kuvvetle katılıyordu. Türkiye bu suretle, Kıbrıs'ın ve dolayısıyla Anadolu' nun güvenliğini sağlamak imkânını elde ediyordu. Ayrıca, Garanti Antlaşması Türkiye'ye adadaki anayasa düzenini korumak için gerektiğinde müdahale hakkı da veriyordu.

Adadaki Türkler, Kıbrıs'ın Cumhuriyet yönetimine eşit cemaat hakları ile kendileri için öngörülen teminatlar ile ortak olarak katılıyorlardı. Bu suretle Türk cemaati Rumların egemenliği altına düşmüyordu (Gönlübol, 1993: 368).

ABD, iki Nato müttefiki arasındaki Kıbrıs anlaşmazlığının çözülmesini ve dolayısıyla Nato'nun güney kanadının yeniden güç kazanmasını sevinçle karşılıyor, Sovyetler Birliği aynı nedenle hoşnutsuzluğunu belirtiyordu.(Serter, 2002: 129)

Zürih ve Londra Antlaşmalarının imzalanmasından (19 Şubat 1959) hemen sonra, en geç bir yıl içerisinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ilân edilmesi kararlaştırılmıştı. Bu çalışmaların en erken bir zamanda tamamlanabilmesi için de üç komisyon oluşturulur. Bu komisyonlar karma Anayasa Komisyonu, Ortak Komite ve Geçici Komite idi.

21 Nisan 1959 tarihinde 3 Türk ve 7 Rum Bakanın göreve başlamaları gerçekleştirilmişti.Türk Bakanlar şöyle belirlenmişti: Sağlık Bakanı; Dr.Niyazi Manyera, Savunma Bakanı; Osman Örek, Tarım ve Tabii Kaynaklar Bakanı; Fazıl Plümer (Akkurt, 2000: 93).

3 Aralık 1959'da başka rakip çıkmadığı için, Türk Cemaati lideri Dr. Fazıl Küçük'ün Cumhurbaşkanı yardımcılığına seçildiği resmen açıklandı. 14 Aralık 1959'da yapılan seçimler sonunda, Cumhurbaşkanlığına da Başpiskopos Makarios getirildi.

Anayasa Komitesi de bir yıllık bir çalışma neticesinde Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasını tamamladı. Anayasa, 6 Nisan 1960'da imzalandı (Bedevi, 1966: 196).

Kıbrıs Cumhuriyet Anayasası uyarınca 28 Temmuz 1960 tarihinde yapılan seçimlerde Türk Cemaat Meclisi'nin 30 üyesi, 31 Temmuz 1960 tarihinde yapılan seçimlerde ise Temsilciler Meclisi'nin Türk kanadını oluşturan 15 üyesi için seçim yapıldı. Seçimlere, Kıbrıs Milli Türk Birliği Partisi ve Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu temsilcilerinden “ Heyet” 19 temmuz 1960 günü temsilciler Meclisi ve

Türk Cemaat Meclisi adaylarını “ Milli Cephe” adı altında açıklar. Bu “ Heyet” dışında kalanlar ise “ bağımsız Adaylar” olarak seçimlere katılırlar. Yapılan seçimlerde çoğunlukla “ Milli Cephe” adayları kazanır.Orhan Müderrisoğlu, Temsilciler Meclisi Başkan Yardımcılığına seçilmiş ve bu görevi 1963 aralığına kadar yürütmüştür.19 Ağustos 1960’da TCM Başkanlığına da oy birliği ile Federasyon Başkanı Rauf R. Denктаş getirilmiştir(İsmail, 1986: 42; Serter, 2002: 122; Akkurt, 2000: 96). (EK – 3)

15 ağustos’u 16 Ağustos’a bağlayan gecede Lefkoşa’da temsilciler Meclisi olarak ayrılan Vekiller Konseyi binasında Makarios, Dr. Fazıl Küçük, son İngiliz valisi Sir Hung Foot ve Türkiye ile Yunanistan temsilcilerinin katılımı ile yapılan törenle, bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti ilân edildi (Gazioğlu, 1960: 209).

Görüldüğü üzere Ada’da kendine has özelliklere sahip bir Cumhuriyet idaresi kurulmuştu. Bu Cumhuriyet’in milli özelliklerine sahip ve bunu devam ettirmekte kararlı iki cemaatten oluşan bir halkı mevcuttu. Mevcut anayasa, ancak her iki tarafın iyi niyetle yapacakları işbirliği ile işlerlik kazanabilirdi. Ancak Makarios başta olmak üzere, Rum toplumu ileri gelenleri muhtelif vesilelerle Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakı için başlatılan mücadeleyi devam ettireceklerini, bağımsızlığın, adanın Yunanistan’a ilhakı için bir sıçrama tahtası olarak kullanılacağını ifade etmekten çekinmediler (Çay, 1989: 45).

Anayasa ve Milletlerarası statü yürürlüğe konduktan az sonra Kıbrıs Rum cemaati liderleri tarafından ihlâl edilmeye başlamıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti kurulduktan sonra daha evvel aralarında silâhlı çatışmalar olan Türk ve rum cemaatini hemen ortak bir yönetime katmanın ilk güçlükleri gözönüne alınmazsa başlıca ayrı Türk belediyeleri, devlet görevlerine Türklerin % 30 oranında alınmaları, Türk Cumhurbaşkanı yardımcısının veto hakkı ve Kıbrıs ordusunun kurulması gibi konularda anlaşmazlıklar çıkmıştır.Bu anlaşmazlıkların ilk nereden kaynaklandığı daha sonraki olaylar göstermiştir: Olaylar, Rum cemaat liderlerinin ilk önce kendi görüşlerine göre Türklere tanınan fazla hakları geri almak ve bu yolda yaptıkları olup bittilerle başarı kazanınca Adayı Yunanistan’a bağlamayı sağlamak için ihlâllere teşebbüs ettikleri ortaya çıkmıştır. Anlaşmalar Rum tarafından bilerek uygulanmamıştır.

Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasına yapılan ihlâllere karşı Türkiye Hükümeti 1961 yılından itibaren uyarılar yapmak zorunluluğunda kalmıştır (Gönübol, 1993: 373).

1963 yılında Kıbrıs'ta gerginlik daha da arttı. Rum tedhişçiler Türklere saldırmaya başladılar. Bu atmosfer içerisinde makarios 30 Kasım 1963'te, Türk toplumuna ve Kıbrıs'ta doğrudan doğruya ilgili devletlere, 13 konuda Kıbrıs Anayasasında değişiklik yapılması gerektiğini bildirmiştir. Bu değişiklikler, Cumhurbaşkanı Makarios ile Cumhurbaşkanı yardımcısı Dr. Fazıl Küçük'ün veto hakkının kaldırılmasını, beş büyük şehirde tek belediyeler kurulmasını ve memuriyetlerde Türklere % 30'luk hak tanıyan hükümlerin kaldırılmasını öngörmekteydi. Kısacası, bu değişikliklerin kabulü halinde Türk toplumu basit bir azınlık haline düşecekti. Bu durumu değerlendiren Türk liderliği, Makarios'un tadil tekliflerini derhal reddetmiştir (Armaoğlu, 1963: 786).

Bu değişiklik önerileri ile, Akridas plânı yürürlüğe kondu ve Kıbrıs Sorunu'nun çözümlenmemiş olduğu, plân uyarınca dünyaya duyuruldu. Siyasal alanda yaratılan çalkantı ve huzursuzluk giderek silahlı saldırılara dönüştürüldü ve 21 aralık 1963'ten itibaren Kıbrıs Türk halkını toptan yok etmeyi hedef alan plânlı saldırılar başladı. İlk olarak Lefkoşa'da başlayan saldırılar, hızla gelişerek tüm Türk köylerine yayıldı (Yolak, 1989: 66).

30 Aralıkta, Lefkoşa'daki Türk ve Rum semtlerini birbirinden ayıran sınırlar tesbit edilerek “ Yeşil Hat Anlaşması” imzalandı (Bedevi, 1966: 205).

1 Ocak 1964'de Makarios Zürih ve Londra Antlaşmaları'nı feshettiğini ilân etmiş, böylece Kıbrıs Cumhuriyeti de ortadan kalkmıştır(Yolak, 1989: 67).

1963 SONRASI TÜRK YÖNETİMLERİ:

A- GENEL KOMİTE:

21 Aralık 1963 olaylarının patlak vermesiyle 1960 Kıbrıs Anayasası'nın Türk toplumuna tanıdığı tüm yürütsel, yönetsel, yargısal, yasal haklar ve işlevler Rum toplumunca gasbedilmesiyle Kıbrıs Türk Toplumunu " Genel Komite" adı altında kendi öz yönetimini oluşturmuştur. Türkler, yönetsel ve yürütsel işlevlerinin yanısıra düzenleyici yasama işlevlerini de bu komite tarafından yürütmüştür (Kasımoğlu, 1986: 158).

Genel Komite, Dr. Küçük, Rauf Denктаş ve Temsilciler Meclisi'ne seçilen bazı Türk milletvekillerinin katılımı ile oluşturulmuş, TMT liderliği ve Türk Cemaat Meclisi ile eş güdüm içinde çalışan bir organ olmuştur. İvedi konuları görüşüp karar alıyor ve aldığı kararları da yürütüyordu. Günün koşulları acil kararlar almayı ve derhal hayata geçirmeyi zorladığından her iki görevi de genel Komite yapıyordu.

Ancak geçen zaman ve toplumun yeni koşullara uyma zorunluluğu, göçmenlerin iskânı, yiyecek sıkıntısının giderilmesi, ambargo uygulanan maddelerin temini, Türkiye'den gelen yiyecek ve maddi yardımların dağıtımı ve benzeri birçok konuda ortaya çıkan görevleri yerine getirmede, Genel Komite yetersiz kalmaya başlayınca 28 aralık 1967'de Geçici Türk Yönetimi ilân edildi (İsmail, 1986: 186; Armaoğlu, 1963: 799). (EK – 4)

B- GEÇİCİ KIBRIS TÜRK YÖNETİMİ:

(28 Aralık 1967)

Türk toplumunun karşılaştığı problemlerin gittikçe artması Genel Komite'nin yetersiz kalmasına neden olmuştur. Üstelik sorumluluk ve görevlerin birikip fazlaşmasından, bazı makamlar arasında yetki çatışmaları ortaya çıkmıştı. Gerek bu çatışmaları önlemek, gerekse topluma daha iyi ve etkili hizmetlerde bulunabilmek için, Genel Komite yerine daha örgütlü bir yapı oluşturmak kaçınılmazdı. Bu örgütlenme yapılırken Türk toplumunun tüm organlarının temsil edilmesi ve yürütme yetkisinin kullanılmasından tek – vücut

olarak hareket edilmesi, göz önünde tutulan hususlardı (Kürşat, Altan, Egeli,1978:240).

1967 yılında Rumların, Türk bölgelerine yeniden saldırımları üzerine daha etkili bir Kıbrıs Türk Yönetimi kurulması zorunluluk haline geldi ve 28 Aralık 1967’de “ Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi” kuruldu.

Türk toplumunun çeşitli organları arasında bölünmüş bulunan yetkilerini, 1960 Anayasasına en uygun şekilde ve bir çatı altında toplamanın hedeflendiği” Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi” (Fevzioğlu, 1998: 50);

- Cumhurbaşkanı Yardımcısı ile üç cumhuriyet milletvekilini
- Cemaat Meclisi Başkanı ile İcra Heyetinin belirli sayıda üyesini,
- Mücahit teşkilâtını,
- Maliyeden tarafsız bir maliyeciyi ihtiva eder şekilde düşünüldü ve uygulamaya geçildi (Serter, 1970:147).

Kıbrıs Geçici Türk Yönetiminin Başkanlığına Dr. Fazıl Küçük, Başkan yardımcılığına Rauf R. Denктаş getirilmiştir (Akkurt, 2000: 130).

Bu yönetim yasama, yürütme ve yargı işlerini 19 maddelik “ Genel kurallar” çerçevesinde yürütecekti. Bu kurallar uyarınca yürütme işleri Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Yardımcısı başkanlığındaki bir Yürütme Kurulunca yürütülecekti. Yasama işleri, Kıbrıs Cumhuriyeti Temsilciler Meclisinin on beş Türk üyesi ve Türk Cemaat Meclisinin otuz üyesinden oluşan Geçici Türk Yönetimi Meclisi tarafından yürütülecekti. Temsilciler Meclisi Başkan Yardımcısı bu Meclisin Başkanlığını yapacaktı (Yolak, 1989: 79). (EK – 5)

28 Aralık 1967’de Geçici Kıbrıs Türk Yönetiminin (GKTY) kurulması, Cumhuriyet Anayasası’nın ve Cumhuriyetin kurulmasına temel teşkil eden uluslararası antlaşmaların uygulanabilirliği konusundaki tartışmaları alevlendirmiştir.

GKTY’nin bağlı olacağı 29 Aralık 1967 tarihinde T.C Dışişleri bakanlığı tarafından yapılan bir açıklama ile dünya kamuoyuna duyurulmuştur. Bu açıklama sonucu ortaya çıkan belgeden de anlaşılacağı

gibi yeni düzenleme sadece Türkleri kapsamakta ve Cumhuriyet Anayasasının bütün kuralları uygulanıncaya kadar yürürlükte kalacağı vurgulanmaktadır.

(Sarıca, 1975:158)

5 Temmuz 1970’de yapılan ilk seçimlerde, Temsilciler Meclisindeki Türk üye sayısı denk alınarak 15 üye, Cemaat Meclisinin daha önce kararlaştırdığı üye sayısının 30’dan 15’e indirilmesi neticesinde yine 15 üyenin seçilmesiyle toplam 30 üyeli KGTY (Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi) Meclisi oluşturuldu.

Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi Meclisi 21 Nisan 1971 tarihli birleşiminde alınan karar uyarınca “ Geçici” kelimesini kaldırır.O tarihten sonra Kıbrıs Türk Yönetimi adını alır (Fevzioglu, 1998: 53).

1970 seçimlerinin ardından, 18 Şubat 1973’te Raur R. Denктаş’ın Cumhurbaşkanı Muavini olarak belirlenmesinden sonra, 9 kişilik yeni Yürütme Kurulu oluşturulmuş ve Cemaat Meclisi başkanlığına da İsmail Bozkurt getirilmişti (İsmail, 1986: 189).

1 Ekim 1974 tarihine kadar yasama etkinliklerini “ Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi” adı altında sürdüren Yasama Meclisi bu tarihte almış olduğu bir kararla, 1974 Harekâtının yarattığı yeni koşullar ışığında yasama etkinliklerini “ Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi” olarak devam etmiştir (Kasımoğlu,1986: 162).

C - OTONOM TÜRK YÖNETİMİ:

(1 Ekim 1974)

Barış Harekâtının tamamlanmasından sonra Güneyden Kuzeye ve Kuzeyden Güneye doğru geniş çaplı bir göç hareketi başladı. Kuzeydeki Türk bölgesine Güneyden Kıbrıs Türkleri akın ediyordu. Kıbrıs’ın her yanında bulunan dağınık Türk bölgelerini yönetmek için kurulmuş olan Kıbrıs Türk Yönetimi bu yeni durum karşısında yetersiz kalıyordu. Siyasal durumun da zorlaması ile Kıbrıs Türk Yönetimi önce 1 Ekim 1974’de Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi ve daha sonra Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi’nin

aldığı kararla Kıbrıs Türk Federe Devleti'ne dönüştürüldü (Yolak, 1989: 191).

Türk Yönetimi döneminden Otonom Türk Yönetimi dönemine geçmenin en önemli nedenlerinden biri de sürdürülmekte olan toplumlararası görüşmelerde daha güçlü bir pozisyonda olmak ve olası bir çözümde Kıbrıs Türklerinin Otonom idaresini hazırlamaktı.

1963'lerden beri federal bir çözümü savunan Türk tezine göre, federasyon iki özerk bölgenin eşit katılımı ile oluşacaktı. Türk tarafı böylece federal bir çözüm konusunda ne denli ciddi olduğunu da ortaya koymaktaydı (İsmail, 1986:190).

26 Ağustos 1974 tarihinde yeni bir kabine oluşumuna gidilir. Devlet Başkanlığına Rauf R. Denktaş getirilir. On tane olan bakanlık sayısı, 8 Ekim 1974'de Otonom Türk Yönetimi'nin oluşturulmasıyla kabine genişletilerek 12'ye çıkarılır (Fevzioğlu, 1998: 58). (EK – 6)

D – KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ:

(13 Şubat 1975)

30 Temmuz 1974 tarihli Cenevre Anlaşması'nın 5. maddesinde tarafların “ fiilen Kıbrıs Rum Toplumu ve Kıbrıs Türk Toplumu” diye iki muhtar idarenin varlığını kabul etmiş olmaları ve 1 Kasım 1974 tarihli BM Genel Kurul kararının 3. ve 4. maddelerinde adada iki toplumun varlığının ve eşitliğinin kabul edilmesi, yine aynı günlerde tüm dünyanın federasyonu, “ Kıbrıs için en ideal çözüm” olarak benimsemesi Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ilânı için dış koşulları olgunlaştırmıştı.

İşte bu ortamda çok partili demokratik parlamenter sisteme geçme ve eşitlik temelinde bir federasyon için, gerekli olan federe birimlerinden Türk kanadını oluşturma amacı ile, 13 Şubat 1975'de toplanan Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi, oy birliği ile Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni ilân etmiştir (İsmail, 1986: 191).

Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin Anayasal çatısını kurmak ve Anayasal örgütlere yasal çerçeve, işlerlik kazandırmak amacıyla, 18 şubat, 1975 tarihinde yine Bakanlar Kurulu üyeleri ile Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisi üyelerinin ortaklaşa yaptıkları olağanüstü toplantıda; alınan karar gereğince Kıbrıs Otonom Türk Yönetimi Meclisi'nin üyeleri, Sendika, Parti, Birlik, Baro, Ticaret Odası, Kooperatif Teşekkülleri gibi temsili kuruluşların kendi bünyelerinden seçecekleri üyeler ve toplumsal faaliyet ve görevlerde uzun hizmet ve geniş tecrübesi olan kişilerle birlikte 50 üyeli bir Kurucu Meclis haline getirilerek bu Meclisin Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı'nın Başkanlığında yasama görevini de yapması kararlaştırılmıştır (Kasımoğlu, 1986:180; Fevzioğlu, 1998: 61).(EK – 7)

Anayasanın 8 Haziran 1975'de halkoylamasına sunulup kabul edilmesinden sonra 17 Haziran'da KTFD Devlet Başkanınca imzalanıp ertesi gün Resmi Gazetede yayınlanmasıyla yürürlüğe konmuştur.

Anayasanın yürürlüğe girmesiyle, yeni yasal çerçeve içerisinde devlet organları oluşturulup faaliyete başladı (Yolak, 1989: 102).

20 Haziran 1976'da Devlet Başkanlığı ve Milletvekilliği seçimleri gerçekleştirilir. Federe Devlet Başkanlığına Rauf R. Denктаş seçilirken , seçime katılan siyasi partilerden Ulusal Birlik Partisi (UBP) 30; Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) 6; Halkçı Parti (HP) 2 ve Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) 2 milletvekili ile KTFD Meclisinde temsil edilmeye hak kazanırlar Serter, 1979: 145).

Beş yıllık birinci dönemin sona ermesi üzerine 28 Haziran 1981 tarihinde genel seçime gidildi. Bu sefer seçime siyasi partilerden Ulusal Birlik Partisi 18; Toplumcu Kurtuluş Partisi 13; Cumhuriyetçi Türk Partisi 6; Demokratik Halk Partisi 2 ve Türk Birliği Partisi 1 milletvekili ile seçilerek KTFD Meclisinde ikinci beş yıllık yasama dönemini başlatırlar (Fevzioğlu, 1998: 83).(Ek – 8)

E – KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ:

(15 Kasım 1983)

KTFD ‘nin kuruluşundan 1983 yılına kadar olan dönem içinde Federatif bir çözüm gerçekleşmesine yönelik olarak, gerek toplumlararası görüşmelerde gerekse uluslararası platformlarda önemli ilerlemeler sağlandı. 12 Şubat 1977 tarihli Denктаş – Makarios ve 19 Mayıs 1979 tarihli Denктаş – Kiprianu anlaşmaları toplumlararası görüşmeler çerçevesinde ve iki toplumlidery adına imzalanmıştır (Vural, 1987:6).

Bu Anlaşmalarla, BM’lerin Kıbrıs’la ilgili kararları kabul edilmekte ve bağımsız, egemen, toprağı bütün ve Bağılantısız federal Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulması konusunda görüş birliğine varıldığı dile getirilmektedir. Toplumlararası Görüşmelerde kısmi olarak olumlu adımlar atılmasına rağmen, özellikle Kıbrıs2a yönelik “ Garantiler” sorunu ve türk Askerinin adadaki varlığı iki taraf arasında uzlaşmaya en uzak konular olarak kalmaya devam etti.Diğer yandan, çözümü kolaylaştıracak cesaretli adımlar bir türlü atılamaması, her iki tarafta da kalıcı bir çözümün bulunabileceğı umutlarını giderek söndürmüştür (Gazioğlu, 1986: 152).

Rumların sık sık Birleşmiş Milletlere baş vurarak Kıbrıs Türkleri aleyhine sert kararlar çıkarmaya çalışmaları ve ekonomik – politik ambargolarla Kıbrıs Türk toplumunu soyutlamayı amaçlamaları Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin kurulmasına neden olmuştur.

Diğer yandan Avrupa Konseyi’ndeki Kıbrıs’ı temsil eden 3 kişilik heyet 2 Rum, 1 de Türk parlamenterden oluşuyordu. 1983 yılı otorumunda ise Rumlar Türk temsilcinin Kıbrıs’ı temsil eden heyette bulunmasına karşı çıkmış, Kıbrıs’ı yalnız kendilerinin temsil ettiğini ileri sürmüş ve bu tutumlarını Avrupa Konseyi’ne onaylattırmıştır.

Ardından BM’den Kıbrıs’ın yasal yönetimi olduklarını ve egemenliklerini Kuzey’e de yayabilmelerini içeren bir karar çıkarmışlardır(İsmail, 1986: 192).

Tüm bu gelişmeler karşısında Kıbrıs Türk Federe devleti Meclisi, 15 Kasım 1983 günü yaptığı olağanüstü toplantıda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin “Kuruluş” ve “bağımsızlık” Bildirgelerini oybirliği ile onaylamıştır (Fevzioğlu, 1998: 99).

KKTC'nin ilânından sonra 70 kişilik bir Kurucu Meclis oluşturulmuştur. 5 Mayıs 1985'te KKTC Anayasası için halkoylamasına gidilmiş ve kabul edilmiştir (Serter, 2002: 191).

9 Haziran 1985'te Cumhurbaşkanlığı, 23 Haziran 1985'te Milletvekilliği seçimleri gerçekleştirilir. 6 Adayın yarıştığı Başkanlık seçiminde Rauf R. Denktaş KKTC'nin ilk Cumhurbaşkanı seçilir. Milletvekilliği seçimlerinde; Ulusal Birlik Partisi 24; Cumhuriyetçi Türk Partisi 12; Toplumcu Kurtuluş Partisi 10; Yeni Doğuş Partisi 4 milletvekili ile KKTC Meclisinde temsil hakkı kazanmışlardır (Fevzioğlu, 1998:120).(EK – 9)

6 Mayıs 1990 yılında milletvekilliği genel seçimleri gerçekleştirildi. Ulusal Birlik Partisi 34, Demokratik Mücadele Partisi(Toplumcu Kurtuluş Partisi, Cumhuriyetçi Türk Partisi ve Yeni Doğuş Partisi bu seçimlerde birleşerek Demokratik Mücadele Partisi adı ile seçimlere katılmışlardı.) 16 milletvekili ile Meclise girmişlerdi. Ancak 50 kişilik olan Cumhuriyet Meclisi'ne muhalefete mensup 12 milletvekilinin “ seçimlerdeki uygulamaları protesto “ gerekçesiyle Meclise girmemeleri ve Cumhuriyet Meclisi'nin bu 12 milletvekilinin milletvekilliği sürelerine son vermesiyle 13 Ekim 1991'de Mecliste boş bulunan 12 milletvekilinin yerine ara seçime gidilmiştir.Bu seçimler sonucunda UBP sandalye sayısını 34'den 45'e çıkarırken; Hür Demokrat Parti (HDP) 2; Yeni Doğuş Partisi (YDP) 2 ve Sosyal Demokrat Parti (SDP)1 sandalye ile Mecliste temsiliyet hakkı kazanırlar (Bülent Fevzioğlu, 157).

6 Mayıs 1990 tarihinde yapılan milletvekilliği seçimlerinden ikibuçuk yıl sonra, Meclis'te en çok sandalyeye sahip (45) iktidar partisi Ulusal Birlik Partisi içerisinde büyük sorunlar yaşanır ve bu partiden Temmuz 1992'de istifa eden 9 milletvekili Hakkı Atun önderliğinde “ Demokrat parti”yi kurarlar (Fevzioğlu, 1998; 157) Meclisin içerisinde bulunduğu sandalye dağılımına paralel olarak Toplumcu Kurtuluş Partisi ile Cumhuriyetçi Türk Partisi'nin Meclise yönelik protesto eylemlerinin devamı, yeni bir seçime gidilmesi çalışmalarının hızlandırılmasını toplumsal bir zorunluluk olarak ortaya koyar ve 12 Aralık 1993'te “ Milletvekilliği Erken Genel Seçimleri” yapılır.

Seçimler sonucunda 50 sandalyeli Cumhuriyet Meclisi'nde Ulusal Birlik Partisi 17, Demokrat parti 15, Cumhuriyetçi Türk Partisi 13 ve Toplumcu Kurtuluş Partisi 5 milletvekili ile temsiliyet hakkı kazanmışlardır. (Cumhuriyet Meclisi Albümü, 1997).(EK – 10)

Kıbrıs Türk Toplumu 12 aralık 1998'de KKTC'nin dördüncü dönem milletvekillerini seçmek için tekrar sandığa gitmişlerdir. Bu genel seçimler sonrasında Ulusal Birlik Partisi 24; Demokrat parti 13; Toplumcu Kurtuluş Partisi 7; Cumhuriyetçi Türk Partisi 6 milletvekili ile Meclise girmişlerdir (Cumhuriyet Meclisi albümü: 1999). (EK- 11)

Şu andaki KKTC Meclisi'nde bulunan partiler ve partilere göre milletvekillerinin dağılımı şöyledir; Ulusal Birlik Partisi (UBP) 12; Demokrat parti (DP) 8; Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) 5; Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) 5; Yenilikçi Atılım Partisi (YAP) 3 ve Bağımsız 2'dir. (Demokrat Parti' den bir milletvekilinin vefatı ve Cumhuriyetçi Türk Partisinden bir milletvekilinin de istifa etmesi nedeniyle Meclisteki milletvekili sayısı 48'e düşmüştür.) (KKTC Meclis tutanakları). (EK – 12)

Problem Durumu:

Kıbrıs Türkleri, yönetici olarak Osmanlı idaresi dışında ve yakın tarihlere kadar adanın dinamiğinin belirleyicisi değil, izleyicisi olmuşlardır (Gürel, 1984: 39 – 40 ve 159 – 161). İlk olarak Kıbrıs Türk Toplumu,1940'lı yılların sonlarında merkezi bir kurumlaşma gerçekleştirdikten sonra belirli bir etkinlik kazanmaya ancakKıbrıs'ın özel uluslararası koşullarında bu, Kıbrıs Rum toplumuna eşit bir siyasal güç kabul edilmelerine yetmemiştir. İkinci olarak, Kıbrıs Türkleri Kıbrıs Cumhuriyeti'nin (1960), orantılı bir ortaklıkla kendi kendini yönetmek üzere her iki topluma sağladığı yasal çerçeve içinde etkinliklerini belirleyici birdinamiğe dönüştürme imkânına ilk defa ulaşmış görünürlerken, buna hiç fırsat bulamamışlardır. 1963 yılında Kıbrıs Türk liderliğinin can güvenliği gerekçesi ile Cumhuriyet yönetiminden çekilerek başlattığı dönem ise her iki toplumun ada üzerindeki ekonomik ve siyasal konumunu ayrı ayrı belirleyecek bir süreci başlatmıştır. Bu cephede Kıbrıslı Rum toplumu uluslararası güç dengesinin önce

yaratıp sonra da yardım için yarıştığı yeni bir devletin meşru kabul edilen uzantısı olmanın sağladığı bütün ekonomik imkânları kullanarak, - gelişmişlik derecesini belirleyen bütün ölçütlere göre- Yunanistan başta olmak üzere birçok ülkeyi ekonomik refah düzeyi açısından geride bırakmıştır (Markides, 1977: 72 – 72).

Kıbrıs Türk Toplumunu liderliği ise ada üzerindeki toplumsal varlığını sürdürmek için tek yol olarak gördüğü moral ve fiziksel birlik ve bütünlüğü sağlamak üzere, askeri – otoriter bir yönetim oluşturarak, nüfusunun büyük çoğunluğunu üretimden çekip savunma ile ilgili diğer hizmetlerin görülmesi yolunda organize etmiş, böylelikle sadece Türkiye’den gelen ekonomik, aseri yardım ile ayakta duran kapalı birimler yaratmıştır. Bu açıdan bakıldığında dış dünyadan bütünüyle yalıtılmış olarak yaşanan sözkonusu dönemde Kıbrıs Türk toplumu adalı Rumların ekonomik, kültürel dinamiğinin tümüyle dışında kalmıştır. Kıbrıs sorununun 1960’lı yılların başlarına kadar olan ilk döneminde Kıbrıslı Türklerle adanın geleceği üzerinde ekonomik, siyasal, kültürel açılardan belirleyici olarak görülmedikleri için dolaylı olarak ilgilenilmiş, ardından gelen ve 1970’li yılların ortalarına kadar süren ikinci dönemde ise statik bir yapı göstermiştir (Kural, 1988: 11).

Gerçekte 1963 – 1974 dönemi görünürdeki bütün olumsuzluklarına rağmen toplumu adanın siyasal geleceği üzerinde belirleyici ve bağımsız bir güç kılacak potansiyeli içinde taşır bir dönem olarak görülmüştür. Ekonomik ve kültürel ‘ edilgenlikleri’ ile adanın dinamiğinin çok gerilerinde kalmış görünen Kıbrıslı Türkler, askeri etkinlikleri ile ileride kendilerini siyasal olarak gözardı edilemez kılacak gizli bir dinamik yaratmışlardır (Attalides, 1979: 55 – 56). Sonuçları ise 1974’de iki toplumun yaşam alanlarının ayrılması ile başlayan dönemde alınacaktır. Bu dönemin gelişmeleri Kıbrıs Türk Toplumunun ada ve kendisi için yarattığı ekonomik, siyasal, kültürel dinamikleri belirleyebilmek açısından iki düzlemde incelenebilir. Birinci düzlemde kendi kendini yönetme yolunda birbirini izleyen adımlar atılmıştır. 1975 yılında federal bir çözüm için gerekli federe devletlerden birini oluşturmak üzere Kıbrıs Türk Federe Devleti (KTFD) kurulmuş; çözüm için ikili ve uluslararası ilişkiler ile bir ilerleme sağlanamayınca, 15 kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ilân edilmiş; böylece federasyon tezi

resmi olarak savunulmaya devam edilmekle birlikte, artık öncelikle konfederasyon oluşturulmasına imkân verebilecek bir hukuksal statü yaratılmıştır (Soysal, 1986). Bunun adanın siyasal geleceği ile ilgili önemli bir sonucu bulunmaktadır. Kıbrıs Türk Toplumunu KKTC'nin resmen tanınmamış olmasının getirdiği bütün olumsuz koşullara rağmen tarihinde ilk olarak adada yeni bir “ çözüm” isteyecek taraflardan herhangi birini kendisi ile uzlaşmak zorunda bırakacak bir siyasal güce ulaşmış; sonuçta da Kıbrıs'ın dinamiği içinde Kıbrıs Rumlarıyla birlikte gözardı edilemez bir parça durumuna gelmiştir(Kural,1985: 13).

1974'ün yarattığı ikinci grup gelişmeler ise, bir bakıma yeni bir başlangıcın yapıldığı başka bir düzlemde, iç siyasal sistemde gerçekleşmiştir. Kıbrıs Türk Tolumu bu dönemle birlikte ilk kez kendi ‘ statik’ yapısını kırmış, çok boyutlu bir toplumsal – ekonomik değişme ivmesi kazanmıştır. Bugün ekonomik sorunlar çözümlenmemiş olmakla birlikte Kıbrıs Türk Toplumunun dinamik bir yapıya ulaşmasını sağlayan en önemli faktörün, 1974'ten sonra Türklerin yeniden ve yeni imkânlarla üretim faaliyetlerine dönmesi olduğu söylenebilir. Şüphesiz bu ekonomik canlanma beraberinde sistemik değişiklikler de getirmiş, bunların somut yansımaları ise iç siyasal yaşamdaki kurumlaşmada açıkça görülmeye başlanmıştır. Önce geçmişin cemaat ilişkileri ve yine o döneme özgü olarak geliştirilmiş diğer dayanışma biçimleri çözülmeye başlamıştır. Sonra da bir yandan ilk kez olarak çok sayıda ve farklı çıkarları temsil eden partiler kurulmuş, muhalefet örgütlenip, siyasal iktidar için rekabet edebilecek koşullara ulaşmış, yine farklı sosyo – ekonomik çıkarları temsil eden sendika, meslek örgütü ve dernekler toplumsal yaşamda yerini almış, diğer yandan da siyasal kutuplaşma kendini duyurmaya başlamıştır. Bunu ise, yine adanın yine adanın geleceği ile ilgili başka bir önemli sonucu bulunmaktadır. Kıbrıs Türk toplumu demokratik – çoğulcu bir siyasal rejim tercihi ile birlikte kendi iç dinamiğini geliştirebileceği koşullar sağlayacak bir toplumsal yapı geliştirmiştir (Kural, 1988; 14).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin temelini oluşturan ve halkımızın yaşamına yön veren toplumsal değerler demeti içinde demokrasimizin son derece özgün bir yeri vardır. Diğer tüm toplumsal değerlerimiz gibi demokrasimiz de büyük ve özverili mücadeleler sonunda kazanılmıştır.

Toplumun ve çağın gereklerine göre, elde edilen birikimlerden de yararlanılarak sürekli evrimler geçirmekte olan demokrasi, bizim ÷lkemizde de gelişme ve kökleşme süreci içindedir. Bu süreç devam ederken, halkımız “ demokrasi” sözcüğüyle tanımlanan bu uzlaşma ve hoşgörü rejiminin sağladığı özgürlükçü ortamda temsiliyet yetkisini yasama organımıza vermiştir.

Halk adına, halkın beklentileri doğrultusunda yürüt÷lmesi gereken yasama etkinlikleri, demokrasinin vazgeçilmez bir yaşam biçimine dönüşmesinde itici ve dinamik bir rol oynamaktadır. Bu rolün başarıya ulaştırılmasının sorumluluğu ise halkımızın özgür iradesiyle seçilmiş ve görevlendirilmiş olan milletvekillerine düşmektedir.

Problem Cümlesi:

KKTC Meclisi’nde yer alan ve Kıbrıs Türk Toplumu’nun yönetim sorumluluğunu üstlenmiş bulunan IV. dönem milletvekilleri, (1998 – 2003), hangi yöneticilik özelliklerini taşımaktadırlar?

Alt Problemler:

KKTC IV. Dönem milletvekillerinin;

1. Partisine göre,
2. Cinsiyetine göre,
3. Öğrenim durumuna,
4. Yaşına göre yöneticilik özellikleri nasıldır?

Araştırmanın Amacı:

Bu araştırmanın amacı, KKTC dördüncü dönem milletvekillerinin hangi yöneticilik özelliklerine sahip olduklarını saptamaktır. Bu amaçla 1998 – 2003 döneminde KKTC Meclisi’nde bulunan milletvekillerinin yöneticilik özellikleri incelenmiştir.

Tanımlar:

Beylerbeyi: Vali karşılığıdır. Yetkileri çok geniş olup askeri âmirlikleri de (buyurucu) vardı . “ Eyalet”lerin başında bulunurlardı. Beylerbeyiler bölgedeki sancakların askeri işlerine bakarlardı. Daha sonra beylerbeylik sayısı çoğalınca mülki işler de bunlara verildi (Serter, 1973: 33).

Tımarlı Sipahi: Herhangi bir toprak parçasına ait gelirin muayyen bir vazife karşılığında ve belli şartlarla bir şahsa verilmesinin, genel adı “tımar”dır. Geliri 20.000 akçeden az olurdu. Tımarlar, savaşlarda yararlılık gösteren erlere verilirdi., bunlara eyalet askeri veya tımarlı sipahiler derirdi. Tımarlı sipahiler, kılıç hakları hariç olmak üzere her 3.000 akçe için cebelü denen atlı asker beslerlerdi. Tımar sahipleri, kendilerine verilen toprakları, devlet adına işletirlerdi (Serter, 1973: 165).

Kadı: Osmanlı Devleti’nde kazâi ve adli yetkisi olan kimse, bugünkü yargıç ve savcıların ödev ve salâhiyetini nefsinde toplar, şer’î ve örfî (adetle ilgili) kanunlara göre karar verirdi. Merkezden verilen direktif üzerine idari işlerle de ilgilenirlerdi (Serter, 1973: 104).

Defterdar: Osmanlı devleti’nin mali (para) işlerinin en büyük memurudur. Defterdar, Osmanlı Devleti’nin gelir ve giderlerini, hükümdar adına ayarlar, hazineyi elinde bulundurur, arazi (toprak) hesaplarını tutar ve bazı tayinleri padişah adına yapardı. İlk zamanlarda sayıları bir tane iken Fâtih devrinde biri Rumeli değeri Anadolu Defterdarı olmak üzere ikiye çıkarılmıştır (Serter, 1973: 54).

Kazâ: Bir kadının idaresi altında bulunan yer (Serter, 1973: 110).

Yeniçeri Ağası: Yeniçerilerin komutanına verilen isimdi (Serter, 1973: 177).

Divan – ı Hümayun: Osmanlı Devleti'nde bugünkü Bakanlar Kuruluna benzer bir örgüttür. Birinci ve ikinci derecedeki siyasi, idari, askeri, şer'i, mali işler, her çeşitten şikâyet ve davalar hep burada görüşülür ve karara bağlanırdı. (Serter, 1973: 59)

Divan çavuşu: Esas görevleri divan günleri hizmet, mübaşirlik ve icra (yapma, yerine getirme) kuvvetlerine yardım etmek olan bir sınıftı.(Serter, 1973: 59)

Müsellem (Müsellim): Yeniçeri teşkilâtı kurulmadan önce Osmanlı Beyliği'nde mevcut olan muvazzaf askeri sınıftı. Yeniçeri teşkilâtı kurulduktan sonra ise geri hizmetlerde ve eyalet askeri olarak çeşitli görevlerde kullanılmışlardır (Serter, 1973: 131)

Haraç: Müslüman olmayanların toprak mahsüllerinden alınan ürün vergisidir (Serter, 1973: 88) .

Muhassıl: Osmanlılarda devlete ait vergileri toplamakla yükümlü olan memurlar hakkında kullanılan isimdir (Serter, 1973: 128).

Mutasarrıf: Sancakların başında bulunan memur hakkında ünvan olarak kullanılan bir kelimedir (Serter, 1973: 129) .

Teşrii Meclis (Kavanin meclisi): Görevi Yüksek Komiser'in yaptığı kanun ve nizamlar için tavsiyelerde bulunmak olan Teşrii Meclis'in başkanı da Yüksek Komiser'di. Meclis üyelerinin yarısı sivil halktan ve yarısı da hükümet memurları arasından seçilen en az 4 ve en çok 8 kişiden oluşuyordu. 1882'de meclis üye sayısı artırılmıştır.İngilizlerin Kıbrıs'ta kurdukları yasama meclislerinin en uzun ömürlüsüdür (Serter, 2001: 86; Gürkan, 1992: 110).

Meşveret Meclisi (İcra meclisi): Meşveret Meclisi'nin de başkanı Yüksek Komiserdi. Bu Meclisin görevi, kanunların uygulanmasında komisere yardım etmektir. Bu meclis, yüksek rütbeli dört hükümet memurundan oluşuyordu. Bunlar, Başsavcı, Müsteşar, Defterdar ve Polis Başkumandanıydı (Serter, 2001: 87; An, 1996: 111).

Muhtariyet: Kendi beşına ve bir takım imtiyazlarla yönetilen eyalet anlamına gelmektedir. Kıbrıs'ta da, İngiliz sömürge yönetiminin, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyada bağımsızlık lehinde artan taleplerin içte de Türk ve Rum toplumlarının sömürge yönetimine karşı artan hoşnutsuzluklarının ve tepkilerinin etkisi nedeniyle ortaya attığı bir görüştür (Köymen, 2000: 328; İsmail, 1998: 48).

Sayıtlar:

1. Milletvekillerinin yöneticilik özelliklerinin saptanması için uygulanacak anket sorularına verilen yanıtlar, Milletvekillerinin gerçek görüşlerini yansıtmaktadır.
2. Araştırmada kullanılan anketin geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilmiştir.

Sınırlılıklar:

1. Bu araştırma alt problemde belirtilen soruların yanıtlanması ve genel bir yargıya varmayla sınırlandırılmıştır.
2. Araştırma sadece 1998 – 2003 döneminde (IV. Dönem) KKTC Meclisi'nde bulunan partiler ve Milletvekilleriyle sınırlıdır.

Kısaltmalar

CTP : Cumhuriyetçi Türk Partisi

DP : Demokrat Parti

KATAK: Kıbrıs Adası Türk Azınlıklar Kurumu

KMTB: Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi

KMTHP: Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi

TCM: Türk Cemaat Meclisi

TKP : Toplumcu Kurtuluş Partisi

TMT: Türk Mukavemet Teşkilâtı

UBP : Ulusal Birlik Partisi

YAP : Yenilikçi Atılım Partisi

GKTY: Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi

BÖLÜM II

Bu bölümde KKTC Meclisi Milletvekillerinin yöneticilik özellikleri ile ilgili yurt içi ve yurt dışında yapılmış araştırmalara bakılmıştır. Fakat bu konuyla ilgili ne yurt içi ne de yurt dışında yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır. Kıbrıs Türkleri'nin yönetimleri ile ilgili yapılan araştırmalarda KKTC Meclisi , seçimleri ele alınmış fakat milletvekillerinin yöneticilik özelliklerine ilişkin bir araştırmaya rastlanamıştır. KKTC Meclisi ile ilgili yapılan araştırmalar aşağıda verilmiştir:

4.1 Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar:

Fevzioğlu (1998), tarafından kaynak taraması yöntemiyle yapılan araştırmada, Kıbrıs Türkleri'nin ilk siyasi örgütlenmesi olarak kabul edilen Kıraathane – i Osmani'den itibaren siyasi gelişmeler sırasıyla ele alınmıştır. Adadaki Osmanlı yönetiminden İngiliz hakimiyetine ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nden KKTC'nin ilânına kadar Kıbrıs Türklerinin siyasal yaşamları, incelenmiştir.

Kıbrıs Türkleri'nin kurmuş olduğu siyasal partiler, Kıbrıs Cumhuriyeti döneminde Temsilciler Meclisi için yapılan seçimler, Türk cemaat Meclisi ve Cumhurbaşkanı yardımcılığı için yapılan seçimler, Kıbrıs Türk Federe Devleti seçimleri ve KKTC Meclisi seçimleri 1996 yılına kadar ele alınmıştır. Ayrıca 1996 yılına kadar yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimleri incelenmiştir. KKTC Meclis başkanları, hükümetler, bakanlık yapanlar tek tek araştırılmıştır.

Yolak (1989) , “ 1571'den Günümüze Kıbrıs Türk Yönetimleri” adlı eserinde Kıbrıs'ta Osmanlı yönetiminden KKTC'nin ilânına kadar Kıbrıs Türkleri'nin nasıl yönetildiklerini araştırmıştır. KKTC'nin ilânından sonraki siyasal gelişmeleri 1989 yılına kadar incelemiştir. Araştırmasında şu sonuçlara ulaşmıştır:

1. Yönetim şekli ve toplumsal kişilik karşılıklı olarak birbirini etkilemektedir. Kıbrıs türkleri açısından bakıldığında, başlangıçta yönetim şeklinin toplum kişiliğinin oluşmasında daha çok etkili olduğu görülür. Osmanlı Yönetimi zamanında sürgün topluluklar olarak adaya Türkler, özellikle İngiliz sömürge yönetimi döneminde şartların da zorlamasıyla toplumsal bir kişilik geliştirmek zorunda kalmıştır. Ancak bu kişilik oluştuktan sonra yönetim şeklini etkilemeye başlamıştır. 1960'da kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'ne siyasal eşitlik çerçevesinde ortak olması, bu etkinin açık göstergesidir.
2. Kıbrıs Türkü, Türk ulusunun ayrılmaz bir parçasıdır. Ancak bir halk olarak kendi tarihsel deneyimi, olgunlaşma süreci,ve kişiliği vardır. Kişiliğinin oluşmasında görüp geçirdiklerinin de payı büyüktür.
3. Kıbrıs Türk ve Rum tarafının karşılıklı öneriler sunması ile kesin olarak anlaşılmıştır ki taraflar arasında aşılması gereken büyük görüş ayrılıkları vardır. Bu görüş ayrılıklarının aşılması ise tarafların şimdiye kadar izledikleri politika ile mümkün görülmemektedir.

4.2 Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Kural, (1988) Kıbrıs Türk Toplumunun siyasal kültür eliti ve bu siyasal kültüre etki eden toplumsal, ekonomik, psikolojik siyasal değişkenleri belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmada, KKTC Meclisi'nin 50 Milletvekilini (1985'te seçilenler) ilçe belediye başkanlarını (araştırmanın yapıldığı dönemde sadece Lefkoşa, Gazi mağusa ve Girne ilçe idi.), Güzelyurt ve Lefke Kazalarının belediye başkanlarını, yani, toplam 55 kişilik bir yönetici siyasi grup ile bunlarla karşılaştırmak üzere iki büyük ve farklı siyasi görüşleri temsil ettikleri bilinen sendikanın başkanlarını ve yönetim kurulu üyelerini örneklem olarak belirlemiştir. Örneklem ayrıca 7 dernek ile 7 meslek örgütü başkanı, günlük gazetelerin her birinden 2, haftalık gazetelerle dergilerden ise 1'er başyazar almış, meclis dışı

muhalefeti temsil eden 3 partinin (AHP, KDP, SDP) ise genel başkan ve genel sekreterleri ile görüşmüştür. Böylece toplam 110 kişilik bir örneklem grubuna anket uygulamıştır. Araştırmasında şu sonuçlara ulaşmıştır:

1. Bütün toplumlarda siyasal elit durumunda olan kimseler için genel bir eğilimi gösteren sonuç doğrulanmıştır, siyasal iktidarı kullanan elitin yüksek öğrenimli oranı en çok, orta ve ilk öğrenimli oranı en az olan elit grubu olduğu ortaya çıkmıştır.
2. Yüksek öğrenim görme durumu ile baba mesleği – aile kökeni – karşılaştırıldığında yüksek öğrenimlilerin çoğunun Kıbrıs için “memur” ve “küçük esnaf ve zanaatkâr” olarak tanımlanan orta sınıf kökenli ailelerden geldikleri, buna karşılık alt toplumsal – ekonomik statüden (küçük çiftçi – köylü) gelen yüksek öğrenimlilerin az olmadığı görülmüştür.
3. Yüksek öğrenim değişkeninin (% 80’ inin Türkiye’de yüksek öğrenim gördüğü gözetilerek) ilk gençlik dönemi toplumsallaşma sürecinde kesinti yaratan ilk siyasal deneyimleri sağlayan; böylece Ada’nın siyasal yaşamına Türkiye’nin yakın dönem demokrasi deneyimlerinin bütün değişik evrelerini aktaran bir “ dış” değişken işlevini gördüğü bulgulanmıştır. Yüksek öğrenim dönemi aracılığıyla aktarılan deneyimlerin Kıbrıs Türk Toplumu’nun yaşamında önemli izler yarattığını göstermiştir.
4. Partilerin, siyasal sistemin bütününe ilişkin değerlendirmelerinde; tarihsel övünçlerinde, toplumsal siyasal yaşamlarının tanımlanmasında, KKTC’deki gelecekle ilgili beklentilerinde uzlaşmazlık olduğu ortaya çıkmıştır: İktidar partilerle muhalefet partileri arasında bu konuda önemli değerlendirme farklılıkları bulunmuştur. Bununla birlikte “ tarihimizde övünç duyduğum hiç bir şey yok”; “ KKTC’de demokrasi yoktur”; “ geleceğimizi iyi görmüyorum” biçimindeki şiddetli uzlaşmazlığı ifade eden değerlendirmeler ile az karşılaşılmış, böylece sistemin bütününe reddetmedikleri tam tersine içinde yer alıp, siyasal faaliyetlerini sürdürmeyi düşündükleri anlaşılmıştır.

5. Kıbrıs Türk Siyasal Eliti, ulusal – siyasal kimliği ile ilgili özellikler üzerinde de uzlaşma içinde değildir. Bununla birlikte hepsinde adalı olmaktan kaynaklanan çeşitli özelliklerinden ötürü belli bir övünç duygusunun gelişmiş olduğu bulunmuştur. Ancak bunun ‘sol’ , ‘ merkez sol ’ muhalefet dışında ayrı bir siyasal kimlik taşıdıklarını düşündürecek biçimde ifade edilmediği, ayrıca böyle bir kimliğin siyasal ideoloji almasının ulusal çıkarlara zarar vereceği düşüncesi ile istenilmediği ortaya çıkmıştır.
6. Türkiye, Kıbrıslı türklerin kimliği üzerinde kaçınılmaz ve paradoksal bir etki yaratmıştır. Kıbrıslı Türk kimliğinin ulusal yanını Türkiye ile ilişki kurulan dönemlerin özellikleri belirlemiştir. Ancak Türkiye ile sol muhalefetin güçlendiği daha geç dönemlerde kurulan ilişki, zihinde oluşturulan anavatan görüntüsünün gözden geçirilmesine yol açmış, 1975’te başlayan dönemin yarattığı dinamizm çözümlenemeyen sorunlarla birleşince başını ‘ sol ’ ve ‘ merkez sol ’ muhalefetin çektiği belli belirsiz kimlik arayışı kendini duyurmaya başlamış, adalı olan yanları öne çıkarılır duruma gelmiştir.
7. Kıbrıs Türk Toplumu’nun 1975’ten sonra içine girdiği dinamik süreç, kendi içlerindeki toplumsal – ekonomik farklılaşmayı arttırmış, bunun ekonomik alandaki göstergelerine bağlı olarak siyasal yaşamda da farklılaşmış çıkarlar temeline bağlı kurumlaşmalar artmıştır. Bunun sonucunda da uzlaşmazlık belirginleşmiş, siyasal olarak ifade edilmeye başlanmıştır.
8. KTFD ve KKTC’ nin meşru kabul edilmeyişi veya Kıbrıs sorununun çok taraflı bir uzlaşmayla çözümlenememiş olması farklı partilerden gelen siyasal elit üyeleri arasında ikili bir güvensizliğin nedeni olmuştur. Bu güvensizlik, iktidar partisinden olanlarda “ siyasal iktidarın bozulabileceği, ulusal çıkarların bundan zarar görebileceği “ gibi bir endişe ile kendini ifade ederken, muhalefet partilerinde hep “ kendilerine rağmen kararlar alınacağı” gibi bir endişeyle göstermiştir.

9. Siyaset henüz kişiler düzeyinde yürütülmekte; siyasal iktidarı etkilemek üzere geleneksel siyaset – dışı ilişki biçimleri kullanılmaya devam etmektedir.
10. Kıbrıs Türk siyasal eliti, çoğulcu rejim tercihi içindedirler. Farklılaşmalara karşı hoşgörülü ve çoğulculuktan yana olmak biçiminde tanımlanan demokratik kişilik özelliklerine sahiptirler.

Vural (1987), KKTC'nin yasama ve yürütme organlarını çeşitli açılardan incelemiş, şu sonuçlara varmıştır:

1. KKTC'de parlamenter sisteme uygun yasal bir düzenleme vardır.
2. Parlamenter sistem, iki başlı bir yürütme organı öngörmüştür. Bunlardan birincisi sorumsuz devlet başkanı, ikincisi ise sorumlu başbakandır. Yürütmenin iki başlı özelliği KKTC anayasasında açık bir şekilde ortaya konmuştur.
3. KKTC Anayasası, Meclisi feshetme yetkisini bakanlar Kuruluna değil, belirli şartların ortaya çıkması halinde, Cumhurbaşkanına tanımıştır.
4. KKTC Anayasası, Başbakanın mutlaka milletvekili olması şartını getirerek, parlamenter sisteme uygun bir düzenlemeye yönelmiştir.
5. KKTC Anayasası meclisten çok, yürütme organına ağırlık vermektedir. Meclisin, hükümet üzerinde siyasi denetimi olmasına rağmen, bu denetim tektek bakanlar kurulu üyelerini hedef almaktan uzaktır. KKTC Anayasası, meclise herhangi bir bakanlar kurulu üyesinin görevine son verilmesine yönelik bir imkân tanımamıştır. Meclis sadece başbakanı güvensizlik önergesiyle düşürebilir. Ancak güvensizlik önergesinin verilmesi anayasa tarafından belirli sınırlamalara tabi tutulmuştur. KKTC Anayasası, güven oyu alan veya hakkında verilen güvensizlik önergesi reddedilen bir başbakana karşı aradan üç ay geçmedikçe güvensizlik önergesi verilemeyeceği hükmünü getirerek, hükümeti meclise karşı güçlendirmiştir.
6. Başbakanın güvensizlik önergesi yoluyla düşürülebilmesi için, meclis üye tam sayısının salt çoğunluğunun olumlu oyu gereklidir. Halbuki hükümetin güven oyu alması salt çoğunluk şartına bağlanmamıştır.

7. KKTC Anayasasında yürütme organının yasama organına karşı kuvvetini artıran diğer bir düzenleme ise, yasaların yürürlüğe girmesiyle ilgilidir. Anayasa, Meclisin kabulettiği bir yasanın, bakanlar kurulunun istemi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından halk oylamasına sunulabileceğini belirterek, yürütmenin yasama organına karşı pozisyonunu güçlendirmiştir.
8. Dış politika konusunda meclise açık bir yetki verilmemiştir. Bu konuda yürütme organı ve özellikle Cumhurbaşkanı tek başına hareket etme imkânına sahiptir. Ancak Cumhurbaşkanı dış politika konusunda önemli yetkiler verilmesi, ne parlamenterizimden bir sapma gibi gösterilir, ne de bu durum nedeniyle Bakanlar Kurulunun yürütme organı içindeki gücü azaltılabilir.
9. Anayasa Cumhurbaşkanı belirli ölçüler içinde hükümet fonksiyonuna dahil etmesine rağmen, onu, hükümet mekanizmasının bir parçası haline getirmemiştir. Hükümet – Cumhurbaşkanı ilişkilerinde yasa koyucu, Cumhurbaşkanı devletin ve toplumun birliğini sağlama gibi önemli bir göreve getirmiş, onu hükümetin dışında bir makam olarak düşünmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli:

Bu araştırma, KKTC Meclisi'nin 1998 – 2003 IV. Dönem milletvekillerinin yöneticilik özelliklerini belirlemeye yönelik genel tarama türünde, betimsel bir çalışmadır.

Evren:

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Meclisi, elli milletvekilinden oluşur.

Cumhuriyet Meclisinin görev ve yetkileri, yasa koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bütçe ve kesin hesap yasa tasarılarını görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek, uluslararası anlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak; kalkınma planlarını onaylamak; genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.

Cumhuriyet Meclisi seçimleri, beş yılda bir yapılır. Seçim sistemi ve esasları yasa ile düzenlenir. Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni meclis seçilene kadar sürer. Ara seçimleri, her yıl belli bir zamanda yapılır. Genel seçimlerin yapılmasına bir yıl kala ara seçimi yapılamaz. Olağanüstü nedenlerle seçimin yapılması olanağı yoksa, seçimler, bir yıl süreyle, Cumhuriyet Meclisi tarafından ertelenebilir. Seçimlerin ertelenmesi kararı, üye tamsayısının üçte ikisinin oyu ile alınır (KKTC Anayasası, 1985: 35).

Araştırmanın evrenini, 1998 yılında yapılan genel seçimlerde KKTC Meclisinde temsil hakkı kazanan milletvekilleri oluşturmaktadır. Bu seçimler sonrası, 50 kişilik Cumhuriyet Meclisi üyeliğinden 24'ünü Ulusal Birlik Partisi (UBP), 13'ünü Demokrat Parti (DP), 6'sını Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP), 7'sini Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) elde etmiştir (Meclis Albümü: 1999).

Ancak daha sonra Ulusal Birlik Partisinden (UBP) ayrılan 5 milletvekilinin bir tanesi Bağımsız(Gülboy Beydağlı) olurken, iki tanesi Yenilikçi Atılım Partisi'ni (YAP) kurmuştur. iki tanesi de Demokrat Partiye (DP) katılmışlardır.Toplumcu Kurtuluş Partisi'nden (TKP) ayrılan bir milletvekili de Bağımsız olduğunu açıklayarak Bağımsızların sayısını ikiye yükseltmiştir. Demokrat parti'den ayrılan iki milletvekilinden bir tanesi Yenilikçi Atılım partisi'ne katılırken bir tanesi de Ulusal Birlik Partisi'ne geçmiştir (Meclis tutanakları).

Tablo - 1

KKTC Meclisindeki milletvekillerinin partilerine göre dağılımı:

Partisi	N	%
Bağımsız	2	4,2
Cumhuriyetçi Türk Partisi	5	10,4
Demokrat Parti	13	27,1
Toplumcu Kurtuluş Partisi	5	10,4
Ulusal Birlik Partisi	20	41,7
Yenilikçi Atılım Partisi	3	6,3
Toplam	48	100,0

1998 yılında yapılan genel seçimlerde,

KKTC Meclisi'ndeki milletvekillerinin sayısının 50 değil de 48 olmasının nedeni; DP Milletvekillerinden birinin trafik kazasında hayatını kaybetmesi ve CTP Milletvekillerinden birinin de yapılan yerel seçimlerde Girne Belediye Başkanlığını kazanması sonucunda milletvekilliğinden istifa etmesidir.

Veri Toplama Aracı:

Bu araştırma ile KKTC Milletvekillerinin yöneticilik özellikleri anket formuyla toplanarak, aralarında anlamlı fark olup olmadığı karşılaştırılmıştır.

Anket formu için Uzman Görüşü alınmıştır. Bu form, iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, dört madde bulunmaktadır. Bu maddelerle KKTC Milletvekillerine ilişkin kişisel bilgiler elde etme hedeflenmiştir (cinsiyeti, yaşı,partisi ve öğrenim durumu). 15 maddeden oluşan ikinci bölümde ise, Milletvekillerinin genel kamu çıkarını düşünme, demokratik tutum, ülke ve vatandaş sorunlarıyla ilgilenme, siyasal liderlik, program ve projelere katılımı ilgili önermeler yer almaktadır.

Milletvekillerinin önermelere katılım derecelerini belirlemek amacıyla “Beşli Likert Ölçeği” kullanılmıştır.Ölçekte yer alan aralıkların eşit olduğu düşüncesinden hareketle ölçeğin sınırları Tablo 2’deki şekilde belirlenmiştir.

Tablo - 2

Anketteki Önermelere Katılım Derecelerine Verilen Ağırlıklar Ve Bu Ağırlıkların Sınırları

AĞIRLIK	SEÇENEK	SINIRLAR
1	Hiç	1,00-1,79
2	Az	1,80-2,59
3	Orta	2,60-3,39
4	Çok	3,40-4,19
5	Tam	4,20-5,00

Verilerin Toplanması:

KKTC Meclisi'ne bizzat araştırmacı tarafından gidilerek milletvekillerinin listesi alınmış ve tek tek milletvekillerine anketler dağıtılmış, gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra doldurulan anketler yine araştırmacı tarafından toplanarak değerlendirmeye alınmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Ölçme araçları ile toplanan verilerin çözümlemesinde; Pentium III işlemcili, IBM uyumlu bir bilgisayardan yararlanılmıştır. Araştırmanın genel amaçları çerçevesinde cevapları aranan alt amaçlara yönelik olarak toplanan veriler önce bilgisayara aktarılmıştır. Daha sonra gerekli istatistiksel çözümlemeler için SPSS (The Statistical Packet for The Social Sciences) paket programından yararlanılmıştır.

Anılan paket programdan yararlanılarak;

Araştırmanın alt amaçlarında KKTC Milletvekillerinin yöneticilik özelliklerini belirlemek için frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Partiler arası farklılıklar incelenirken “varyans analizi” kullanılmıştır. Faktörler karşılaştırılırken verilerin çözümlemesinde t-testi uygulanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM:

Bu bölüm, KKTC Meclisi'nde bulunan ve 1998'de seçilmiş olan IV. dönem milletvekillerinin yöneticilik özelliklerini belirlemeye ilgili olarak yanıtları aranan araştırma amaçları doğrultusunda iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda kişisel bilgiler, ikinci kısımda da araştırmanın amaçlarıyla ilgili bulgular ve yorumlar yer almaktadır.

5.1 KİŞİSEL BİLGİLERLE İLGİLİ BULGULAR

Bu kısımda anket uygulanan milletvekillerinin cinsiyet durumu, yaşı, partisi ve öğrenim durumları ile ilgili kişisel bilgiler yer almaktadır. Toplanan veriler frekans ve yüzde olarak tablolastırılmıştır.

Tablo - 3

Milletvekillerinin Cinsiyete Göre Durumu

PARTİ	CİNSİYET					
	Kadın		Erkek		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%
BAG	0	0,00	2	100,00	2	100,00
CTP	1	20,00	4	80,00	5	100,00
DP	2	15,38	11	84,62	13	100,00
TKP	1	20,00	4	80,00	5	100,00
UBP	0	0,00	20	100,00	20	100,00
YAP	0	0,00	3	100,00	3	100,00
TOPLAM	4	8,33	44	91,67	48	100,00

Tablo 3'te görüldüğü gibi KKTC Milletvekillerinin(IV. Dönem) % 91. 7'si erkek iken sadece % 8.3'ü kadındır. Bu bulgular da KKTC Meclisi'nin büyük

Tablo 3'te görüldüğü gibi KKTC Milletvekillerinin(IV. Dönem) % 91, 7'si erkek iken sadece % 8,3'ü kadındır. Bu bulgular da KKTC Meclisi'nin büyük çoğunluğunun erkek milletvekillerinden oluştuğunu göstermektedir. 23 Haziran 1985'te yapılan ilk KKTC Meclisi Milletvekilliği seçimlerinde meclise hiç bir kadın milletvekili giremez iken (Fevzioğlu; 1998;120) 6 Mayıs 1990 seçimlerinde 2 tane (% 4) kadın milletvekili meclise girebilmiş, 12 Aralık 1993 erken genel seçimlerinde yine 2 kadın milletvekili meclise girebilmişti (Fevzioğlu, 1998, 157).

1.2 KKTC Milletvekillerinin (IV. Dönem: 1998 – 2003) yaş durumu:

5.2 Tablo - 4

KKTC Milletvekillerinin yaş durumu

	YAŞ											
	31-35		36-40		41-45		46-50		51 ve Daha fazla		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
BAĞ	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	100,00	2	100,00
CTP	0	0,00	0	0,00	1	20,00	2	40,00	2	40,00	5	100,00
DP	0	0,00	0	0,00	3	23,08	5	38,46	5	38,46	13	100,00
TKP	1	20,00	0	0,00	0	0,00	1	20,00	3	60,00	5	100,00
UBP	1	5,00	3	15,00	1	5,00	3	15,00	12	60,00	20	100,00
YAP	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	33,33	2	66,67	3	100,00
TOP LAM	2	4,17	3	6,25	5	10,42	12	25,00	26	54,17	48	100,00

KKTC Meclisi Milletvekillerinin yaş durumuna bakıldığında; Tablo 4' de görüldüğü gibi 31 – 35 yaş milletvekilleri meclisin sadece % 4,2' sini oluştururken, 36 – 40 yaş % 6,3'ünü, 41 – 45 yaş; % 10, 4'ünü, 46 – 50 yaş; % 25'ini ve en fazla (% 54, 2) 51 yaş ve 51 yaşın üstü yaşa sahip milletvekilleri oluşturduğunu görüyoruz. 1985' de yapılan ilk seçimlerde KKTC Meclisin'deki milletvekillerinin yaş ortalamasının 43. 5 olduğu, (Kural, 1988; 93) saptanmıştır. Bu durumda Kuzey

Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde milletvekillerinin çoğunluğunun “ orta” ve “üst orta” yaş grubundan oluştuğu söylenebilir.

5.3 KKTC Milletvekillerinin Partilere Göre Dağılımı:

Tablo - 5

Milletvekillerinin Partilere Göre Durumu:

Partisi	N	%
Bağımsız	2	4,2
Cumhuriyetçi Türk Partisi	5	10,4
Demokrat Parti	13	27,1
Toplumcu Kurtuluş Partisi	5	10,4
Ulusal Birlik Partisi	20	41,7
Yenilikçi Atılım Partisi	3	6,3
Toplam	48	100,0

KKTC Meclisindeki Milletvekillerinin (1998 – 2003), % 41,7'si UBP (Ulusal Birlik Partisi), % 27, 1'i DP (Demokrat parti), % 10, 4 CTP (Cumhuriyetçi Türk Partisi) ve TKP (Toplumcu Kurtuluş Partisi), % 6,3'ü YAP (Yenilikçi Atılım Partisi) 'ne mensupturlar . Bu milletvekillerinden iki tanesi de bağımsız milletvekilidirler. (% 4,2) .

KKTC Meclisi'nin ilk milletvekillerinin (1985) % 48'inin UBP (24 kişi), % 24'ünün CTP (12 kişi), % 20'sinin TKP (9 kişi), % 10'unun ise 1992'de DP(Demokrat Parti) birleşen Yeni Doğuş Partisi (YDP) üyesi oldukları tesbit edilmiştir. 6 Mayıs 1990 genel seçimlerinde ise milletvekillerinin % 72 ' sini UBP milletvekilleri kazanırken, % 32'sini de CTP, TKP veYDP (Yeni Doğuş Partisi) birleşmesiyle oluşan Demokratik Mücadele Partisi kazanmıştır. Ancak 50 kişilik olan KKTC Meclisine muhalefete mensup 12 milletvekili, “ seçimlerdeki uygulamaları protesto” gerekçesiyle Meclise girmeyince 13 Ekim 1991' de ara seçim

yapılmıştır. 12 milletvekilinden 11'ini UBP 'ne mensup milletvekilleri seçilmiştir. Ancak 1990 seçimlerinden ikibuçuk yıl sonra, Meclis'te en çok sandalyeye sahip (45) iktidar partisi UBP (Ulusal Birlik Partisi) içerisinde çıkan sorunlar nedeniyle 9 milletvekili partiden ayrılarak Demokrat parti'yi (DP) kurar. 12 Aralık 1993'te erken genel seçimleri gerçekleşir. Bu seçimleri; % 34 oranında UBP, % 30 DP, % 26 CTP ve % 10 TKP milletvekilleri kazanmışlardır (Fevzioğlu; 1998, 157). Bu durumda KKTC Meclisi kuruluşundan beri en çok sandalyeye UBP sahip olmuştur. Muhalefet partilerinden ise en çok CTP ve TKP seçimlerde milletvekili çıkarmışlardır.

5.4 KKTC Milletvekillerinin (1998 – 2003)Öğrenim Durumuna Göre Durumu:

Tablo - 6

Milletvekillerinin Öğrenim Durumu:

PARTİ	ÖĞRENİM											
	Lise ve Dengi		Ön Lisans		Lisans		Yüksek Lisans		Doktora		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
BAĞ	0	0,00	0	0,00	1	50,00	0	0,00	1	50,00	2	100,00
CTP	1	20,00	1	20,00	1	20,00	1	20,00	1	20,00	5	100,00
DP	3	23,08	0	0,00	4	30,77	4	30,77	2	15,38	13	100,00
TKP	1	20,00	0	0,00	2	40,00	0	0,00	2	40,00	5	100,00
UBP	1	5,00	0	0,00	9	45,00	6	30,00	4	20,00	20	100,00
YAP	1	33,33	0	0,00	0	0,00	1	33,33	1	33,33	3	100,00
TOPLAM	7	14,58	1	2,08	17	35,42	12	25,00	11	22,92	48	100,00

Yukarıda, tablo 6'da görüldüğü gibi, KKTC IV. Dönem Milletvekillerinin % 35, 4'ünün en az dört yıllık bir üniversiteden mezun olduğu, % 25'inin üniversiteden sonra Yüksek Lisans yaptığı, % 22,9'unun

de Doktora eğitimi gördüğü saptanmıştır. Sadece % 14, 6'sının lise ve dengi okullardan mezun olduğu, % 2,1 'inin de ön lisans mezunu olduğu tesbit edilmiştir.

Kural'ın (1988) araştırması'na göre; KKTC Meclisi'nin ilk milletvekillerinin % 88'i yüksek öğrenimli iken, % 12'si orta öğrenimden mezun olmuştu.

Alt Probleme İlişkin Bulgular:

Birici Alt Probleme İlişkin Bulgular:

KKTC Milletvekillerinin (IV. Dönem), partilerine göre yöneticilik özellikleri nasıldır?

Tablo - 7

Politikacılar kendi ya da partilerinin çıkarlarından çok genel kamu çıkarını düşünürler.

Parti	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam		–		D
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	X	s	
BAG	0	0,00	1	50,00	0	0,00	0	0,00	1	50,00	3,50	2,121	3
CTP	1	20,00	2	40,00	1	20,00	1	20,00	0	0,00	2,40	1,140	6
DP	0	0,00	1	7,69	9	69,23	0	0,00	3	23,08	3,38	0,961	4
TKP	1	20,00	1	20,00	2	40,00	0	0,00	1	20,00	2,80	1,483	5
UBP	1	5,00	2	10,00	1	5,00	5	25,00	11	55,00	4,15	1,226	1
YAP	0	0,00	0	0,00	1	33,33	1	33,33	1	33,33	4,00	1,000	2

Tablo 7' de görüldüğü gibi politikacılar kendi ya da partilerinin çıkarlarından çok genel kamu çıkarını düşünürler önermesine 4,15 (X) ortalama ve % 55 oranla en çok Ulusal Birlik Parti'si “ Tam” katıldığını belirtmiştir. İkinci olarak Yenilikçi Atılım Partisi 4,00 (X) ortalama ile ve % 33 oranında katılımı bu önermeye “ tam” katılmışlardır. Bağımsızlar ise 3,50 (X) ortalama ve % 50 oranında “ tam” katılmışlardır. Demokrat Parti Milletvekillerinin % 23'ü “ tam” olarak katılırken %

69'u " orta" derecede katıldıklarını belirtmişlerdir. Toplumcu Kurtuluş Partisi' nin sadece % 20'si " tam " katılırken, % 40'ı " orta " derecede katıldıklarını belirtmişlerdir.Cumhuriyetçi Türk Partisi ise bu önermeye en az katılan parti olmuş, % 40'ı " az " derecede katıldıklarını belirtirken, "tam "katılan olmamıştır.

Tablo - 8

Geleneksel olarak idarenin sorumluluk alanına giren işlere politikacıların karışması, çağdaş siyasal hayatın sakıncalı yanını teşkil etmektedir.

Parti	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam		X	s	D
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
BAG	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	100,00	5,00	0,000	1
CTP	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	20,00	4	80,00	4,80	0,447	2
DP	0	0,00	1	7,69	2	15,38	3	23,08	7	53,85	4,23	1,013	3
TKP	1	20,00	1	20,00	0	0,00	0	0,00	3	60,00	3,60	1,949	5
UBP	2	10,00	2	10,00	1	5,00	2	10,00	13	65,00	4,10	1,447	4
YAP	0	0,00	1	33,33	1	33,33	1	33,33	0	0,00	3,00	1,000	6

Tablo 8'de görüldüğü gibi, yukarıdaki önermeye en çok katılan, Bağımsız Milletvekilleri olmuştur. ($X = 5,00$), % 100'lük bir katılım olmuştur. Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP)de bu önermeye ($X = 4,80$) % 80 oranında " tam" olarak katılmış, %20 oranında da " çok " derecede katıldıklarını belirtmiştir. Demokrat Parti'nin (DP) ($X = 4,23$) % 53, 85'i " tam" ve % 23'ü " çok " katılırken, az bir kısmı " orta" (% 15, 38) ve " az " (% 7, 69) düzeyinde katıldıklarını belirtmişlerdir. Ulusal Birlik Partisi'nin (UBP) ($X = 4,10$) yaklaşık % 75'i " çok " ve " tam" düzeyde katıldıklarını belirtirken, % 10'u " hiç" katılmadığını, % 10' u " az " ve % 5'i de " orta" düzeyde katıldığını belirtmiştir. Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) 3,60 ($X = 3,60$) ortalama ile " çok " derecede katılmıştır. % 60'ı " tam " katıldığını belirtirken, % 40 'ı da " hiç " veya " az " düzeyinde katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu önermeye en az katılan parti ise Yenilikçi Atılım Partisi (YAP) olmuştur. ($X = 3,00$) ortalama ile " orta" düzeyde katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo – 9

Günümüzün sorunları, siyasal hayatın gereklerinden daha çok teknolojik kriterlere önem verilmesini zorunlu kılmaktadır.

Parti	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam		–		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	X	S	D
BAG	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	50,00	1	50,00	4,50	0,707	1
CTP	0	0,00	0	0,00	3	60,00	0	0,00	2	40,00	3,80	1,095	4
DP	1	7,69	2	15,38	3	23,08	4	30,77	3	23,08	3,46	1,266	5
TKP	3	60,00	1	20,00	1	20,00	0	0,00	0	0,00	1,60	0,894	6
UBP	2	10,00	1	5,00	5	25,00	2	10,00	10	50,00	3,85	1,387	3
YAP	0	0,00	0	0,00	1	33,33	1	33,33	1	33,33	4,00	1,000	2

Tablo 9’da görüldüğü gibi, yukarıdaki önermeye en çok katılanlar Bağımsızlar olmuştur. $X = 4,50$ Ortalama ile “ tam” katıldıklarını belirtmişlerdir. İkinci sırada ise Yenilikçi Atılım partisi (YAP) $X = 4,00$ ortalama ile “çok” düzeyinde katıldığını belirtmiştir. Ulusal Birlik Partisi (UBP) $3,85 (X)$ ortalama ile “ çok “ düzeyinde katıldığını belirtmiştir. Bu partinin % 60’ı “ çok” ve “ tam “ katılırken, % 25 ‘i “ orta “ derecede, yaklaşık % 15’i de “ hiç” veya “ az “ düzeyinde katıldıklarını belirtmişlerdir. Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP)’nin $3,80 (X)$ ortalama ile “ çok “ derecede katıldığı saptanmıştır. % 60’ı “ orta “ düzeyde katılırken, % 40’ı ise “ tam “ katıldığını belirtmiştir. Demokrat Parti (DP), $3,46 (X)$ ortalama ile “çok “ düzeyinde katılmıştır.DP’ nin yaklaşık % 54’ü “ çok” veya “ tam “ katılırken, % 23 ‘ü “ Orta” düzeyde katıldığını belirtmiştir. Önermeye ez az katılan parti ise Toplumcu Kurtuluş Partisi olmuştur (TKP). $1.60 (X)$ ortalama ile “ hiç” katılmadığını belirtmiştir.

Tablo – 10

Özel çıkar gruplarının çatışmaları, genel kamu yararını önemli ölçüde zedeler

Parti	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam		–		D
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	X	s	
BAG	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	100,00	5,00	0,000	1
CTP	0	0,00	3	60,00	1	20,00	0	0,00	1	20,00	2,80	1,304	6
DP	0	0,00	2	15,38	1	7,69	5	38,46	5	38,46	4,00	1,080	3,5
TKP	0	0,00	0	0,00	1	20,00	1	20,00	3	60,00	4,40	0,894	2
UBP	3	15,00	0	0,00	3	15,00	2	10,00	12	60,00	4,00	1,487	3,5
YAP	0	0,00	1	33,33	0	0,00	1	33,33	1	33,33	3,67	1,528	5

Tablo 10’da görüldüğü gibi, özel çıkar gruplarının çatışmaları, genel kamu yararını önemli ölçüde zedeler önermesine en fazla katılan milletvekilleri, Bağımsızlar olmuştur ($X = 5,00$). % 100’lük bir katılım vardır. Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) 4,40 (X) ortalama ile ve % 80 oranla “ çok “ veya “ tam “ düzeyinde katılımıla ikinci sırada bu önermeye katıldığını belirtmiştir. Ulusal Birlik Partisi (UBP) ‘nin de % 10’u “ çok “ katılırken, % 60’ı da “ tam “ katıldığını belirtmiştir. ($X = 4,00$). Demokrat Parti (DP)’nin yaklaşık % 77’si “ çok “ ve “ tam “ düzeyinde katılmıştır (4,00). Yenilikçi Atılım Partisi 3,67 (X) ortalama ile “ çok ” düzeyinde katılmışlardır. Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) ise bu önermeye en az katılan parti olmuştur. ($X = 2,80$) % 60’ı “ az “ derecede katıldığını belirtirken, sadece % 20’si “ tam “ katıldığını belirtmiştir.

Tablo – 11

Çok karmaşık bir yapıya sahip olan modern toplumda vatandaşların hükümet işlerini kontrol etmesine imkân yoktur.

Parti	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam		—		D
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	X	s	
BAG	1	50,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	50,00	3,00	2,828	1
CTP	3	60,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	40,00	2,60	2,191	4
DP	4	30,77	3	23,08	3	23,08	2	15,38	1	7,69	2,46	1,330	5
TKP	4	80,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	20,00	1,80	1,789	6
UBP	7	35,00	1	5,00	3	15,00	5	25,00	4	20,00	2,90	1,619	2
YAP	1	33,33	0	0,00	1	33,33	1	33,33	0	0,00	2,67	1,528	3

Tablo 11’de görüldüğü gibi önermeye, Bağımsızlar “ orta “ derecede katılmışlardır ($X = 3,00$). % 50’si “ tam “ katılırken, % 50’si “ hiç “ katılmadığını belirtmişlerdir ($s = 2,828$). Ulusal Birlik Partisi (UBP)’nin de 2,90 (X) ortalama ile “ orta “ derecede katıldığı saptanmıştır. UBP milletvekillerinin % 45 ‘i “ çok “ veya “ tam “ katıldıklarını belirtirken, % 35’i de hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir. % 20’si de “ az” veya “ orta “ düzeyde katılmışlardır. Yenilikçi Atılım Partisi (YAP) de “ orta “ derecede katılmıştır ($X = 2,67$). Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) de “ az “ ile “ orta “ düzey arasında katıldıklarını belirtmiştir ($X = 2,60$). CTP Milletvekillerinin % 60’i “ hiç “ katılmadıklarını belirtirken, % 40’ı da “tam “ katıldıklarını belirtmişlerdir ($s = 2,191$). Demokrat Parti (DP) ise 2,46 (X) ortalama ile “ az “ düzeyde katıldıklarını belirtmiştir. En az düzeyde katılım Toplumcu Kurtuluş Partisinde (TKP) saptanmıştır ($X = 1,80$). TKP Milletvekillerinin % 80’i “ hiç “ katılmadıklarını belirtirken, sadece % 20’si “ tam “ katıldıklarını belirtmiştir.

Tablo – 12

Her zaman güçlü ve yetenekli liderlere ihtiyaç vardır.

Parti	Hiç	Az	Orta	Çok	Tam	–			
	N	%	N	%	N	%	N	%	X s D
BAG	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	100,00	5,00 0,000 1
CTP	2	40,00	0	0,00	1	20,00	2	40,00	3,00 2,000 5
DP	1	7,69	3	23,08	0	0,00	3	46,15	3,77 1,481 3
TKP	1	20,00	0	0,00	3	60,00	1	20,00	2,80 1,095 6
UBP	0	0,00	1	5,00	3	15,00	15	75,00	4,50 0,946 2
YAP	1	33,33	0	0,00	0	0,00	1	33,33	3,33 2,082 4

Tablo 12’de görüldüğü gibi, her zaman güçlü ve yetenekli liderlere ihtiyaç vardır önermesine Bağımsızlar % 100’lük bir katılım göstermişlerdir (X = 5,00). Ulusal Birlik Partisi (UBP) de büyük oranda buna katılım göstermiştir (X = 4,50). % 80’i “ çok “ veya “ tam “ katıldıklarını belirtmişlerdir. Demokrat parti (DP) 3,77 (X) ortalama ile “ çok “ derecede katıldıklarını belirtmiştir. DP Milletvekilleri’nin yaklaşık % 69’u “ çok “ veya “ tam” katılım gösterirken, yaklaşık % 30, 77’si “ hiç” veya “ az “ düzeyinde katıldıklarını belirtmişlerdir. Yenilikçi Atılım Partisi (YAP), 3,33 (X) ortalama ile “ orta “ derecede katıldıklarını belirtmişlerdir. Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP)’nde de “ orta” düzeyde bir katılım vardır (X = 3,00). Parti Milletvekillerinin % 40’ı “tam “ katıldıklarını belirtirken, % 40’ı “ hiç “ katılmadığını, % 20’si de “ orta “ düzeyde katıldıklarını belirtmişlerdir. (s = 2,00)Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP), 2,80 (X) ortalama ile bu önermeye en az katılımı göstermiştir. Parti Milletvekillerinin % 60’ ı “ orta” derecede katıldıklarını belirtirken, % 20’si “ çok “ katıldığını, % 20’si ise “ hiç “ katılmadığını belirtmiştir.

Tablo – 13

Doğru karar vermeseler de kişilere oy hakkı verilmelidir.

Parti	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam		–		D
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	X	s	
BAG	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	100,00	5,00	0,000	1,5
CTP	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	5	100,00	5,00	0,000	1,5
DP	0	0,00	2	15,38	1	7,69	1	7,69	9	69,23	4,31	1,182	5
TKP	1	20,00	0	0,00	0	0,00	1	20,00	3	60,00	4,00	1,732	6
UBP	0	0,00	1	5,00	0	0,00	3	15,00	16	80,00	4,70	0,733	3
YAP	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	66,67	1	33,33	4,33	0,577	4

Tablo 13’de görüldüğü gibi, doğru karar vermeseler de kişilere oy hakkı tanınmalıdır. Önermesine en çok Bağımsız ve Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) Milletvekilleri katılım göstermişlerdir ($X = 5,00$). Hem Bağımsız Milletvekilleri, hem de CTP Milletvekilleri % 100’oranında katılmışlardır. Ulusal Birlik Partisi (UBP) Milletvekillerinin büyük çoğunluğu da bu önermeye “ çok” veya “ tam” katıldıklarını belirtmişlerdir (% 95) ($X = 4,70$). Yenilikçi Atılım Partisi (YAP), 4,33 (X) ortalama ile “ tam” katılım göstermişlerdir. Demokrat Parti (DP), 4,31 (X) ortalama ile “ tam” katıldıklarını belirtmişlerdir. Milletvekillerinin yaklaşık % 77’si “çok” veya “ tam” katılım göstermiştir. Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP)’nin 4,00 (X) ortalama ile “ çok” düzeyinde katıldığı saptanmıştır. TKP Milletvekillerinin % 60’ı “ tam katılım gösterirken, % 20’si “ çok” katıldıklarını, % 20’si ise “ hiç” katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo - 14

Uzun sürede neyin kendi çıkarına olduğunu pek az kimse bilir.

Parti	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam		–		D
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	X	s	
BAG	1	50,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	50,00	3,00	2,828	4
CTP	3	60,00	0	0,00	1	20,00	0	0,00	1	20,00	2,20	1,789	6
DP	1	7,69	1	7,69	4	30,77	4	30,77	3	23,08	3,54	1,198	2
TKP	0	0,00	2	40,00	2	40,00	0	0,00	1	20,00	3,00	1,225	4
UBP	2	10,00	1	5,00	4	20,00	8	40,00	5	25,00	3,65	1,226	1
YAP	0	0,00	0	0,00	3	100,00	0	0,00	0	0,00	3,00	0,000	4

Tablo 14’de görüldüğü gibi, uzun sürede neyin kendi çıkarına olduğunu pek az kimse bilir. Önermesine en çok katılan parti Ulusal Birlik Partisi (UBP) olmuştur. 3,65 Ortalama (X) ile “ çok ” düzeyinde katılım saptanmıştır. Parti Milletvekillerinin yaklaşık % 65’i “ çok ” veya “ tam ” düzeyinde katılım gösterirken, % 15 ‘i “ hiç ” veya “ az ” düzeyde katılım göstermiştir. Demokrat Parti (DP) de, UBP’den sonra en çok katılım gösteren parti olmuştur

(X = 3,54). Yenilikçi Atılım partisi (YAP), Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) ve Bağımsızlar 3, 00 (X) ortalama ile “ orta ” derecede katıldıklarını belirtmişlerdir. Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP), bu önermeye “ az ” düzeyde katılım göstermiştir (X = 2,20). Partinin % 60’ı “ hiç ” katılmadığını belirtirken, % 20’si “ orta ” derecede, % 20’si de

“ tam ” katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo – 15

Ülke sorunlarını kişinin dert edinmesi faydasızdır. Çünkü bu konularda kimsenin elinden birşey gelmez.

Parti	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam		–		D
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	X	s	
BAG	2	100,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1,00	0,000	5
CTP	5	100,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1,00	0,000	5
DP	9	69,23	3	23,08	0	0,00	0	0,00	1	7,69	1,54	1,127	3
TKP	5	100,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1,00	0,000	5
UBP	15	75,00	0	0,00	2	10,00	2	10,00	1	5,00	1,70	1,302	2
YAP	1	33,33	1	33,33	1	33,33	0	0,00	0	0,00	2,00	1,000	1

Tablo 15’de görüldüğü gibi, yukarıdaki önermeye partiler genellikle “ hiç ” katılmadıklarını veya “ az ” düzeyde katıldıklarını belirtmişlerdir. “ orta ”, “ çok ” veya “ tam ” düzeyde katılım olmamıştır. Yenilikçi Atılım Partisi (YAP), 2,00 (X) ortalama ile “ az ” düzeyde katılım göstermiştir. Ulusal Birlik Partisi (UBP) de 1,70 (X) ortalama ile “ hiç ” katılmadıklarını göstermişlerdir. Ancak parti Milletvekillerinin % 75’i “hiç” katılmadıklarını belirtirken, % 10’u “orta” derecede , % 10’u “ çok” ve % 5’i de “ tam” katıldıklarını belirtmişlerdir. Demokrat Parti (DP) de 1,54 (X) ortalama ile “ hiç ” katılmadıklarını belirtmiştir. Parti milletvekillerinin % 69’u “ hiç ” katılmadıklarını belirtirken, % 23’ü “ az ” düzeyde katılmışlardır. Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP), Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) ve Bağımsız Milletvekilleri önermeye % 100’lük bir oranla “ hiç ” katılmadıklarını belirtmişlerdir (X = 1,00).

Tablo - 16

Devamlı olarak başkalarının sorunlarıyla ilgilenmek imkânsız olduğundan, güç durumda bulunan arkadaşlara yardım edilemediği durumları kınamamak gerekir.

Parti	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam		—		D
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	X	s	
BAĞ	1	50,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	50,00	3,00	2,828	1,5
CTP	5	100,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1,00	0,000	6
DP	2	15,38	3	23,08	3	23,08	3	23,08	2	15,38	3,00	1,354	1,5
TKP	3	60,00	0	0,00	2	40,00	0	0,00	0	0,00	1,80	1,095	4
UBP	5	25,00	4	20,00	5	25,00	3	15,00	3	15,00	2,75	1,410	3
YAP	2	66,67	1	33,33	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1,33	0,577	5

Tablo 16’da görüldüğü gibi, Demokrat Parti (DP) ve Bağımsız Milletvekilleri 3,00 (X) ortalama ile “ orta ” derecede yukarıdaki önermeye katılım göstermişlerdir. Ulusal Birlik Partisi (UBP) de 2,75 (X) ortalama ile “ orta ” düzeyde katıldıklarını belirtmiştir. Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP), 1,80 (X) ortalama ile “ az ” düzeyde katılırken, Yenilikçi Atılım Partisi (YAP), 1,33 (X) ortalama ile “ hiç ” katılmadıklarını belirtmiştir. Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) Milletvekillerinin % 100’ü “ hiç ” katılmadıklarını belirtmişlerdir (X = 1,00)

Tablo - 17

Herkes özel proje işlere gönüllü olarak katılmayı görev bilmelidir.

Parti	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam		—		D
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	X	s	
BAĞ	0	0,00	0	0,00	1	50,00	0	0,00	1	50,00	4,00	1,414	2,5
CTP	0	0,00	0	0,00	1	20,00	0	0,00	4	80,00	4,60	0,894	1
DP	1	7,69	3	23,08	3	23,08	4	30,77	2	15,38	3,23	1,235	6
TKP	1	20,00	1	20,00	0	0,00	1	20,00	2	40,00	3,40	1,817	5
UBP	1	5,00	2	10,00	4	20,00	5	25,00	8	40,00	3,85	1,226	4
YAP	0	0,00	0	0,00	1	33,33	1	33,33	1	33,33	4,00	1,000	2,5

Tablo 17’de görüldüğü gibi, herkes özel proje işlere gönüllü olarak katılmayı görev bilmelidir. Önermesine Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) milletvekillerinin % 80’i “ tam” katılım göstermiştir ($X = 4,60$). Yenilikçi Atılım Partisi (YAP) ve Bağımsızlar da 4, 00 (X) ortalama ile “ çok” katıldıklarını belirtmişlerdir. Ulusal Birlik Partisi (UBP) de, 3,85 (X) ortalama ile “ çok” katılım göstermişlerdir. UBP Milletvekillerinin % 65’i “ çok” veya

“ tam” düzeyinde katılım göstermişlerdir. Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP)’nin, “ çok” ile “ orta” derece arasında katılım gösterdiği saptanmıştır ($X = 3,40$). Parti Milletvekillerinin % 60’ı “ çok” veya “ tam” katılım gösterirken, % 40’ı da “ hiç” katılmadığını veya “az” düzeyde katıldığını belirtmiştir. Demokrat Parti (DP), 3,23 (X) ortalama ile “ orta” derecede katılım göstermiştir.

Tablo -18

Kişi başkalarının dertleri ile haşır neşir olmak zorunda kalmasa ve kendi sorunları ile başbaşa kalabilse manen ve maddeten çok daha rahat eder.

Parti	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam		—		D
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	X	s	
BAĞ	1	50,00	0	0,00	1	50,00	0	0,00	0	0,00	2,00	1,414	4
CTP	4	80,00	0	0,00	1	20,00	0	0,00	0	0,00	1,40	0,894	5
DP	2	15,38	4	30,77	2	15,38	4	30,77	1	7,69	2,85	1,281	3
TKP	5	100,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1,00	0,000	6
UBP	5	25,00	3	15,00	3	15,00	3	15,00	6	30,00	3,10	1,619	2
YAP	0	0,00	1	33,33	1	33,33	0	0,00	1	33,33	3,33	1,528	1

Tablo 18’de görüldüğü gibi, yukarıdaki önermeye en çok katılım gösteren parti Yenilikçi Atılım Partisi olmuştur ($X = 3,33$). Ulusal Birlik Partisi (UBP) Milletvekillerinin % 45’i “ çok” veya “ tam” katıldıklarını belirtirken, % 25’i “ hiç” katılmadığını, % 30’u da “az” veya “ orta” derecede katıldıklarını belirtmişlerdir ($X = 3,10$). Demokrat parti (DP), 2,85 (X) ortalama ile “ orta” düzeyde katılım göstermişlerdir. Bağımsız Milletvekilleri ise “ az” düzeyde katılım göstermişlerdir

(2,00). Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) ise, “ hiç” katılmadığını belirtmiştir ($X = 1,40$). CTP Milletvekillerinin % 80’i “hiç katılmıyorum” seçeneğini işaretlerken, % 20’si “ orta” derecede katıldıklarını belirtmişlerdir. Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) Milletvekillerinin tamamı ise (% 100) “ hiç” katılmadıklarını belirtmişlerdir ($X = 1,00$).

Tablo – 19

Hükümetin güçlü olması ve verimlilik ilkesine uyması, program ve projelerin niteliğinden çok daha önemlidir.

Parti	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam		–		D
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	X	s	
BAG	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2	100,00	5,00	0,000	1
CTP	4	80,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	20,00	1,80	1,789	5
DP	2	15,38	3	23,08	3	23,08	4	30,77	1	7,69	2,92	1,256	4
TKP	4	80,00	0	0,00	1	20,00	0	0,00	0	0,00	1,40	0,894	6
UBP	2	10,00	2	10,00	3	15,00	4	20,00	9	45,00	3,80	1,399	2
YAP	1	33,33	0	0,00	0	0,00	1	33,33	1	33,33	3,33	2,082	3

Tablo 19’da görüldüğü gibi, yukarıdaki önermeye en çok katılım bağımsız Milletvekillerinde saptanmıştır ($X = 5,00$). Ulusal Birlik Partisi (UBP) de, 3,80 (X) ortalama ile “ çok” katıldığını belirtmiştir. UBP Milletvekillerinin % 65’i “ çok” veya “ tam” katılım gösterirken, % 15’i “ orta ” derecede , % 20’si ise “hiç” veya “ az “ düzeyde katılım göstermiştir. Yenilikçi Atılım partisi (YAP), 3,33 (X) ortalama ile “ orta” derecede katıldıklarını belirtmiştir. Demokrat Parti (DP)’nin de 2,92 (X) ortalama ile “ orta” derecede katılım gösterdiği saptanmıştır. Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) Milletvekillerinin % 80’i “hiç” katılmadıklarını belirtirken, % 20’si ise “tam” katılım göstermiştir. CTP 1,80 (X) ortalama ile “ hiç” ile “ az” düzey arasında katılım göstermişlerdir. Önermeye “ hiç” katılmayan Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) olmuştur ($X = 1,40$). Parti Milletvekillerinin % 80’i “ hiç katılmıyorum” ‘u işaretlerken % 20’si de “ orta” derecede katılım göstermiştir.

Tablo – 20

Hakikat genellikle ılımlı fikirlerde saklı olduğundan siyasal tartışmalarda aşırı tutum almaktan kaçınmak gerekir.

Parti	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam		X	s	D
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%			
BAĞ	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	50,00	1	50,00	4,50	0,707	2
CTP	1	20,00	1	20,00	1	20,00	1	20,00	1	20,00	3,00	1,581	5
DP	0	0,00	2	15,38	3	23,08	4	30,77	4	30,77	3,77	1,092	4
TKP	2	40,00	0	0,00	2	40,00	0	0,00	1	20,00	2,60	1,673	6
UBP	1	5,00	0	0,00	0	0,00	5	25,00	14	70,00	4,55	0,945	1
YAP	0	0,00	0	0,00	0	0,00	3	100,00	0	0,00	4,00	0,000	3

Tablo 20’de görüldüğü gibi, hakikat genellikle ılımlı fikirlerde saklı olduğundan siyasal tartışmalarda aşırı tutum almaktan kaçınmak gerekir. Önermesine Yaklaşık % 95 ‘nin “ çok” veya “ tam” düzeyinde katılım gösteren Ulusal Birlik Partisi (UBP) bu önermeye en fazla dekatılan parti olmuştur ($X = 4,55$). Bağımsız Milletvekilleri de 4,50 (X) ortalama ile “ tam” düzeyinde katılım göstermişlerdir. Yenilikçi Atılım Partisi (YAP)’nin % 100’ü de

Önermeye “ çok” katıldıklarını belirtmişlerdir($X = 4,00$). Demokrat Parti (DP) Milletvekillerinin % 60’ı “ çok” veya “ tam” katılım gösterirken, % 23’ü “ orta” derecede katıldıklarını belirtmişlerdir ($X = 3,77$). Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP), 3,00 (X) ortalama ile “ orta derecede katıldıklarını belirtmişlerdir. Önermeye en az katılım Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP)’nden gelmiştir. Parti Milletvekillerinin % 40’ı “hiç” katılmadıklarını belirtirken, % 40’ı “orta” derecede katıldıklarını belirtmişlerdir. Sadece % 20’si “ tam” katılım göstermiştir. Ortalamada ise “ orta” ile “ az” düzey arasında bir katılım sonucu çıkmıştır ($X = 2,60$).

Tablo – 21

Siyasal liderler iddialı proje ve uzun süreli planlardan çok kısa sürede ne yapılabilir konusu üzerinde durmalıdırlar.

Parti	Hiç		Az		Orta		Çok		Tam		–		D
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	X	s	
BAĞ	2	100,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1,00	0,000	5,5
CTP	3	60,00	1	20,00	1	20,00	0	0,00	0	0,00	1,60	0,894	4
DP	6	46,15	4	30,77	2	15,38	0	0,00	1	7,69	1,92	1,188	2
TKP	5	100,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1,00	0,000	5,5
UBP	10	50,00	3	15,00	2	10,00	2	10,00	3	15,00	2,25	1,552	1
YAP	2	66,67	0	0,00	1	33,33	0	0,00	0	0,00	1,67	1,155	3

Tablo 21’de görüldüğü gibi, siyasi liderler iddialı proje ve uzun süreli planlardan çok kısa sürede ne yapılabilir konusu üzerinde durmalıdırlar. Önermesine partiler, genellikle “hiç” katılmadıklarını veya “ az ” katıldıklarını belirtmişlerdir. Ulusal Birlik Partisi (UBP), 2,25

(X) ortalama ile “ az ” düzeyinde katılım göstermiştir. Parti Milletvekillerinin % 50’si “ hiç” katılmadığını belirtirken, % 15’i “ az” düzeyde katıldığını belirtmiştir. Demokrat parti (DP) Milletvekillerinin yaklaşık % 77’sinin önermeye “ hiç” katılmadıkları veya “ az” düzeyde katıldıkları saptanmıştır. % 15’i “orta” derecede katılım göstermiştir (X = 1,92). Yenilikçi Atılım Partisi (YAP) de “ hiç ” katılmadıklarını belirtmiştir (X = 1,67). Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) Milletvekillerinin %60’ı da “ hiç” katılmadıklarını belirtmiş, sadece % 20’si

“ az ” düzeyde katılım göstermiştir (X = 1,60). Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) ve Bağımsız Milletvekilleri %100’lük bir oranla “ hiç ” katılmadıklarını belirtmişlerdir.(X = 1,00).

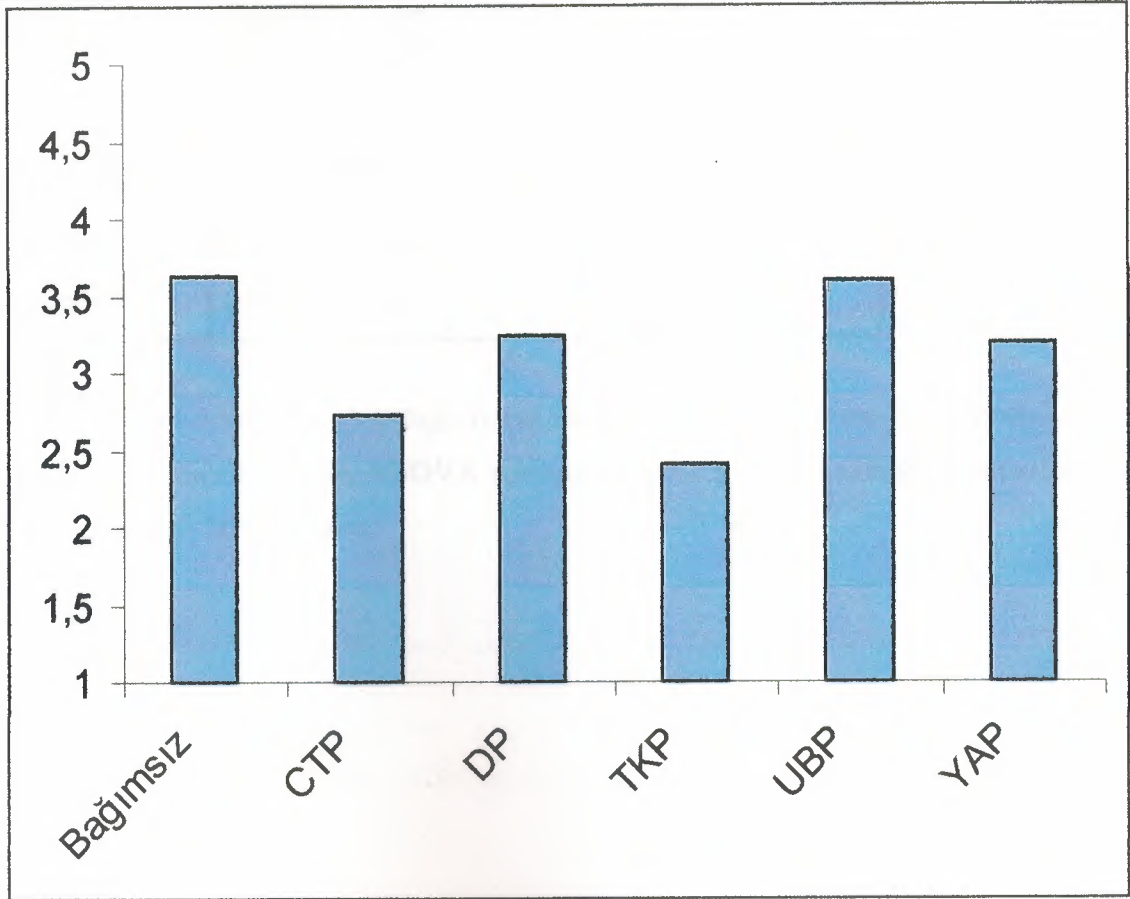
Açık uçlu 16. soruyu ise genelde çok az milletvekili cevaplandırmıştır (10 kişi). Cevaplandıran milletvekillerinin de yaklaşık olarak şu konular üzerinde durduğu tesbit edilmiştir:

1. Ülke gerçekleri içerisinde Milletvekillerinin sorunlara yaklaşımı iyi niyetli olmalı, sırasında özeleştirici de yapabilmelidir.
2. Kişisel, maddi sıkıntısı olan Milletvekili vekillik yapamaz.
3. Politikacıların kendi ya da partilerinin çıkarlarından çok genel kamu çıkarını düşünürler önermesini her siyasal görüş farklı olarak değerlendirebilmektedir.
4. Bireysel sorunları öne çıkararak politikacılar avantaj sağlamak için özel çaba harcamaktadırlar.
5. Halka hizmet, doğru – dürüst çalışmak, karşılıklı sevgi saygı çerçevesinde ortak çıkarları (Toplumun) kollayacak politika üretmek, böylece sosyal, ekonomik ve siyasal gelişmeyi sağlamakla gerçekleşir.
6. Günümüzde liderlik kavramı değişmiş olmakla, güçlü ve yetenekli liderliğe ihtiyaç kalmadığı söylenemez.
7. İnternet çağında modern toplumda vatandaşların hükümetleri daha kolay denetleyebilirler. Ancak Modern toplumda ,ki modern toplum aynı zamanda şeffaf toplumdur, hesap verilebilirlik özelliği vardır.
8. Siyaset,her görüşün serbestçe tartışılması ciddi program, vizyon ve toplumsal projeler ile buna bağlı denetim ve katılım demektir.
9. Ülkemizin ve Kıbrıs türk halkının en temel ihtiyacı Kıbrıs'ta bir çözüm ve çözümle birlikte Avrupa Birliğine girmektir. Bununla birlikte çağdaş demokrasiye, Ekonomik kalkınmaya ve buna bağlı olarak Dünya ile bütünleşmeye ihtiyacımız vardır.
10. Siyasi kadrolar, ülkesinin ve insanların mutluluğu -, kalkınmasını hedef almalı, ancak populizm, partizanlık ve adam kayırmacılıktan uzak durmalıdırlar.
11. Siyasal liderler yanında tüm siyasetçilere de aynı görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Tablo – 22

Partilere göre milletvekillerinin yöneticilik özelliklerine ilişkin önermelerin genel ortalama verileri.

Parti	N	$\bar{X}$	s
Bağımsız	2	3,63	,424
CTP	5	2,73	,488
DP	13	3,23	,673
TKP	5	2,41	,307
UBP	20	3,59	,608
YAP	3	3,18	,308
Toplam	48	3,26	,678

Tablo 22 ve grafik 1’de görüldüğü gibi, anketteki önermelere en fazla katılanlar, Bağımsızlar ve Ulusal Birlik Partisi (UBP) milletvekilleri olmuştur. Bağımsızların 3,63 (X) ve UBP’nin 3,59 (X) ortalama ile “çok” düzeyinde katılım gösterdikleri saptanmıştır. Demokrat Parti (DP) ve Yenilikçi Atılım Partisi (YAP) ise, 3,23 (X) ve 3,18 (X) ortalama ile “ orta” derecede katılım göstermişlerdir. Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP) ‘de de 2,73 (X) ortalama ile “ orta” düzeyde katılmışlardır. En az katılan ise Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) olmuştur. (X = 2,41)

Tablo - 23

Milletvekillerinin partilere göre yöneticilik özelliklerine yönelik ANOVA testi sonuçları

Grup	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalama sı	F	P
Gruplar Arası	7,463	5	1,493	4,425	,003
Gruplar İçi	14,167	42	,337		
Toplam	21,630	47			

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere milletvekillerinin partilere göre yöneticilik özelliklerine yönelik yapılan ANOVA sonuçlarına göre $p < 0,03$ olduğundan partiler arasında anlamlı bir fark vardır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular:

Tablo - 24

Cinsiyete göre Milletvekillerinin yöneticilik özellikleri

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	s	Sd	t	P
Kadın	4	2,77	0,582	46	1,527	,134
Erkek	44	3,3	0,675			

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere milletvekillerinin cinsiyet durumuna göre yapılan ANOVA sonuçlarına göre $p > 0,05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.

Tablo - 25

Öğrenim Durumuna göre Milletvekillerinin yöneticilik özelliklerine ilişkin Anova testi sonuçları

Grup	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar arası	1,436	4	,359	,764	,554
Gruplar içi	20,194	43	,470		
Toplam	21,630	47			

Tablo 25’de görüldüğü üzere, milletvekillerinin öğrenim durumuna göre yapılan ANOVA sonuçlarına göre $p > 0,05$ gruplar arası ve gruplar içinde anlamlı bir fark yoktur.

Dördüncü Alt Probleme ilişkin Bulgular

Tablo - 26

Yaş Durumuna göre Milletvekillerinin yöneticilik özelliklerine ilişkin Anova testi sonuçları

Grup	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	2,024	4	,506	1,110	,364
Gruplar İçi	19,606	43	,456		
Toplam	21,630	47			

Tablo 26'da görüldüğü üzere milletvekillerinin yaş durumuna göre yapılan ANOVA sonuçlarına göre $p > 0,05$ gruplar arası ve gruplar içinde anlamlı bir fark yoktur.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER:

KKTC Milletvekillerinin (IV. Dönem) yöneticilik özelliklerine ve partilerin önermelere verdikleri yanıtlar açısından karşılaştırılmasına yer verilen bu araştırmada, partiler arasında anlamlı farkların olduğu ortaya çıkmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulardan şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. KKTC Meclisi'ndeki partilerden en çok Ulusal Birlik Partisi kendi çıkarından çok kamu çıkarlarını düşünmektedir. İkinci sırada yenilikçi atılım partisi gelmektedir. En son sırada ise Cumhuriyetçi Türk Partisi ve Toplumcu kurtuluş Partisi gelmektedir.
2. Bağımsız Milletvekilleri, geleneksel olarak idarenin sorumluluk alanına giren işlere politikacıların karışmasını sakıncalı bulmaktadır. Bu görüşe ikinci sırada Cumhuriyetçi Türk Partisi katılmaktadır. En son sırada ise Yenilikçi Atılım Partisi yer almaktadır.
3. Yenilikçi Atılım Partisi ile Bağımsız Milletvekilleri, günümüz sorunlarının siyasal hayatın gereklerinden daha çok teknolojik kriterlere önem verilmesini zorunlu kılmaktadır görüşündedirler. Toplumcu Kurtuluş Partisi ise bu görüşe hiç katılmamıştır.
4. KKTC Parti Milletvekilleri, özel çıkar grupları çatışmasının, genel kamu yararını zedelediğini düşünmektedir. Sadece Cumhuriyetçi Türk Partisi bu görüşe pek katılmamaktadırlar.

5. Milletvekilleri, çok karmaşık bir yapıya sahip olan modern toplumda vatandaşların hükümet işlerini kontrol etmesinin mümkün olmadığına pek katılmamaktadır. Toplumcu Kurtuluş partisi ise hiç katılmamaktadır.
6. Bağımsızlar ve Ulusal Birlik Partisi Milletvekilleri her zaman güçlü ve yetenekli liderlere ihtiyaç duymaktadırlar. Toplumcu Kurtuluş Partisi buna en son katılmaktadır.
7. Milletvekilleri, doğru karar vermeseler de kişilere oy hakkı tanınmasından yanadırlar.
8. İktidar Partiler (UBP ve DP), uzun sürede neyin kendi çıkarına olduğunu pek az kimsenin bildiğini düşünürler. En son sırada ise Cumhuriyetçi Türk Partisi yer almaktadır.
9. Milletvekilleri, ülke sorunlarını kişilerin kendilerine dert edinmelerinin faydasız olduğuna inanmamaktadırlar.
10. Bağımsız ve Demokrat Parti Milletvekilleri devamlı olarak başkalarının sorunlarıyla ilgilenmek imkânsız olduğundan, güç durumda bulunan arkadaşlara yardım edilemediği durumları kınamamak gerektiğine pek katılmamakla birlikte diğer partilere göre daha çok taraf olmuşlardır. Cumhuriyetçi Türk Partisi ise hiç katılmamıştır.
11. Cumhuriyetçi Türk Partisi herkesin özel proje işlerine gönüllü olarak katılması gerektiğine birinci sırada katılmaktadır. En son sırada ise Demokrat Parti yer almaktadır.

12. Yenilikçi Atılım Partisi ve Ulusal Birlik Partisi, Milletvekillerinin, başkalarının dertleriyle haşır neşir olmak zorunda kalmasa manen ve maddeten çok daha rahat edeceği fikrine pek katılmamakla birlikte diğer partilere göre birinci sırada katılmışlardır. En sonda ise Toplumcu Kurtuluş Partisi bulunmaktadır.
13. Bağımsız ve Ulusal Birlik Partisi Milletvekilleri, Hükümetin güçlü ve verimli olmasının program ve projelerin niteliğinden çok daha önemli olduğunu savunmaktadırlar. Muhalefet partileri ise (TKP ve CTP), buna hiç katılmamaktadırlar.
14. Bağımsız ve Ulusal Birlik Partisi Milletvekilleri, siyasal tartışmalarda aşırı bir tutum almak yerine ılımlı olmak gerektiğini savunmaktadırlar. Toplumcu Kurtuluş Partisi ise buna en son sırada katılmaktadır.
15. Milletvekilleri, siyasal liderlerin iddialı proje ve uzun süreli planlardan çok kısa sürede ne yapılabileceği konusu üzerinde durmaları gerektiğini desteklememişlerdir. Sadece İktidar Partileri (UBP ve DP) diğer partilere göre bir az katılmaktadırlar.
16. Milletvekillerinin ankete verdikleri yanıtlar açısından değerlendirildiğinde Bağımsız Milletvekillerinin yöneticilik özelliklerinin yüksek olduğu saptanmıştır ($X = 3,63$). İkinci sırada Ulusal Birlik Partisi ($X = 3,59$), son sırada ise Toplumcu Kurtuluş Partisi ($X = 2,41$) yer almaktadır.

12. Yenilikçi Atılım Partisi ve Ulusal Birlik Partisi, Milletvekillerinin, başkalarının dertleriyle haşır neşir olmak zorunda kalmasa manen ve maddeten çok daha rahat edeceği fikrine pek katılmamakla birlikte diğer partilere göre birinci sırada katılmışlardır. En sonda ise Toplumcu Kurtuluş Partisi bulunmaktadır.
13. Bağımsız ve Ulusal Birlik Partisi Milletvekilleri, Hükümetin güçlü ve verimli olmasının program ve projelerin niteliğinden çok daha önemli olduğunu savunmaktadırlar. Muhalefet partileri ise (TKP ve CTP), buna hiç katılmamaktadırlar.
14. Bağımsız ve Ulusal Birlik Partisi Milletvekilleri, siyasal tartışmalarda aşırı bir tutum almak yerine ılımlı olmak gerektiğini savunmaktadırlar. Toplumcu Kurtuluş Partisi ise buna en son sırada katılmaktadır.
15. Milletvekilleri, siyasal liderlerin iddialı proje ve uzun süreli planlardan çok kısa sürede ne yapılabileceği konusu üzerinde durmaları gerektiğini desteklememişlerdir. Sadece İktidar Partileri (UBP ve DP) diğer partilere göre bir az katılmaktadırlar.
16. Milletvekillerinin ankete verdikleri yanıtlar açısından değerlendirildiğinde Bağımsız Milletvekillerinin yöneticilik özelliklerinin yüksek olduğu saptanmıştır ($X = 3,63$). İkinci sırada Ulusal Birlik Partisi ($X = 3,59$), son sırada ise Toplumcu Kurtuluş Partisi ($X = 2,41$) yer almaktadır.

Bu sonuçlara göre yöneticilik özelliği bakımından milletvekillerinin başarı düzeyi şöyle sıralanmaktadır:

- Bağımsızlar
- Ulusal Birlik Partisi (UBP)
- Demokrat Parti (DP)
- Yenilikçi Atılım Partisi (YAP)
- Cumhuriyetçi Türk Partisi (CTP)
- Toplumcu Kurtuluş Partisi (TKP) ‘ dir.

17. Milletvekillerinin yöneticilik anlayışları arasında cinsiyet rol oynamamaktadır. Kadın – Erkek Milletvekillerinin arasında % 5 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

18. Genellikle yüksek öğrenimli olan KKTC Milletvekilleri’nin öğrenim durumuna göre yöneticilik özellikleri arasında bir fark yoktur.

19. Farklı yaş gruplarında olan KKTC Milletvekilleri’nin yöneticilik özellikleri arasında bir fark bulunmamaktadır.

ÖNERİLER

1. KKTC Meclisinde sadece % 8,3 oranında milletvekili bulunmaktadır (4 kişi). Bu sayının artırılması ve Kıbrıs Türk kadınının da aktif politikada yerini alması gerekmektedir.
2. KKTC 'deki Milletvekillerinin çoğu, (% 54,17) 51 ve daha fazla yaştaadır. Partiler, Milletvekilliği adaylarında yaşı göz önünde bulundurup gençlere de fırsat vermelidir.
3. Milletvekilleri, bu göreve gelmeden önce veya geldikten sonra yönetim konularında bilgi edinmeleri gerekir. Siyasi parti yetkilileri toplantılar yapmalı, yönetim konularındaki uzman kişilerden parlamenterlerin yararlanması sağlanmalıdır. Yönetim konusunda çıkmış eserler parlamenterlere ücretsiz olarak ulaştırılmalıdır.
4. Bu araştırma, daha kapsamlı bir anketle genişletilebilir.

KAYNAKÇA

AKKURT, Aydın. (2000). **Dr. Niyazi Manyera**. Lefkoşa. Akdeniz Haber Ajansı Yayınları.

ALASYA, H. Fikret. (1939). **Kıbrıs Tarihi**. Lefkoşa. M. Fikri Matbaası.
(1988). **Tarihte Kıbrıs**. Ankara. Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi.
(1992). **Kıbrıs ve Rum – Yunan Emelleri**. Lefkoşa. KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.

AN, Ahmet. (1996). **Kıbrıs'ta İsyanlar ve Anayasal Temsiliyet Mücadelesi**. Lefkoşa Mez – Koop Yayınları.

ARMAOĞLU, Fahir. (1963). **Kıbrıs Meselesi**. Ankara. Sevinç Matbaası.
(1992). **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**. Ankara. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

ATTALİDES, Michael. (1979). **Cyprus Nationalism and International Politics**. Edinburg

BEDEVİ, Vergi. (1966). **Kıbrıs Tarihi**. Lefkoşa. Halkın sesi Matbaası.

BERATLI, Nazım. (1995). **Kıbrıslı Türklerin Tarihi**. Lefkoşa. Galeri Kültür Yayınları.

ÇAY, Abdulhalûk. (1989). **Kıbrıs'ta Kanlı Noel – 1963** . Ankara. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

ÇEVİKEL, Nuri. (2000). **Kıbrıs Eyâletleri**. Gazi Mağusa. Doğu Akdeniz Üniversitesi Basımevi.

DENKTAŞ, Rauf R. (1986). **Seçenekler ve Kıbrıs Türkleri**. Lefkoşa.

ERİM, Nihat. (1977). **Bildiğim Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs**. Ankara.

FEVZİOĞLU, Bülent. (1998). **Kıraathane – i Osmani'den, Cumhuriyet Meclisi'ne**. Mağusa TBMM Ve KKTC Meclisi Ortak Yayını.

GAZİOĞLU, A. Cemal. (1986). **Kıbrıs Sorunu ve Bağımsızlık**. Lefkoşa.
(1960). **İngiliz İdaresinde Kıbrıs**. İstanbul. Ekin Basımevi.
(1994). **Kıbrıs'ta Türkler**. Lefkoşa. Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (Cyrep).
(1998). **ENOSİS'e Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik**. Ankara. Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi.(CYREP).

GÖNLÜBOL, Mehmet. (1993). **Olaylarla Türk Dış Politikası**. Ankara. Armağan Kitap ve Yayınevi.

GÜRKAN, Haşmet M. (1996). **Kıbrıs Tarihinden Sayfalar**. Lefkoşa. Galeri Kültür Yayınları.

GÜREL, Ş. Sina. (1984). **Kıbrıs Tarihi**. Ankara. Kaynak Yayıncılık.

HEPER, Metin. (1976). **Türkiye'de Müki İdare Amirliği**. Ankara. Türk İdareciler Derneği Yayını.

HİLL, Sir George. (1952). **A History Of Cyprus**. Volum IV . Cambridge. Yayınları.

İSMAİL, Sabahattin. (1986). **Kıbrıs Sorunu**. İstanbul. Turizm ve Kültür

Bakanlığı

(1992). **Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu – Çöküşü ve**

Unutulan Yıllar (1964 – 1974). Lefkoşa. Başbakanlık

Basımevi.

(1998). **150 Soruda Kıbrıs Sorunu**. İstanbul. Zafer Matbaası

KAPANİ, Münci.(2001). **Politika Bilimine Giriş**. Ankara. Bilgi Yayınevi

KASIMOĞLU, Erten. (1986). **Eski Günler Eski Defterler**. Lefkoşa. Kıbrıs

Postası Yayını.

KIZILYÜREK, Niyazi. (1983). **Kıbrıs Sorunu'nda İç ve Dış Etkenler**. Lefkoşa.

Özke Ofset.

KKTC Anayasası. (1985).

KKTC. (1985). Cumhuriyet Meclisi Albümü. Lefkoşa. KKTC Meclisi Yayınları.

(1992). Cumhuriyet Meclisi Albümü. Lefkoşa. Devlet Basımevi.

(1997). Cumhuriyet Meclisi Albümü. Ankara. TBMM Basımevi.

(1999). Cumhuriyet Meclisi Albümü. Ankara. TBMM Basımevi

KÖYMEN, Altay.A. Alpman. (1995). **Tarih 1**. İstanbul. Ülke Yayın Haber Tic.

Ltd.

KRANIOTİS, Nikos. **Zor Yıllar (1950 – 1960)**. Lefkoşa. KKTC Enformasyon

Dairesi.

KURAL, S. Alankuş. (1988). **Kıbrıslı Türk Siyasal Elit ve Siyasal Kültür**

Yönelimleri. Ankara. Yayınlanmamış Doktora Tezi.

KÜRŞAD, Fikret ve diğerleri. (1978). **Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi**. İstanbul.

KutsunYayınevi.

LUKE, Harry. (1969). **Cyprus Under The Turks**. London. C. Hurst Company
London.

MANİZADE, Derviş. (1975). **Kıbrıs Dün, Bugün Yarın**. İstanbul. Yaylacılık
Matbaası.

MARKİDES, Kyriacos. (1977). **The Rise and Fall of Cyprus Republic**. New
Haven: Yale Univ.

METİN, Hüseyin. (1959). **Kıbrıs Tarihine Toplu Bir Bakış**. Lefkoşa. Halkın Sesi
Basımevi.

OBERLING, Pierre. (1987). **Bellapais'e Giden Yol**. (Çev. Mehmet Erdoğan).
Ankara.

ORR, Capt. C.W.I. (1918). **Cyprus Under British Rule**. London

SARICA, Murat, E. Teziç ve Ö. Eskiuyurt. (1975). **Kıbrıs Sorunu**. İstanbul.

SERTER, Vehbi Zeki. (1973). **Tarih Sözlüğü**. Lefkoşa. H.S Matbaası.

(1979). **Kıbrıs Tarihi**. Lefkoşa. Halkın Sesi Ltd.

(2001). **Kıbrıs Tarihi**. Lefkoşa. Kema Batbaacılık Ltd.

(2002). **Kıbrıs Tarihi**. Lefkoşa. Kema Matbaacılık Ltd.

SOYSAL, Mümtaz. (1986). **Kıbrıs Sorunu Üzerine**. Milliyet.

STORRS, Sir Ronald. (1993). **Kıbrıs Anıları**. (Çev. Taygaç Debeş), Lefkoşa:
Mez – Koop Bankası Kültür Yayınları.

STORRS, Ronald.- O' Brien B. J. (1930). **A Handbook of Cyprus**. London.

TOLUNER, Sevin. (1977). **Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk**.
İstanbul.

VURAL, Yücel. (1987). **KKTC'de Yasama ve Yürütme Organları**. Ankara.
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

YOLAK, Seyit. (1989). **1571'den Günümüze Kıbrıs Türk Yönetimleri**. Lefkoşa.

KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları.

ZİA, Nasim. (1975). **Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçışı ve Adada Kurulan İngiliz
İdaresi**. Ankara. Ayyıldız Matbaası.

EK – 1

Kıbrıs'ta Osmanlı Yönetimi

Kıbrıs'taki Valiler, adayı Divan olarak bilinen bir danışma kurulu kanalı ile yönetirdi. Divan üyeleri resmi Divan üyeleri resmi görevlilerden oluşurdu. Bu yönetim ile yerli halk arasındaki ilişkiyi de kilise tarafından seçilen ve Dragoman (Tercüman) olarak bilinen bir görevli sağlıyordu. Hristiyan olan bu görevli özellikle vergi konularında Osmanlı yöneticileriyle sürekli temas halinde olurdu.

Kıbrıs'ın fethinden sonra Osmanlılar adayı gazilik olarak adlandırılan on altı yönetim birimine ayırdılar. Bunlar Orini (Dağ), Kitrea (Değirmenlik), Mesarya , Mağusa, Karpaz, Lârnaka, Limasol, Piskobu, Evdim, Kilan, Baf, Kukla, Kirsofu, Lefke, Omorfo ve Girne idi. Lefkoşa şehri, Kitrea (Değirmenlik) Sancağı sınırları içinde kalmakla beraber yönetimin merkezi olarak ayrı bir statüsü vardı. Valiler Lefkoşa'da otururdu.

Gazilikler bir kadı tarafından yönetilirdi. Bunlar, ticari anlaşmazlık, borç ve tazminat davalarına ve evlenme ile mülk edinme konularına bakardı.

Şeriat ve İmparatorluk yasalarının uygulanmasından Baş Kadı sorumlu idi. Baş kadı, doğrudan doğruya İstanbul'daki merkezden atanırdı. Müftü ise yasaların resmi yorumunu yapmakla görevliydi. 1839'dan sonraki Tanzimat döneminde Kadıların yetkileri azaltıldı ve bir kısmı Muhtarlar'a aktarıldı. Muhtarlar yerel olarak yapılan seçimle göreve gelirlerdi.

EK – 2

1878'den 1925'e Kadar Adaya Tayin Olunan Yüksek Komiserler Şunlardı:

1. General Sir Garnet Wolseley
2. Sir Robert Biddulph
3. Sir H.E Bulwer
4. Sir Walter Sendall
5. Sir W.F Haynessmith

6. Sir C.A King Harman
7. Major Sir Hamilton Goold Adams
8. Major Sir J.E Clauson
9. Sir Malcolm Stevenson (Stevenson, son Yüksek Komiser ve ilk validir.)

EK – 3

31 Temmuz 1960'da Yapılan Seçimlerde Temsilciler Meclisi üyeliğini

Kazananlar:

LEFKOŞA:

1. Osman Nuri Örek
2. Mustafa fazıl Plümer
3. Halit Ali Riza
4. Selçuk Şakir Sömak
5. Ümit Süleyman

MAĞUSA:

6. Dr. Burhan Nalbantoğlu
7. Dr. Niyazi Manyera
8. Dr. Hasan Adnan Güvener

LARNAKA:

9. Orhan Doğan Müderrisoğlu
10. Nejdett Hüseyin

LİMASOL:

11. Hüseyin derviş
12. Ramadan Cemil

BAF:

13. Halid Kazım Şemseddin
14. Ahmet Aziz Altay

GİRNE:

Ahmet Mithat Berberoğlu

Türk Cemaat Meclisi Üyeliğini Kazananlar:

LEFKOŞA:

1. Rauf Raif Denктаş
2. Mehmet asım Behçet
3. Kadriye Ahmet Herkeci
4. Mehmet Derviş Kayımbaşoğlu
5. Ahmet Mehmet Mutallip
6. İbrahim Orhan
7. Hazım Remzi
8. Hakkı Süleyman
9. Mehmet Kemal Mustafa Şefik
10. Necdet Ünel

MAĞUSA:

11. Dr. Naim Adiloğlu
12. Ayhan Mehmet Çiftçioğlu
13. Arif Hikmet
14. Dr. Kemal Karaderi
15. Osman Mehmet
16. Hasan Raif

LARNAKA:

17. Orhan Zihni
18. Mehmet zeki
19. Behçet Mirata
20. Davut Hüseyin Dinçer

LİMASOL:

21. Macit Hakkı Yusuf
22. Cemal Özekin
23. Vecdet Hacı Yahya
24. Ragıp Malyalı

BAF:

25. Dr. Şemsi Kâzım
26. Ahmet Tevfik Turan
27. Beyzade İsmail
28. Ahmet Faiz Salih

GİRNE:

29. Dr. Ali Niyazi Fikret
30. Halil Fikret

EK – 4

GENEL KOMİTE:

“ Genel Komite” döneminin stratejik koşulları nedeniyle TMT’ye (Türk Mukavemet Teşkilâtı) bağlı ve çoğunlukla “çok gizli” karar ve görevlerle şekil kazandığından, Kıbrıs Türk Siyasi Tarihi, bu döneme ilişkin ayrıntılı bilgileri kendi içerisinde koruma “yeminini” bugün de sürdürmektedir.

Bu nedenle, 21 Aralık 1963 – 28 Aralık 1967 yılları arasında oluşturulan ve halkın bilgisine getirilen “ Koordinasyon Komitesi”nde görev alanların sadece isimleri şöyledir:

1. Dr. Fazıl Küçük (Başkan)
2. Rauf Raif Denktaş (Başkan Yardımcısı)
3. Dr. Orhan Müderrisoğlu
4. Osman Örek
5. Dr. Şemsi Kâzım
6. Ümit Süleyman
7. Dr. Burhan Nalbantoğlu
8. Fazıl Plümer
10. Halit Ali Rıza
11. Mehmet Zekâ
12. Dr. Niyazi Manyera
13. Necati Münür
14. A. Mithat Berberoğlu

EK - 5

Kıbrıs Geçici Türk Yönetim'inin Temel Kuralları:

Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi oluşturulduktan sonra; Yasama, Yürütme ve Yargı işleri, Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi temel Kuralları çerçevesinde hayata geçirilmiştir.

MADDE 1. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 16 Ağustos 1960 tarihli Anayasasının bütün kuralları uygulanıncaya kadar, Türk bölgelerinde yaşayan Türkler, Geçici Türk Yönetimi'ne bağlanmışlardır.

MADDE 2. Türk bölgesinde uyulması zorunlu kurallar, Temsilciler meclisi Türk Üyelerinden kurulu “ Geçici Türk Yönetimi Meclisi” tarafından kararlaştırılır. Meclis Başkanı, Temsilciler Meclisi Başkan Vekili'dir.

MADDE 3. Meclis üyeleri 16 Ağustos 1960 tarihli Anayasada yazılı haklara sahip olmaya devam ederler.

MADDE 4. Meclis, Temsilciler meclisi ve Türk cemaat Meclisi iç tüzüklerinin uygulanması mümkün hükümlerine göre çalışır.

MADDE 5. 21 Aralık 1963 tarihine kadar 16 Ağustos 1960 tarihli Anayasaya uygun olarak kabul edilmiş bulunan kanunlar geçerli ve yürürlüktedir.

MADDE 6. Meclis, Yürütme Kurulu'na, Türk bölgelerinde uygulanan her türlü kurallar koyma yetkisi verebilir.

MADDE 7. Türk bölgelerinde " YÜRÜTME " görevi, " Geçici Türk Yönetimi Yürütme Kurulu" tarafından yerine getirilir.

MADDE 8. " Yürütme Kurulu", 16 Ağustos 1960 tarihli Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen 3 Bakan ve diğer 6 üyeden meydana gelir.

MADDE 9. Yürütme Kurulu; Savunma işleri (İçişleri ve Dış münasebetler dahil), Ziraat ve Tabii Kaynaklar, Sağlık Hizmetleri, Eğitim – Kültür ve Öğrenim İşleri, Sosyal İşler, Belediye, Vakıflar ve Kooperatifler, Adalet İşleri, Maliye ve Bütçe işleri, Bayındırlık Ulaştırma İşleri ve İktisadi İşler Üyelerinden oluşur.

MADDE 10. Yürütme Kurulu'ndan istifa ve diğer sebeplerle açılacak üyelikler, Başkan Yardımcısının teklifi üzerine Başkan tarafından yapılacak tayinlerle doldurulur.

MADDE 11. Yürütme Kurulu Başkanı, Başkan Yardımcısı ve Üyeler, resmi görevleri ile bağdaşamayacak özel işler göremezler.

MADDE 12. İdari Teşkilât değiştirmeye ve bu teşkilâta verilecek görevleri tesbite, Yürütme Kurulu yetkilidir.

MADDE 13. Geçici Türk Yönetimi'nin " Güvenlik" ve " Savunma " hizmetleri, Yürütme Kurulu'nun tayin edeceği teşkilat tarafından sağlanır.

MADDE 14. Türkiye'den sağlanan her türlü yardımlar, bu yardımların verilme şartlarına uygun olarak kullanılır.

MADDE 15. 16 Ağustos 1960 Tarihli Anayasa'da ön görülen " Amme Hizmetleri Komisyonu" nun görevleri, Geçici Türk Yönetimi'nin bütün memurları hakkında üç üyeden kurulu bir " komisyon " tarafından yapılır.

Türk Amme Hizmeti Komisyonu üyeleri, Yürütme Kurulu'nun Başkan yardımcısının teklifi üzerine Başkan tarafından tayin edilir.

MADDE 16. Geçici Türk Yönetimi'nin YARGI işleri, bağımsız Türk mahkemeleri tarafından görülür.

MADDE 17. Türk hakimler, Geçici türk Yönetimi'nin Yürütme Kurulu'nun Başkan yardımcısının teklifi üzerine Başkan tarafından tayin edilir.

MADDE 18. Türk mahkemelerinin teşkili, yetki ve görevleri ve hakimlerinin statüsü ile ilgili konular, " Geçici Kurallar" la düzenlenir.

MADDE 19. Türk bölgelerinde uygulanmak üzere kabul edilen bu " Temel Kurallar", 16 Ağustos 1960 tarihli Anayasa'nın bütün kuralları uygulanıncaya kadar yürürlükte kalır.

EK – 6

OTONOM KIBRIS TÜRK YÖNETİMİ BAKANLAR KURULU:

(8 EKİM 1974 – 13 ŞUBAT 1975)

1. Rauf Raif Denктаş: Devlet Başkanı
2. Osman Örek: Başkan Yardımcısı
3. Dr. Niyazi manyera: Sağlık Bakanı
4. Rüstem tatar: Maliye Bakanı
5. Oğuz Ramadan: Tarım bakanı
6. Erol Kâzım: Ulaştırma Bakanı
7. İsmet Kotak: Çalışma, Rehabilitasyon ve Sosyal İşler Bakanı
8. Orhan Zihni: Milli Eğitim, Adalet ve içişleri Bakanı
9. Vedat çelik: Savunma Bakanı
10. Kenan Atakol: Tabii Kaynaklar ve Enerji Bakanı
11. Alper Orhon Planlama ve Koordinasyon Bakanı
12. Çağlar Yasal: Turizm ve Tanıtma Bakanı

KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ KURUCU MECLİS ÜYELERİ

Otonom Kıbrıs Türk Yönetimi Başkanı:

Rauf Denktaş

OKTY Meclis Üyeleri:

1. Dr Necdet Ünel
2. Ümit Süleyman
3. Kemal Deniz
4. Ziya M. Rızkı
5. Mustafa Çağatay
6. Ekrem Avcıoğlu
7. Dr. Ayhan Halit
8. M. Özker Yaşın
9. Dr. Şemsi kâzım
10. Mustafa Hacıahmetoğlu
11. Mustafa Güryel
12. Fuat Veziroğlu
13. İsmail Bozkurt
14. Dr. Burhan Nalbantoğlu
15. Behiç Kalkan
16. Ali Süha
17. Dr. Haluk Avni
18. Dr. Hasan Güvener
19. Talat Yurdakul
20. Hüseyin M. Gültekin
21. Sebutay Ali Ratip
22. Halil Fikret
23. Ahmet Aziz kâzım
24. Hüseyin M. Sarı
25. Mehmet Küçük

Kurum ve Kuruluş Temsilcileri

- Nejat Konuk (Bakanlar Kurulu Üyesi)
- Aydın Sami (Devlet Başkanı Kontenjanı)
- Macit Cevdet (Devlet Başkanı Kontenjanı)
- Mehmet Zekâ (Devlet Başkanı Kontenjanı)
- Mustafa S. Toros (Devlet Başkanı Kontenjanı)
- Alpay Durduran (Mimar ve Mühendisler Odası Başkanı)
- Ekrem Ural (Amme Memurları Sendikası)
- Özel Tahsin (Türk – Sen)
- Necati Taşkın (Türk – Sen)
- Ahmet Yusuf (Türk – Sen)
- Özker Özgür (Orta Eğitim Öğretmenler Sendikası Başkanı)
- Naci Talat (Cumhuriyetçi Türk Partisi)
- Zaim Necatigil (Kıbrıs Türk Barolar Birliği Başkanı)
- Fatma R. Sezer (Kıbrıs Türk Eczacılar Birliği)
- Ahmet R. Mustafa (Kıbrıs Türk Ticaret Odası)
- Mehmet Eşref (Kooperatif Merkez Bankası Müdürü)
- Turgut Mustafa (İlkokul Öğretmenler Sendikası)
- Mustafa Akıncı (Üniversiteler Birliği)
- Hakkı Süha (Basın – Yayın Birliği)
- Dr. Kaya Bekiroğlu (Kıbrıs türk Hekimler Birliği Başkanı)
- Dt. Rauf Ünsal (Evkaf İdaresi)
- Turgut Ali (Çiftçiler Birliği)
- Osman Mustafa Cavisilli (Çiftçiler Birliği)
- Hüseyin Curcioğlu (Türk – Sen)

EK – 8

Kıbrıs türk Federe Devleti Meclisi

2. Dönem Milletvekilleri

(28 Haziran 1981)

Partilerine ve bölgelerine göre Milletvekilliğini kazananlar şunlardır:

LEFKOŞA:

Ulusal Birlik Partisi Milletvekilleri:

- Salih Coşar
- Dr. Kenan Atakol
- Hakkı Atun
- Olgun Paşalar
- Nazif Borman
- İrsen Küçük
- Enver Emin
- Özel Tahsin

Toplumcu Kurtuluş Partisi

- Alpay Durduran
- Ekrem Ural
- Fuat Veziroğlu
- Ali Volkan
- Erdal süreç
- İbrahim Koreli

Cumhuriyetçi Türk Partisi

- Özker Özgür
- Ergün Vehbi

Demokratik Halk Partisi

- Mehmet Civa

- Nejat Konuk

MAĞUSA:

Ulusal Birlik Partisi Milletvekilleri

- Dr. Derviş Eroğlu
- Mustafa Karpaslı
- Orhan Zihni Bilgehan
- Ali Atun
- Mehmet Bayram
- Taşkent Atasayan
- Eşber Serakıncı

Toplumcu Kurtuluş Partisi:

- Mehmet Altınay
- İsmail Bozkurt
- Çetin Veziroğlu
- Hüseyin Angolemlı

Cumhuriyetçi Türk Partisi

- Naci Talat
- Hüseyin Celal

Türk Birlik Partisi Milletvekilleri

- İsmail Tezer

Demokratik Halk Partisi Milletvekilleri

- İsmet Kotak

GİRNE:

Ulusal Birlik Partisi Milletvekilleri:

- Mustafa Arabacıoğlu
- Mustafa Çağatay

- Oğuz Ramadan Korhan

Toplumcu Kurtuluş Partisi Milletvekilleri:

- Hasan Özbaflı
- Esat Varoğlu
- Gözel Halim

Cumhuriyetçi Türk Partisi

- Fadıl Çağda

Ek – 9

KKTC MECLİSİN'NİN İLK MİLLETVEKİLLERİ

(23 Haziran 1985)

Ulusal Birlik Partisi:

- Hakkı Atun
- Sait Güven
- Mustafa Adaoğlu
- Ahmet Yaşar Akar
- Taşkent atasayan
- Kenen atakol
- Mehmet bayram
- Nazif Borman
- Atay Cafer
- Günay Caymaz
- Salih Coşar
- Hüseyin Angolemlı
- Onay Fadıl demirciler
- Enver emin
- Dr. Derviş Eroğlu
- Mustafa Hacıahmetoğlu

- Erbay Kanatlı
- Dt. Mustafa Karpaslı
- Olgun paşalar
- Eşber serakıncı
- Vehbi zeki serter
- Tokay varış
- Altan Yavuz
- Yüksel Tüccaroğlu

Cumhuriyetçi Türk Partisi

- Ergin Abdullah İlktaç
- Mehmet Civa
- Fadıl Çağda
- Kemal Emirzade
- Feridun Önsav
- Özker Özgür
- Aktan Sadık
- Hasan Sarıca
- Ferdi Sabit Soyer
- Naci Talat Usar
- Salih Usar
- Ergün Vehbi

Toplumcu Kurtuluş Partisi

- Mehmet Altınay
- Hüseyin Angolemlı
- İsmail Bozkurt
- Alpay Durduran
- Mustafa Erbilen
- Rasih Keskiner
- İbrahim Koreli
- Ziya Rızkı
- Erdal Süreç

- Çetin Veziroğlu

Yeni Doğu Partisi Milletvekilleri:

- Kenan Akın
- Aytaç Beşerler
- Emin Uzun

Ek – 10

MİLLETVEKİLLİĞİ ERKEN GENEL SEÇİMLERİ

(12 Aralık 1993)

Ulusal Birlik Partisi:

- Salih Coşar
- Günay Caymaz
- Vehbi Zeki Serter
- Kenan Atakol
- Olgun Paşalar
- İrsen Küçük
- Erdal Onurhan
- Dr. Derviş Eroğlu
- Mehmet Bayram
- Dr. Ertuğrul Hasipoğlu
- Dr Ruhsan Tuğyan
- Eşber Serakıncı
- Dr. Tansel Doratlı
- Derviş Çobanoğlu
- İlkay kâmil
- Salih Miroğlu
- Dt. Ünal Üstel

Demokrat Parti Milletvekilleri:

- Serdar Denktaş
- Dr. Mustafa Arabacıoğlu
- Hakkı Atun
- Taner Etkin
- Onur Borman
- Süha Türköz
- Dr. Ahmet Kâşif
- Mustafa Adaoğlu
- Kenen Akın
- Mustafa Gökmen
- Dr. İsmail Başarır
- Aytaç Beşerler
- Ali Özkan Altınışık
- Ali Ertan Şükrü
- Dt. Ayhan Halit Acarkan

Cumhuriyetçi Türk Partisi:

- Özker Özgür
- Mehmet Civa
- Ahmet derya
- Vasfi candan
- Feridun Önsav
- Özkan Murat
- Ferdi Sabit Soyer
- Sonay Adem
- Hüseyin Celal
- Ergin Abdullah İlktaş
- Salih Usar
- Ömer Soyer Kalyoncu
- Dr. Hakan Ataker

Toplumcu Kurtuluş Partisi

- Mustafa akıncı
- İbrahim Koreli
- Gülsen Bozkurt
- Hüseyin Angolemlı
- Dr. Mehmet Emin Karagil

EK – 11

KKTC MECLİSİ'NİN IV. DÖNEM MİLLETVEKİLLERİ

Ulusal Birlik Partisi

- Dr. Derviş Eroğlu
- Dr. Ertuğrul Hasipoğlu
- Hüseyin Avkıran Alanlı
- Dr. Mehmet Albayrak
- Savaş Atakan
- Mehmet Bayram
- Dr. Gülboy Beydağlı
- Derviş Çobanoğlu
- Dr. Tansel Dorathı
- Tahsin Ertuğruloğlu
- Hasan Hasipoğlu
- Nurten Hüdaverdioğlu
- Ersoy İnce
- İlkây Kâmil
- İrsen Küçük
- Dr. Salih Miroğlu
- İlker Nevzat
- Önder Sennaroğlu
- Hüseyin Şükrü Serdaroğlu

- Dr. Vehbi Zeki serter
- Hasan Taçoy
- Türkay Tokel
- Süha Türköz
- Hüseyin Yenigün

Demokrat parti

- Salih Coşar
- Serdar Denктаş
- Kenan Akın
- Dr. Mustafa Arabacıoğlu
- Ahmet Elbasan
- Dr. Hatice Faydalı
- Osman İmre
- İltaç Karayel
- Dr. Ahmet Kâşif
- Hüseyin Özgürgün
- Yusuf Özkum
- Hüseyin Öztoprak
- Ünal Üstel

Cumhuriyetçi Türk Partisi

- Mehmet Ali talat
- Ferdi sabit Soyer
- Sonay Adem
- Sümer Aygın
- Dr. Fatma Ekenoğlu
- Kadri Fellahoğlu

Toplumcu Kurtuluş Partisi

- Mustafa Akıncı
- Derviş Akter

- Hüseyin Angolemlı
- Dr. Gülsen Bozkurt
- Kemal Havalı
- Dr. Mehmet Emin Karagil
- Tahsin Mertekçi